2015
Rondeel

HET RONDEEL GELOOFT IN DE KRACHT VAN RUIMTELIJKE KWALITEIT - RUIMTELIJKE KWALITEIT ALS MOTOR VOOR DE TRANSITIE VAN STEDEN EN DORPEN EN ALS ESSENTIËLE FACTOR VOOR DE LEEFBAARHEID. SAMEN MET CULTURELE PARTNERS, HET BEDRIJFSLEVEN EN BURGERS WERKT HET RONDEEL AAN LOKALE INITIATIEVEN. HET RONDEEL IS DE AANJAGER VOOR DE TOEKOMST VAN DEVENTER.

jaarverslag

1 ***In Beweging***
Een bericht van Daan Josee - nieuwe bestuursvoorzitter
Organisatie
Afscheid van Ellen Schild, voorzitter programmaraad
Peter Ghijsen: Stadspenning als afscheidscadeau

2 ***Jaarprogramma 2015***
Wat een weelde – voorwoord van de nieuwe programmaraadsvoorzitter Harry Zwiers
Programmalijn Architectuur
Programmalijn RivierStadLandschap
Programmalijn Platform Rondeel

3 ***Jaarprogramma 2016***
Evaluatie jaarprogramma 2015

4 ***2015 in getallen***
Publieksbereik
Bezoekersaantallen

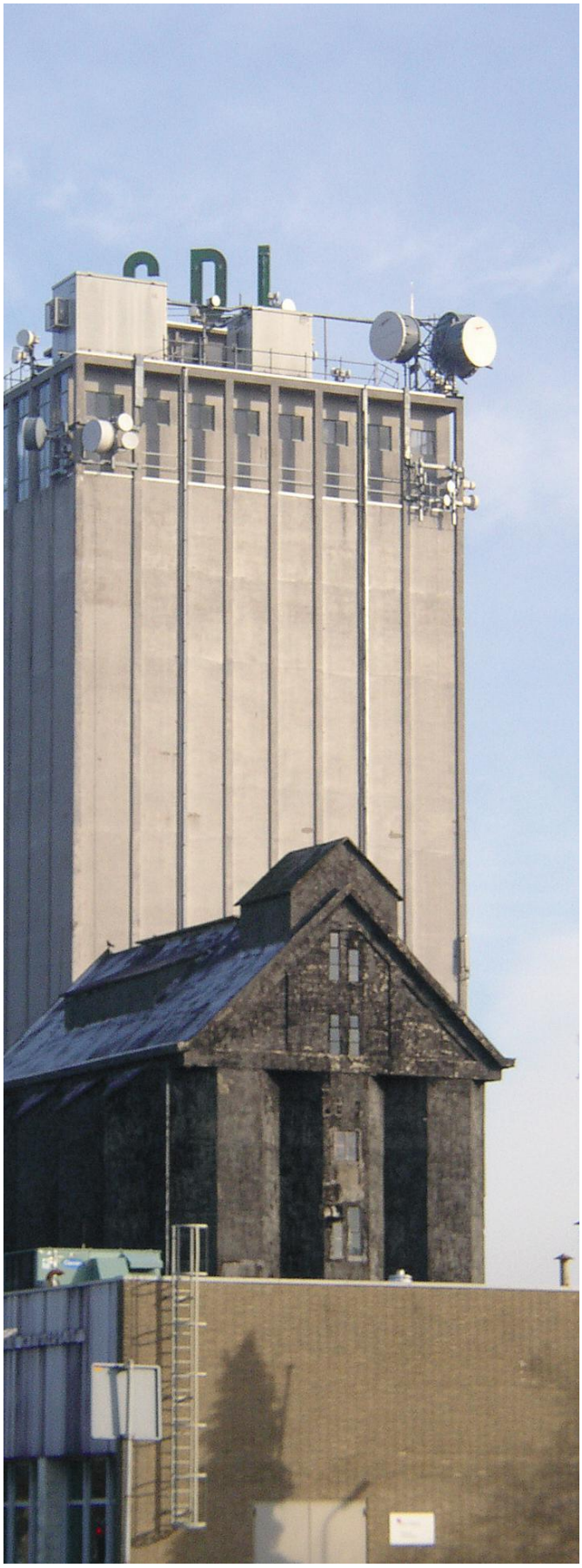

SPONSOREN EN SUBSIDIENTEN 2015

Gemeente Deventer
Stimuleringsfonds Creatieve Industrie
Provincie Overijssel
Architectenbureau Kristinsson
Attika Architekten
BNA Kring Stedendriehoek
Bouwend Nederland Afd Deventer
I'M Architecten
JVZ Raadgevend Ingenieursburo
Le Clercq Planontwikkeling
Maas Architecten
Nikkels Bouwbedrijf
OMA Apeldoorn
Studio Groen + Schild
Ten Hag Makelaarsgroep

PROJECTSPONSOREN EN SAMENWERKING 2015

Etty Hillesum Centrum
Bureau KunstcirCuit
Leeuwenkuil
Deventer basisscholen
Philips Nederland
Kunstenlab
Lokale kunstenaars en architecten
Architectuurlokaal
Gemeente Deventer
Gemeente Apeldoorn
Gemeente Hengelo
Gemeente Zutphen
Pakhuis Zutphen
Filmhuis de Keizer
Wonen boven Winkels
Woonbedrijf Ieder1
Rentree
Woonstichting de Marken
Provincie Overijssel
Stichting Heemschut
Witteveen+Bos
Ruimte voor de Rivier
stichting IJssellandschap
IJsselhotel
Kanovereniging
Piknik pop-up bar
Vlieger&Co
Studio danZo
Lokale horeca
SIED
Food-Dock
Stichting Havenkwartier
Deventer Verhaal (open monumentendag)

Hoofdstuk 1
Rondeel in beweging

EEN BERICHT VAN DAAN JOSEE - NIEUWE VOORZITTER VAN HET BESTUUR

Een bijzondere dag
Vrijdag 29 mei 2015 was een bijzondere dag. Het Rondeel vierde haar 20 jarige bestaan met een prachtig feest en architect Peter Ghijsen kreeg uit handen van burgemeester Andries Heidema de Deventer stadspenning uitgereikt. Peter kreeg deze toegekend voor zijn vele verdiensten voor de stad. Tot de meest opmerkelijke van die verdiensten behoort wat mij betreft de oprichting van Architectuurcentrum Rondeel. Twintig jaar lang is Peter inspirator en aanjager geweest van het Rondeel en hanteerde daarnaast ook nog eens de voorzittershamer van het bestuur. Na twintig jaar wilde hij die hamer overdragen. Op deze feestelijke dag werd daarvoor een mooi moment ingericht met vele dankwoorden van betrokkenen en bestuursleden.

Een korte geschiedenis
Ik ken Peter al geruime tijd. Niet alleen als collega-architect, maar in het bijzonder door mijn deelname aan Architectuurcentrum Rondeel. Omstreeks 1999 trad ik toe tot de programmaraad. Het architectuurcentrum was toen nog gevestigd in de "toren" in Achter de Muren Zandpoort.
Er is mij ooit verteld dat de vestingmuur met de torenresten de inspiratiebron zijn geweest tot de naamgeving van het Architectuurcentrum. Na ruim twaalf jaar meegewerkt te hebben aan de programmaraad stapte ik in 2011 over naar de Raad van Advies. Ik was daar vier jaar lid van en nu gevraagd om de voorzittershamer van Peter over te nemen.

Een nieuwe voorzitter
We gaan een half jaartje terug in de tijd. Om precies te zijn een half jaar voor de viering van het twintigjarige bestaan. Peter benaderde mij met het verzoek of ik bereid zou zijn om de voorzittershamer van het Rondeel van hem over te nemen. Ik voelde me vereerd door het verzoek, maar was er tegelijkertijd ook enigszins door verrast. Mijn altijd kritische omgeving vindt het voorzitten van een vergadering niet direct tot mijn grootste talenten behoren. Daar ging het volgens Peter ook niet om. Waar het wel om ging vertelde hij mij in een tweetal gesprekken. In die gesprekken verkenden we op welke wijze de overdracht en de invulling van het voorzitterschap zou kunnen plaatsvinden. Door deze geestrijke en geanimeerde gesprekken werd ik steeds enthousiaster voor de taak. Na afloop van het tweede gesprek, staande op de drempel van Peters huis en nog half in de deuropening, beloofde ik hem er serieus over na te denken. Peter keek me doordacht aan en zei: "we hebben een nieuwe voorzitter"!

Voortdurend veranderen
Ofschoon de kernwaarden van het Rondeel een blijvende betekenis hebben, werd er in 2013 besloten een herijking te schrijven omtrent de missie van het Architectuurcentrum in de vorm van een koersdocument. Het bleek een goede oefening. Je steeds opnieuw bezinnen op de koers en de betekenis van het Architectuurcentrum voor Deventer en de Deventer leef-omgeving is een inspirerende bezigheid met een rijke oogst.
We besloten om deze herijking periodiek te herhalen met de bedoeling om dicht op de huid te blijven van de immer, steeds sneller veranderende samenleving en leefomgeving. In het eerste half jaar van mijn voorzitterschap hebben we ons daar intensief mee bezig gehouden. Ik heb gemerkt, door alle bijdragen van vrijwilligers tot bestuursleden, hoe betrokken de Rondelers zijn en hoe zeer hen dit alles aangaat. Indruk-wekkend, temeer als je bedenkt dat zij dit alles in hun vrije tijd doen.

Een nieuwe uitdaging
Niet alleen het voortdurend veranderen, het lenig volgen van de ontwikkelingen, het tonen van de waarde van een goede architectuur voor mens en samenleving, in lezingen, tentoonstellingen en evenmenten, heeft ons dit jaar bezig gehouden. We staan voor nog een hele nieuwe uitdaging.
Het vinden van nieuwe huisvesting. De eerste plaats van vestiging van het Rondeel was in de 'toren'. Een bijzonder en aansprekend gebouw met een grillig gevormde, maar karaktervolle expositieruimte. Toen het Rondeel deze plaats verliet was iedereen het er over eens: we moeten weer zo'n aansprekende en onderscheidende plaats vinden. Die vond het Rondeel in het Kunstenlab. Het Kunstenlab was een verzamelnaam voor alle bedrijfjes die erin gehuisvest waren. Het gebouw: het voormalige Akzo laboratorium aan het Emmaplein/ Laboratoriumplein. Samen met het gelijknamige Kunstenlab hadden we de gehele begane grond tot onze beschikking als expo- en evenementenruimte. Van het Laboratoriumplein naar de Stromarkt. In 2009 verhuisde het Rondeel naar haar huidige onderkomen in de voormalige SNS-bank aan de Stromarkt. Een goed gelegen en prachtige evenementenruimte. Niet in de laatste plaats door de schitterende verbouwing door Ellen Schild, voormalig voorzitter van de programmaraad. Het gebouw aan de Stromarkt zal medio 2016 worden gesloopt om plaats te maken voor de nieuwe Deventer bibliotheek.

Een nieuw huis voor het Rondeel
Het eerste kwartaal van 2016 zal in het teken staan van het vinden van een aansprekende plaats voor ons Architectuur-centrum. Het nieuwe huis voor het Rondeel zal een gastvrij huis zijn, waarin we de traditie van samenwerking met de Deverter culturele instellingen verder zullen uitbouwen.
Samenwerking met andere culturele instellingen is voor het Rondeel altijd een belangrijke inspiratiebron geweest. Niet in de laatste plaats omdat architectuur, in haar menigvuldige verschijningsvormen, de voor- en achtergrond, de zaal en het toneel zijn, van al onze belevenissen.

Daan Josee
Voorzitter bestuur

ORGANISATIE

De organisatie van Architectuurcentrum Rondeel bestaat naast de vaste medewerkers (coördinator en freelance medewerkers) uit een bestuur, een raad van advies, de programmaraad en meewerkende vrijwilligers.

Programmaraad
Centraal in de organisatie staat de programmaraad die de inhoud van het programma bepaalt, invult en zorgt voor de uitvoering. Hierin zitten programmaraadsleden die de deskundigheid vertegenwoordigen waarmee de inhoudelijke kwaliteit van het jaarprogramma gewaarborgd is. Van programmaraadsleden wordt verwacht dat zij zich minimaal voor één onderdeel uit het jaarprogramma als kartrekker aanmelden.
De voorzitter van de programmaraad is verantwoordelijk voor de continuïteit en de inhoud van het programma. Per programmaonderdeel wordt het verantwoordelijke programmaraadslid ondersteund door één of meer vrijwilligers, andere programmaraadsleden, leden uit de raad van advies of externe deskundigen die al of niet op vrijwillige basis, dan wel tegen vergoeding kunnen worden ingehuurd.

Op 1 januari 2015 bestond de programmaraad uit:
- Harry Zwiers, adviseur, JVZ Ingenieurs, voorzitter
- Floris Klunder, architect, Architectenbureau Kristinsson
- Bart Kruijshoop, architect, docent Saxion
- Roel van Veldhuizen, stedenbouwkundige, Van Veldhuizen stadsontwikkeling
- Jaco Remmelink, adviseur, Remmelink Groen Advies
- Frank van Unen, architect-adviseur
- Marco Odding, programmamanager gebiedsontwikkeling, Gemeente Deventer
- Marc Polman, architect-stedenbouwkundige, Gemeente Apeldoorn
- Annemiek van Koldenhoven, landschapsarchitect en associate partner BDP architcten

Nieuw in 2015 zijn:
- Nard Kools, interieurarchitect
- Daaf Ledeboer, urban planning consultant, Daaf Ledeboer Advies en Procesmanagement
- Con Zaat, stedenbouwkundig ontwerper – ruimtelijk strateeg, CZT advies en Provincie Drenthe

Tijdens maandelijkse programmaraadsvergaderingen wordt verslag gedaan omtrent de vorderingen van de voorbereidingen en na afloop wordt er geëvalueerd.

Vaste medewerkers
De coördinator Ulrike Weis ten Elsen is de spil in de organisatie en het gezicht naar buiten en vervangt de huidige coördinator Marion Lanting. Sinds haar pensionering in 2013 bleef Marion actief als freelance parttime coördinator. Naast een inhoudelijke en een zakelijke kant heeft de functie een ondersteunende taak voor het bestuur en de programmaraad. De coördinator wordt ondersteund door enkele freelance medewerkers:
- Yvonne Neppelenbroek, webredacteur
- Rijkje Ooms, suppoost
- Tom de Vries, PR professional, Contekst tekstbureau

Bestuur
Het bestuur functioneert 'op afstand', zorgt dat de statuten en de doelstelling gehand-haafd worden, dat de begroting en de jaarrekening worden opgemaakt en vastgesteld, controleert of het jaarprogramma binnen de gemaakte afspraken gerealiseerd wordt en onderhoudt de contacten met subsidiënten en sponsoren. Het bestuur vergadert twee maal per jaar zelf en daarnaast tweemaal per jaar met de overige Rondelers.

Op 1 januari 2015 bestond het bestuur uit:
- Peter Ghijsen, architect Peter Ghijsen architectuur & advies, voorzitter
- Henk Oonk, aannemer (penningmeester)
- Henk Vos, vh adviseur wonen en ruimtelijke erfgoed gemeente Deventer (secretaris)
- Wilma Mensink, directeur Bureau Voegwerk
- Ronald le Clercq, directeur Le Clercq Planontwikkeling

Nieuw in 2015 zijn:
- Daan Josee, architect en directeur Kristinsson Architecten (voorzitter)

Raad van Advies
De leden van de Raad van Advies kunnen door programma-raadsleden gevraagd worden op basis van hun kennis en ervaring zitting te nemen in een projectteam. De leden vergaderen tweemaal per jaar, samen met de overige Rondelers.

Op 1 januari 2015 waren de volgende personen lid van de Raad van Advies:
- Peter Ghijsen, architect
- Daaf Ledeboer, procesmanager
- Andries van den Berg, landschapsarchitect
- Han Beumer, stedenbouwkundige
- Gabriel Bosch, bouwkundige
- Wim van der Does, bouwkundige

Vrijwilligers
De vrijwilligers suppoosten bij de exposities als er geen vaste kracht aanwezig is. Daarnaast bieden zij ondersteuning bij alle activiteiten. Ook kunnen zij, als zij dat willen, ondersteunen bij de uitwerking van programmaonderdelen. Op deze manier zijn zij ook inhoudelijk betrokken bij het programma van het Rondeel.

Op 1 januari 2015 waren de volgende personen vrijwilliger:
- Jan van Leeuwen, ICT-specialist
- Robert Nollen, docent Etty Hillersum Lyceum
- Hessel Offringa, bouwkundige
- Tjibbe Reitsma, docent politieacademie
- Ineke Rooijmans, meubelmaker
- Elko Bootsma, bouwkundige
- Valerie Ardini, beeldend kunstenaar/fotograaf
- Azra Didic, architect
- Steven Klomps, stedenbouwkundige
- Joanna Kanik, filosoof en kunstenaar
- Romy Zwiers, landschapsarchitect

Nieuw in 2015 zijn:
- Josien ten Dijk, kunstenares

Jubilarissen die doorgaan en die afscheid nemen
Het Rondeel werd in 1995 door de Deventer architect Peter Ghijsen opgericht. In zijn hoedanigheid als bestuursvoorzitter sprak Ghijsen een aantal ouwe getrouwen toe.

Henk Oonk, aannemer én twintig jaar penningmeester, met een groot hart voor architectuur, werd geroemd om zijn niet aflatende financiële inzicht waarmee hij al die jaren – vaak op zeer creatieve wijze – de financiën op orde wist te houden, zelfs in moeilijke economische tijden. Henk neemt vandaag afscheid en dankt het Rondeel voor de fijne samenwerking en wenst iedereen alle goeds in de komende jaren.

Jaco Remmelink, groenspecialist en vanaf het begin als vrijwilliger betrokken bij de programmering. Zijn specialiteit: exposities met inhoud. Legendarisch was de door hem georganiseerde tentoonstelling over het werk van tuinontwerper Piet Oudolf. De laatste jaren is Jaco een inspirerende kartrekker voor uiteenlopende en vaak complexe en langlopende projecten.

Marion Lanting, vanaf de start als coördinator aanspreekpunt, regelaar en 'achter de broek zittende' spil van de organisatie. Ofschoon Marion al twee jaar met pensioen is, blijft zij – hoewel met minder uren – nog steeds actief voor het Rondeel. Marion: "Niet meer als bovenbaas, maar nu als onderbaas met de in 2014 aangestelde nieuwe coördinator Ulrike Weis ten Elsen"

Peter Ghijsen werd tot slot van dit dank- en felicitatie-intermezzo door bestuurslid Wilma Mensink toegesproken. Peter heeft met zijn actieve en betrokken inzet iets wezenlijks aan het Deventer verhaal toegevoegd. Namens het bestuur kregen de al of niet aftredende jubilarissen fraaie cadeaus uitgereikt.

PLANNING

Het Jaarprogramma 2015 toonde een groot aantal, zeer gevarieerde projecten. Vooral de programmalijn RivierStadLandschap heeft met haar uitgebreide aanbod en verscheidenheid aan activiteiten veel bezoekers geïnteresseerd. Nieuwe formats zoals het festival OverVLOED bleken erg gewaardeerd. Ook in 2015 werden nog een aantal extra, op de actualiteit geënte projecten toegevoegd. Dit werd mogelijk door een zeer gemotiveerde organisatie met tal van enthousiaste vrijwilligers. Met hen konden de extra programmaonderdelen lopende het jaar aan het jaarprogramma worden toegevoegd. Daarentegen zijn door omstandigheden een drietal projecten niet uitgevoerd. De aanleg van de nieuwbouwwijk Steenbrugge is door politieke strubbelingen uitgesteld - nog steeds is de toekomst van deze wijk onderhevig aan verdeelde discussies binnen de gemeenteraad. Dit overheerste het openbare debat dusdanig, dat een discussie over ruimtelijke kwaliteit niet aan de orde was. De expositie over particuliere woningbouw zou in samenwerking met de locale architect Tony Williams vormgegeven worden. Helaas is Tony Williams begin van het jaar overleden. Het derde project, dat dit jaar geen doorgang heeft gevonden is het debat over anders ontwikkelen (Hartenaasje). Door persoonlijke omstandigheden zijn tegelijk twee belangrijke kartrekkers langdurig uitgevallen.

FINANCIËN

De omvang van het voor de uitvoering van het jaarprogramma benodigde budget is vooral afhankelijk van de te ontvangen projectsubsidies van verschillende fondsen. Bij het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie werd een aanvraag ingediend voor het jaarprogramma 2015. Daarnaast werd ook een beroep gedaan op subsidiemogelijkheden bij de provincie Overijssel in het kader van het programma Ruimte & Cultuur. Naast de structurele bijdrage van de gemeente Deventer en de sponsorbijdragen – bedoeld voor dekking van de algemene kosten - werd incidenteel, afhankelijk van de directe betrokkenheid van partijen, op projectniveau een beroep gedaan op het bedrijfsleven. Het festival OverDOEN kon tot stand komen door een samenwerking met het Kunstenlab, Ruimte voor de Rivier en de belangeloze inzet van meer dan honderd vrijwilligers. Dankzij alle bijdragen heeft het voorgenomen Jaarprogramma 2015 met een aantal aanpassingen kunnen plaatsvinden.

SAMENWERKING

Voor het ontwikkelen van een programma dat een breed publiek aanspreekt, wordt zoveel mogelijk samenwerking gezocht met zusterorganisaties in Deventer. Met een inhoudelijke, programmatische samenwerking wordt de expertise van anderen ingezet om zo het thema 'ruimtelijke ordening' in een gevarieerd aanbod en met wisselende formats bij nieuwe doelgroepen onder de aandacht te brengen.

Samenwerking met kenniscentra op het gebied van educatie, fotografie, film, theater, literatuur en recreatie is daarbij denkbaar en wenselijk. Zo werd in 2015 samengewerkt met Architectuurcentrum Nijmegen, Architectuurcentrum Het Bouwhuis Apeldoorn, Het Kunstenlab, Saxion Hogescholen, filmhuis De Keizer, Bibliotheek, Boekhandel Praamstra, het Netwerk Cultureel Erfgoed Deventer en de BNA Kring Stedendriehoek. Formats die daarvoor werden ingezet waren: exposities, workshops, excursies, masterclasses, vertonen van architectuurfilms en debatten.

NIEUWJAAR EN AFSCHEID

Dinsdag 3 februari 2015 nodigde Architectuurcentrum Rondeel zijn sponsoren en medewerkers uit voor de traditionele nieuwjaarsborrel om hen te bedanken voor hun financiële ondersteuning van de activiteiten in 2014. Tegelijkertijd bedanken wij Ellen Schild, architect en interieurarchitect en vanaf 2011 voorzitter van de Programmaraad van Architectuurcentrum Rondeel, voor haar belangeloze inzet.

Sinds haar aantreden speelt het Architectuurcentrum meer in op de actualiteit van de ruimtelijke opgaven in en om Deventer. Om dit te bereiken heeft zij de focus gelegd op het organiseren van lezingen, debatten en activiteiten op locatie. Na vier jaar draagt Ellen het voorzitterschap over. Zij doet dit met een thema-avond met als titel: De kunst van transformeren. Tijdens de bijeenkomst verzorgde prof. dr. ir. Paul Meurs de lezing 'Transformatie van de stad'. Lees meer over De kunst van het transformeren in hoofdstuk 2. De nieuwe voorzitter van de Programmaraad wordt Harry Zwiers, directeur-eigenaar van het Deventer adviesbureau JVZ Ingenieurs.

DEVENTER STADSPENNING VOOR PETER GHIJSEN

Peter Ghijsen ontving gisteravond uit handen van burgemeester Andries Heidema de Deventer Stadspenning voor zijn verdiensten voor de stad Deventer. Bij de viering van het 20-jarig jubileum van Architectuurcentrum Rondeel werd oprichter en voorzitter Ghijsen verrast door de onderscheiding vanwege zijn grote betrokkenheid en inzet op cultureel en historisch gebied in Deventer. Twintig jaar geleden richtte hij Stichting Architectuurcentrum Rondeel op dat gisteren het vierde lustrum vierde. Ghijsen droeg gisteravond de voorzittershamer over aan Daan Josee, architect en directeur van Architecten- en ingenieursbureau Kristinsson.

Deze avond werd ook afscheid genomen van bestuurslid Henk Oonk die zich twintig jaar lang verdienstelijk heeft gemaakt als penningmeester de Stichting. Daarnaast werden coördinator Marion Lanting en programmaraadslid Jaco Remmelink in het zonnetje gezet vanwege hun bijdragen vanaf het eerste uur van Rondeel. Lees meer over het Cadeau aan de Stad in hoofdstuk 2.

BUSSINK

Hoofdstuk 2
JAARPROGRAMMA 2015

WAT EEN WEELDE

Dat is wat als eerste in mij opkomt als ik als voorzitter van de Programmaraad van Architectuurcentrum Rondeel terugkijk op 2015. Zoveel vrijwilligers die zich inzetten, zulke mooie projecten en zoveel bijzonder werk dat is verzet en nieuwe inzichten die zijn opgedaan. Eigenlijk wist ik niet precies waar ik aan begon toen ik het stokje overnam van Ellen Schild, die op 3 februari met een boeiende en zeer goedbezochte afscheids-lezing over transformaties afscheid nam. Het is een hele toer om als voorzitter Ellens niveau te evenaren, maar gelukkig heb ik ontdekt wat een vreselijk leuke taak het is, zeker gezien de inspirerende samenwerking met alle vrijwilligers.
Want de Programmaraad is geen praat- of adviesclub zoals je bij de naam zou kunnen denken, maar een verzameling van ca. 35 enthousiaste, inventieve denkers en doeners die het jaarprogramma van begin tot eind samen vormgeven en uitvoeren met inzet van zo'n 5000 vrijwilligersuren; een onmisbaar geschenk aan de stad!

Wat een weelde ook de onderwerpen die we hebben aangepakt; die veelzijdigheid kenmerkt Rondeel.

Wie jarig is trakteert
Ook voor haar jubileum heeft Rondeel een geschenk aan de stad gegeven: OVERVLOED. Voor 7 locaties in de stad, die wel een oppepper konden gebruiken, hebben 8 groepjes van 2, een architect en een kunstenaar, een idee geschetst voor wat met deze locatie zou kunnen gebeuren. Op de jubileumavond van 29 mei hebben zij allen hun concepten gepresenteerd en is het resultaat, 8 posters in een prachtig ontworpen box, aan burgemeester Heidema geschonken. De tentoonstelling hiervan hangt nu in de hal van het Deventer Ziekenhuis.

Ons programma
Bij de start van het jaar liep nog de interactieve expositie "Over Ruimte" terwijl wij al druk bezig waren met de voorbereiding van de viering van ons 20 jarig jubileum op 29 mei, en met de voorbereidingen voor "De Geïmproviseerde Stad", en met het succesvolle kernprogramma 2015: "RivierStadLandschap". "RivierStadLandschap" liep van 21 mei tot 18 oktober, tussendoor respectievelijk onderbroken en aangevuld door de Jubileumviering, en de Zomeretalage met werkelijk prachtige foto's van de oevers van de IJssel van Erwin Zijlstra. "RivierStadLandschap" viel samen met de afronding van het Deventerse deel van het landelijke programma "Ruimte voor de Rivier". In dit jaarverslag kunt u lezen over alle programma-onderdelen daarin, zoals de rondvaart over de IJssel, de lezingenavonden en de expositie "Vaart in de Haven".
Vooral ook de prachtig uitgevoerde hoofdexpositie in Rondeel, met veel aandacht voor de ontstaansgeschiedenis van IJssel en IJssellandschap, was onvergetelijk.

De naam OVERVLOED hebben we ook gegeven aan het schitterende en drukbezochte festival dat Rondeel samen met Kunstenlab in september organiseerde op het IJsseleiland. Het festival had de functie van placemaking: we wilden hiermee de stad attenderen op de mogelijkheden die het IJsseleiland biedt zodat het misschien een veelgebruikt terrein voor allerlei festiviteiten wordt.

Het laatste project van 2015 was "Onder Dak", een expositie over de sociale woningbouw in Deventer, die in nauwe samenwerking met ieder1 tot stand kwam. Mooi gemaakt op basis van gedegen onderzoek! Medewerkers van ieder1 hebben de expo nog regelmatig met gasten of voor onderling overleg bezocht.

De boeiende RondeelCinema avonden in filmhuis De Keizer en "Spreektijd-Spreekruimte" completeren wat Rondeel te bieden heeft. Vooral dit laatste, vrij nieuwe format, met onder meer de avond met Floor Ziegler, geeft zicht op de richting die Rondeel in wil slaan: een platform geven aan mensen met initiatieven en deze initiatieven, waar we dat kunnen, faciliteren en met de expertise van de zeer professionele Rondeel-vrijwilligers verder helpen. Bottom-up in plaats van top-down! Een weg die we in 2016 en de jaren erna verder willen verkennen.

Afsluitend wil ik al onze medewerkers heel hartelijk bedanken voor wederom een bijzonder en veelzijdig jaar Rondeel! Zonder de tomeloze en enthousiaste inzet van de Rondeel-vrijwilligers zouden we dit allemaal niet kunnen realiseren.

Harry Zwiers
Voorzitter Programmaraad

OVERZICHT ACTIVITEITEN 2015

In 2015 werd het jaarprogramma rondom drie programmalijnen ontwikkeld: de basisprogrammalijn "Architectuur" voor het brede publiek met lokale activiteiten, die laagdrempelig en toegankelijk worden gepresenteerd.
In de programmalijn "Platform Rondeel" wordt het brede publiek – veelal op locatie – actief betrokken bij de veranderende maatschappelijke en professionele context.
De derde programmalijn is vooral gericht op het professionele publiek. In 2015 wordt het thema "RivierStadLandschap" inhoudelijk met een duidelijk hoger ambitieniveau uitgewerkt.
Het Deventer onderdeel van Ruimte voor de Rivier wordt in 2015 opgeleverd en biedt veel aanknopingspunten voor discussies, onderzoek, exposities en werksessies

Programmalijn Architectuur	***Programmalijn RivierStadLandschap***	***Programmalijn Platform Rondeel***
	IJSSEL – levensader? grote overzichtstentoonstelling over de betekenis van de rivier de IJssel voor Deventer in het verleden, heden en in de toekomst (expo, lezing)	**De Opleveringen:** Pakhuis Bokkingshang + Stentorgebouw Brink, Kindcentrum Rivierenwijk, Museum MORE Gorssel, Stadhuis (bouwplaatsbezoek en presentatie), Nieuw Rollecate
Over Ruimte (expo, educatie, lezingen)	Cadeau aan de Stad (ontwerpatelier)	**Rondeel Cinema:** Der Traum von Bauhaus, Damnation, The competition
De Gouden Piramide (presentatie)	Waterbeheer: doekje voor het bloeden? (lezing)	**Rondeel op locatie:** Woningbouw Stedendriehoek anno 2015 (debat), Culturele manifestatie in de Lebuïnuskerk, Stadscafé Zutphen
Stadsatlas (expertmeeting, expo)	MUDSCAPES expositie, zomeretalage)	**Spreektijd-Spreekruimte:** De kunst van het transformeren Stadscafé De Spontane Stad, Hegiusgebouw, Wij maken de stad!
OnderDAK (expo, workshop, lezingen)	Andere kijk op de Rivier (Boottocht)	**Wereldklasselezing:** Bjarne Mastenbroek, SeArch
	Festival OverVLOED De toekomst van de IJssel (lezing) Vaart in de haven (expo, lezing) Ontdek de industriehaven (boottocht)	

PROGRAMMALIJN ARCHITECTUUR OVER RUIMTE

Februari t/m april

OVER RUIMTE onderzocht het begrip 'architectonische ruimte'. Ruimte is, samen met massa, hét basiselement van de architectuur. In deze expositie troffen de bezoekers een aantal kamers aan waarin telkens één aspect van ruimte uitgelicht werd. Zo konden de bezoekers ervaren wat dit voor invloed heeft op hun ruimtebeleving. Men werd uitgedaagd de verschillende opties in die ruimte uit te proberen. Iedereen is ervarings-deskundige op het gebied van ruimte want iedereen woont, werkt en recreëert in ruimtes. Iedereen kan dan ook zelf het beste beoordelen in welke mate hij of zij een ruimte aangenaam of juist onaangenaam vond. Er is daarbij geen goed of fout oordeel; elk mens heeft zijn of haar eigen criteria en ervaringen.

Welke magie gaat schuil achter 'architectonische ruimte'?

Opening expositie 19 februari 2015 - De zaal vult zich geleidelijk met bezoekers die nieuwsgierig om zich heen kijken. Kartrekker van deze expositie, Valerie Ardini, heet iedereen van harte welkom. Wat doet ruimte met jou? Wat heeft ruimte voor invloed op jou als mens? Elk ruimte heeft een andere invloed op jou. 'Over ruimte' is een expositie waarbij je kunt uitproberen, voelen, kijken. Ga dat vooral ook doen! Valerie verwelkomt op deze openingsavond in het bijzonder de sprekers Kor Zijnstra en Sechmet Bötger.

Kor Zijnstra – de dynamiek van het begrip ruimte
Kor Zijnstra is architect, interieurarchitect, docent en directeur van Korzijn-architectuur en interieur Deventer

Zonder een goed doordachte ruimte is er geen sprake van architectuur, is de stelling van Kor Zijnstra. Maar wat is eigenlijk ruimte en waarneming?
Kor Zijnstra geeft les op de Academie voor Bouwkunst en geeft het vak Gebouwanalyse. Het gaat bij het ontwerpen van een gebouw vooral om het dynamische aspect van ruimte en het gaat zeker niet alleen maar om een mooie plaatje. Architectonische ruimte is zeker niet statisch.

Kor Zijnstra:
'Het is juist de ruimte die overblijft in een gebouw dat bepalend is'

Ruimte bestaat niet
Op de Academie voor Bouwkunst merk ik vaak dat de aandacht van studenten uitgaat naar het maken van massa, het stapelen van volumes, maar het is juist de ruimte die overblijft in een gebouw dat bepalend is. Om daar oog voor te ontwikkelen, moet je als student getraind worden.
Technische aspecten eigen maken lukt vaak wel, maar beeldtaal ontwikkelen is van een andere orde in het ontwerpproces. Ontwerpen en rekening houden met de invloed van licht en donker, plasticiteit van een ruimte, dat moet je leren.

Culturele context
Sinds de renaissance is pas het ruimtelijk abstractie vermogen ontwikkeld. Pas na de middeleeuwen ontwikkelde zich kennis ten aanzien van het begrip perspectief. Dat ging zo ver dat zelfs in latere jaren een 6 punten perspectief werd uitgewerkt, zoals we dat ook van Escher kennen. De huidige vormgevings-principes moet je plaatsen in hoe we nu met het hyperbeeld omgaan.

Welke aspecten beïnvloeden de waarneming dynamisch ?
Je voelt op heel veel plekken het spel van open en gesloten. Waar ligt de grens? Waar is de scheidslijn tussen binnen en buiten? Is de dakrand de overgang? Veelal ligt het veel genuanceerder. Wat doet daglicht in het verlichten van ruimte? We hebben volop wet en regelgeving t.a.v. daglichttoetreding, maar mag het a.u.b. ook een keer donker zijn?

Een aantal studenten hebben Museum Het Valkhof in Nijmegen onderzocht. Ga eens kijken wat er gebeurt met licht en ruimte. Het gebouw heeft veel glas. Je kunt naar binnen en naar buiten kijken of er dwars doorheen kijken. Kijk naar de vloer, er is veel kleur in de omgeving. Als je ziet wat je cadeau krijgt aan kleur door de invloed van zonlicht, bijv. het groen van de bomen. In de noordelijke landen zijn de kleurwisselingen vaak nog interessanter dan in de zuidelijke landen. Klank/ akoestiek, temperatuur en materiaal speelt een belangrijke rol in de ruimte beleving. *Kijk niet te veel naar architectuur als plaatje, maar ga ruimte ervaren!*

Poëtisch Ingenieursschap – Ontwerpen vanuit de zintuigelijke beleving

Donderdag 9 april gaf Jeanne Dekkers de lezing 'Poëtisch Ingenieursschap – Ontwerpen vanuit de zintuigelijke beleving'. Deze lezing ging over de resultaten van Architectuurplatform Sense & Care, dat onderdeel is van Jeanne Dekkers Architectuur , het onderzoek naar de zintuigelijke beleving van de ons omringende omgeving.

Het doel van het platform Sense & Care is om de actuele discussie over het ontwerpen verder te brengen door analyse, om vervolgens een werkwijze voor het ontwerpen vanuit zintuigelijke beleving te formuleren. Uitgangspunt van het platform Sense & Care is dat iedereen belang heeft bij een omgeving die prettig en vertrouwd aanvoelt. De aandacht richt zich op zowel de 'gewone' mens in het dagelijks leven als op mensen die in omstandigheden verkeren, waarbij de gebouwde omgeving van groot belang is voor het welbevinden en deze dus met de grootste zorgvuldigheid ontworpen dient te worden. Hierbij kan gedacht worden aan specifieke doelgroepen als ouderen, mensen met een psychisch probleem, visueel gehandicapten, slechthorenden of kinderen met leerachterstand.

In de literatuur die handelt over de zintuigelijke beleving, van Juhani Pallasmaa tot Peter Zumthor en overigen, wordt er voordurend aan sfeer gerefereerd. Het analyseren waardoor een goede sfeer wordt verkregen vereist meer studie. Er dient een bijbehorende taal afgesproken te worden, waardoor het ontwerpen vanuit zintuigelijke beleving hanteerbaar wordt en niet blijft hangen in sfeeromschrijvingen. Ook worden 'ontwerptools' ontwikkeld vanuit de analyse van de zintuigelijke beleving, die vervolgens worden toegepast in de ontwerpen.

Het achterliggende idee is dat het ontwerpen van de omgeving vanuit de beleving van de individuele mens bezien moeten worden. De werking van de zintuigen en de daaruit volgende beleving van de gebouwde omgeving, speelt daarbij een belangrijke rol.

Zwembad met glijbaan

Dit lijkt weinig met ruimte te maken te hebben, maar de strekking van de lezing is dat de ontwerpwensen voor de inrichting van de openbare ruimte sterk aan het veranderen zijn. De metafoor "zwembad met glijbaan" staat voor de rol die tegen wil en dank aan gemeenten wordt opgedrongen: van het eenvoudig faciliteren van een veilig verblijf in de openbare ruimte naar het levensvatbaar houden van de gemeente.
In de jaren '80 van de vorige eeuw zijn veel gemeentelijke zwembaden getransformeerd van locatie voor schoolzwemmen naar ware zwemparadijzen. Deze ontwikkeling liep parallel met een veranderende maatschappij: van na-oorlogse schaarste naar de overvloed van nu. Ook nu zijn het sociaal culturele en demografische ontwikkelingen die de actuele veranderingen in gang zetten. De "glijbaan" van de openbare ruimte is niet meer te stoppen.

De lezing nam het publiek mee naar het centrum van een kleine provinciestad met problemen rond leegstand van winkels en de mogelijke antwoorden daarop. Verder werd de invloed geschetst vanverlichting zoals connected lighting op de beleving van de openbare ruimte en wat een doordacht lichtontwerp voor gewone woonstraten en ontsluitingswegen kan betekenen. De deur naar de smart city staat al op een kier.
De technologie stuwt verlichting van een statische enabler naar een instrument dat actief de sfeer in de omgeving beïnvloedt. In de handen van een kundig ontwerper is dat een krachtig middel om de openbare ruimte de rol te laten spelen die de moderne tijd van haar verlangt.

EDUCATIEPROJECT 'OVER RUIMTE'

Dit project is een combinatie van de disciplines cultureel erfgoed, beeldende kunst en dans voor leerlingen uit groep 7/8. In een gezamenlijke lesopzet werten Leeuwenkuil Kunstencentrum, Etty Hillesum Centrum en Architectuurcentrum Rondeel samen. De beleving van Ruimte werd gekoppeld aan het begrip vrijheid om het abstracte thema tastbaar te maken voor de jonge doelgroep.

In welke ruimtes ervaren kinderen vrijheid? De leerlingen ondergingen een unieke ervaring. In ervaringsruimtes van Architectuurcentrum Rondeel werden zij zich bewust van gevoelens over wat een ruimte met je doet - denk aan variaties in proportie, kleur, materiaal en licht. Naar aanleiding van deze ervaringen hebben de leerlingen zelf ruimtes gecreerd die hen een gevoel van vrijheid of onvrijheid geven.

DE GOUDEN PIRAMIDE

26 maart 2015

Architectuur Lokaal organiseerde samen met lokale architectuurcentra vier bijeenkomsten naar aanleiding van de resultaten van de Gouden Piramide 2014. De derde bijeenkomst 'Obstakels en regelgeving' vond plaats in Architectuurcentrum Rondeel. De Gouden Piramide, Rijksprijs voor inspirerend opdrachtgeverschap, is in 2014 gewonnen door begraafplaats De Nieuwe Ooster in Amsterdam. De opdrachtgever van dit project was geen gemeente, projectontwikkelaar of woningcorporatie, maar "gewoon" een gedreven leek met ideeën en doorzettingsvermogen. De oogst van de Gouden Piramide 2014 liet zien dat dit type opdrachtgever steeds vaker voortkomt. De opdrachtgevers lichten in deze serie hun projecten toe.

Obstakels en regelgeving – Deventer

Drie projecten uit (de omgeving) Deventer werden gepresenteerd: Stichting IJssellandschap liet zich niet afschrikken door het taboe op bouwen in de uiterwaarden en realiseerde Natuurderij KeizersRande in Diepenveen. Stichting Het Geert Groote Huis realiseerde een informatie- en belevingscentrum in Deventer ter ere van het gedachtegoed van Geert Groote. De renovatie van dit Rijksmonument en herinrichting van het Lamme van Dieseplein vroegen om een vastberaden opdrachtgever. In Heeten bouwde de familie Alferink naar eigen ontwerp het project 'Koe in de Kost', zes duurzame vakantiehuisjes midden in het weiland tussen de koeien. Opdrachtgevers Joop Reintjes (voorzitter stichting Geert Groote Huis) en Hans Cusell (bouwheer) van het Geert Groote Huis te Deventer, Jaap Starkenburg van Natuurderij Keizersrande in Diepenveen en Loes Alferink van Koe in de Kost in Heeten vertelden over de obstakels en regelgeving waarmee zij te maken hadden bij de realisatie van hun projecten.

STADSATLAS
22 en 30 april 2015

A-D-H in 1000 jaar stedenbouw in Nederland

Bij de opening van de reizende expositie '1000 jaar verstedelijking in Nederland' op 22 april 2015 in Architectuurcentrum Rondeel werd de daarbij behorende Atlas besproken door Reinout Rutte, een van de auteurs. De bijeenkomst was tevens de opmaat naar de expertmeeting op 30 april waarbij de ontwikkeling én de identiteit van de steden Apeldoorn, Deventer en Hengelo (A-D-H) centraal staan met als insteek de toekomstmogelijkheden van drie kenmerkende, maar leegstaande gebouwen.

Na een korte introductie door programmaraadslid Jaco Remmelink volgde een toelichting op de expositie door Maaike van Beusekom. Van Beusekom werkt voor Architectuur Lokaal en heeft de bijeenkomstenreeks 'Altlas op tournee' in samenwerking met diverse architectuurcentra georganiseerd. De Atlas van de verstedelijking werd door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed samen met de TU Delft gepubliceerd en illustreert op wetenschappelijke wijze de extreme verschillen in groei en krimp van de 35 grootste steden in Nederland.
Reinout Rutte, architectuurhistoricus, hoogleraar aan de TU Delft en een van de auteurs van de Atlas, gaf een samenvatting van de inhoud van het boekwerk en focuste daarbij op de steden A-D-H.
Aansluitend volgde een licht intermezzo waarbij de zaal, gevoed door oordelen en vooroordelen, spontaan de kenmerken van de drie steden mocht opsommen. Vervolgens gaven drie stedenbouwkundigen van de drie steden een korte schets van de geschiedenis en identiteitskenmerken van hun stad. De focus op A-D-H was bedoeld om de deelnemers aan de later te houden expertmeeting te voeden. Met die kennis zullen in een werksessie op 30 april de toekomstmogelijkheden van drie leegstaande en kenmerkende gebouwen in de drie steden besproken gaan worden.

Reinout Rutte
'De Atlas' laat geen plannen en ontwerpen zien van onze steden, maar toont de steden zoals ze er nu uitzien. Het boek kent drie delen, waarbij Deel I een beschrijving geeft van de 35 grootste steden. Dat gebeurt middels een vast patroon van telkens vier pagina's per stad waarin middels tekst, foto's, kaarten van nu (google) en vroeger de ontwikkeling getoond wordt en een tijdbalk de verschillende ontwikkelingsfases laat zien.
Rutte geeft van de steden A-D-H korte impressies:
Deventer (plaats 27 met 98.000 inwoners) behoort tot de drie oudste steden van Nederland, maar toont een opvallende stilstand in groei in de periode 1500 tot 1900. Tot dan toe is de stad gericht op de rivier de IJssel, maar met de komst van het spoor kantelt de stad naar het aan de andere kant gelegen station. Opvallend is dat, bij bestudering van de kaarten van vroeger en nu, er sprake is van een blijvende stedelijke structuur.
Hengelo (plaatst 35 – laatste – met 80.000 inwoners) begint als hele kleine kern pas werkelijk te groeien in de 19e eeuw dankzij de komst van de textiel- en machine-industrie. Ook de aanleg van het spoor, de komst van het Twentekanaal in 1935 en de aanleg van de snelwegen zorgen voor een groei van de stad.
Apeldoorn (plaats 12 met 160.000 inwoners) is een typische woonstad en trok vanaf 1850 met Het Loo niet alleen werkgelegenheid maar ook veel welgestelde burgers die voor weinig geld grond konden kopen om daar hun woonstede te bouwen. De komst van het spoor in 1876 was belangrijk voor de randstedelijke toevoer.

In Deel II van de Atlas worden steden en hun duizendjarige ontwikkelingen met elkaar vergeleken. Van de 35 grootste steden zijn er twintig die zich vroeg ontwikkelen tot circa 1400 en vijftien die pas vanaf 1900 echt tot ontwikkeling komen. Er is dus een periode van vijf eeuwen geweest waarin er een stilstand is in stadsontwikkeling. De drie steden die nu het grootste zijn (Amsterdam, Rotterdam en Den Haag) zijn de laatste uit de eerste groep en konden groot worden vanwege de aanwezigheid van havens en het bestuurlijke centrum. Overigens zijn de aanwezige infrastructuur en goedkope gronden essentiële factoren voor groeikansen.

Reinout Rutte heeft de 1000 jaar stedenbouw in enkele kenmerkende periodes verdeeld:
1000 – 1500 Stadswording vindt in deze periode vooral plaats waar waterwegen zijn en waar handel over de grote rivieren mogelijk is én waar markten zich in het centrum van de regio kunnen ontwikkelen. Deventer is waarschijnlijk de eerste stad die zich volgens een planmatig stedenbouwkundig raster ontwikkelde (mogelijk na een verwoesting door de Noormannen).
1500 – 1850 In deze periode vindt een verschuiving in de verstedelijking plaats. Vooral na 1680, als Engeland zich als grootste industriële concurrent ontwikkelt. Er treedt differentiatie op: er zijn steden die nu groeien en tegelijk ook steden die krimpen. En er treedt segregatie op (scheiding tussen rijke en arme burgers).
1850 – 1950 Vanaf 1870 komt Nederland weer op de (handels)kaart van Europa, mede dankzij de spoor- en waterwegen die de opkomende industrialisatie bevordert. Overigens zijn waarschijnlijk ook de ontwikkelingen in Vlaanderen debet aan deze opleving. Almelo groeit in deze tijd het snelst vanwege de textielindustrie en Apeldoorn wordt tot 1900 even de stad met de meeste inwoners. Pas later groeien Hengelo en Deventer verder. Dat komt ook door de Woningwet uit 1901 en in Deventer door de opheffing van de Vestingwet waardoor groei buiten de vesting mogelijk wordt.
1950 – 2010 Een periode van explosieve groei door de wederopbouw na de oorlog, welvaartsgroei met toenemend autobezit en de komst van een netwerk van snelwegen. Wat opvalt is dat het inwoneraantal nu nauwelijks meer groeit maar dat het bebouwde oppervlak aanmerkelijk toeneemt. We gebruiken per hoofd meer vierkante meters. In deze tijd groeien de steden met, in chronologische volgorde, modernistische wijken, bloemkoolwijken en vinexwijken. Allemaal met hun eigen eenvormigheid, hoofdzakelijk ingegeven door de woningwet, de bouwmethodieken en de regelgeving.

Waar zitten nu de verschillen in de steden? Volgens Rutte zit die vooral in de levensloop en de stadswording, maar ook in het functionele profiel (haven, industrie, wonen), de ligging (aan rivier, op zandgronden, in noorden of zuiden van het land) en de landschappelijke situatie (zoals bijvoorbeeld een reliëflandschap en/of de aanwezigheid van een groene omgeving). De vorm van een stad wordt bepaald door de ligging, de aard van het landschap en de aanwezigheid en plaats van de hoofdinfrastructuur. Rutte constateert in zijn onderzoek dat Apeldoorn vooral een woonstad is, Deventer bepaald wordt door achtereenvolgens de rivier, het spoor en de snelweg en Hengelo door de machine-industrie, met name Stork.

Flits, flits en flits
In een intermezzo neemt moderator Wilma Mensink van Bureau Voegwerk (zij zal volgende week de expertmeeting leiden) de zaal mee in het boven water krijgen van de kennis over de steden A–D–H. Met een grote serie vragen wordt de parate kennis getoetst en per stad mag iedereen roepen welke kenmerken zij weten te geven aan de verschillende steden. En uiteraard: Deventer is het populairst, we zijn per slot van rekening ook aanwezig nu. De enthousiast toegeroepen kenmerken zijn verzameld op enkele flip-over vellen (zie de afbeeldingen)

A-D-H en hun identiteit
De drie steden worden besproken door drie daaraan verbonden stedenbouwkundigen.

Apeldoorn – Sietske Heddema Apeldoorn ligt in een band over Nederland op reisafstand tot de Randstad van 1 uur. In dit 'mid size utopia' is volgens Heddema wonen aantrekkelijk omdat het van twee walletjes eet (stad én landschap). De stad ligt op de flank van de Veluwe op halfhoogte tussen de Veluwe en de IJsselvallei en kent daarom ook veel waterlopen (de sprengen die voor de wasserijen en papierindustrie van ontstaansbelang zijn geweest).

De stad heeft nu een 12e positie in de ranglijst van grote steden, heeft 160.000 inwoners, 99.000 arbeidsplaatsen, is een handelsstad en is vooral bevolkt door gezinnen. Heddema noemt Apeldoorn 'Dé Buitenstad'. Alle wijken hebben hun eigen park; parken zijn een belangrijk kenmerk van de groene stad. In de jaren '60 krijgt de stad een belangrijke impuls dankzij het 'spreidingsbeleid' van de Rijksoverheid. In het kielzog daarvan trekken ook veel bedrijven naar de stad. Voor Centraal Beheer wordt een markant gebouw ontworpen door architect Herman Hertzberger; het pand is inmiddels verlaten en wacht op een nieuwe invulling (opgave voor de expertmeeting op 30 april). Een ambitieus cityplan wordt ontwikkeld maar de crisis uit de jaren '80 voorkomt voor een groot deel de uitvoering daarvan. De bevolkingstoename veroorzaakt een stedenbouwkundige sprong naar het oosten waar de nieuwe woonwijken Zevenhuizen, De Maten, Ossenveld, Woudhuis en Zuidbroek worden gebouwd. De bevolkingsgroei wordt aanvankelijk niet gevolgd door een bijpassend cultureel voorzieningenniveau. Een impuls volgt met de ontwikkeling van het 'Cultuurkwartier' met nieuwe gebouwen voor instellingen als CODA, Gigant en Markant en de herontwikkeling van het industriële pand van ACEC.

Deventer – Jan Pieter Romijn De identiteit van Deventer wordt niet alleen bepaald door haar ligging aan de IJssel maar ook door de beleidsvoornemens onder de noemers: Boeiende Beleefstad (met een culturele diversiteit, evenementen en avontuurlijke ambities in bijvoorbeeld het Havenkwartier), Open Informatiestad (met zijn boeken, onderwijs en adviesbureaus) en Duurzame Maakstad (stad aan de Rijksweg A1). Ofschoon Deventer een ambivalente relatie heeft met de IJssel (vanwege de ligging met de overige infrastructuur en de daarop georiënteerde functiegebieden) wordt die met de komst van de door Jo Coenen voorgestelde 'Cultuurloper' hersteld. De IJssel krijgt zo weer de belangrijke recreatiefunctie en ruimtelijke kwaliteit die het in potentie heeft. De IJssel kan gezien worden als een overgang tussen stad en land, of zoals Romijn zegt: tussen Nederland en Duitsland!
Deventer heeft een mix van wonen en werken. Er is veel industrieel erfgoed en één aspect daarvan is de Aupingfabriek die sinds 1888 in de stad gevestigd is en sinds kort verhuisd is naar de locatie aan de A1. Voor de verlaten gebouwen aan de noordkant van Deventer wordt een herbestemming gezocht (opgave voor de expertmeeting op 30 april).

Hengelo – Wim Oosterhuis Hengelo dankt haar identiteit onder andere aan haar ligging: in het hart van de Netwerkstad Twente, op een kruispunt van snelwegen, sporen en aan het belangrijke Twente Kanaal. Tot 1944 was Hengelo volgens Oosterhuis vergelijkbaar met Deventer, maar een bombardement verwoestte de binnenstad en de wederopbouw veranderde het karakter van de stad. Hengelo is in een streng stedenbouwkundig raster opgezet, een raster waarin nu de oorspronkelijke beken weer worden teruggebracht. Beken staan ook in het stadswapen en scheidt daarin de symbolen voor de agrarische en de industriële (nijvere) activiteiten. De laatste jaren groeit de belangstelling en waardering voor het vele industriële erfgoed in de stad met prachtige voorbeelden van hergebruik zoals het ROC in de voormalige ijzergieterij van Stork. Een ander leegstaand bedrijfspand is de zogenoemde Telgenflat aan het zo weinig gewaardeerde Marktplein. Voor dit markante en kloeke gebouw wordt naarstig gezocht naar een passende herbestemming (opgave voor de expertmeeting op 30 april). Hengelo mag zich verheugen in een toenemende publieke belangstelling: er komt 14% meer bezoekers naar de stad, hetgeen Hengelo bovenaan de lijst zet!

Expertmeeting - Perspectieven voor Apeldoorn, Deventer en Hengelo

Drie lastige herbestemmingsopgaven uit evenzoveel steden werden op 30 april stevig bediscussieerd in Architectuurcentrum Rondeel. In tijden van krimp en economische stagnatie biedt leegstand maar zelden een kans voor een succesvolle herbestemming, óók van belangwekkende gebouwen. Hoe zit dat met het iconische gebouw van Centraal Beheer in Apeldoorn, de voormalige Aupingfabriek aan de rand van Deventer en de beeldbepalende Telgenflat op de Brink in Hengelo?
De drie genoemde leegstaande gebouwen hebben verschillende kwaliteiten, maar de overeenkomst is de nijpende vraag: "Wat moeten we ermee?". De veertig deelnemers aan de door het Rondeel georganiseerde expertmeeting brachten tal van ideeën op tafel. De achtergrond van die experts was dan ook zeer divers: er waren leken, afvaardigingen van gemeenten (zowel bestuur als ambtelijk), van culturele instellingen en van de middenstand, maar ook professionals die van creatief denken hun beroep hebben gemaakt zoals architecten, ontwerpers en stedenbouwers.
De vraag die door het Rondeel was geformuleerd was om ideeën voor herbestemming voor de drie genoemde gebouwen te ontwikkelen, passend bij de identiteit van de betreffende stad. Die identiteit was een week eerder al benoemd in de bijeenkomst '1000 jaar stedenbouw in Nederland', georganiseerd in samenwerking met Architectuur Lokaal.

Apeldoorn
Centraal Beheer – een open entree voor de stad
Voor het Apeldoornse Centraal Beheer mag sloop absoluut geen optie zijn vanwege de uitzonderlijke architectonische waarde van dit door Herman Hertzberger in de jaren zeventig ontworpen gebouw. Maar omdat het ontwerp is afgestemd op een voor die tijd specifieke en nogal idealistische werkwijze van de verzekeringsmaatschappij, is in de huidige tijd een rigoureuze verandering nodig om succesvol hergebruik een kans te geven. De open en gefragmenteerde structuur, die kenmerkend is voor het structuralisme (een toen populaire architectuurstroming) en die door Hertzberger wel 'een stad in de stad' wordt genoemd, dreigt dan al snel te verdwijnen bij aanpassing voor huidig gebruik. En dan zou de iconische waarde verloren zijn (denk aan 'het kind en het badwater'...). Vooralsnog is het zaak te voorkomen dat de huidige staat niet verder in de versukkeling raakt en verloedering optreedt. Wacht dus niet te lang, en zorg vooralsnog voor tijdelijke gebruikers inclusief noodzakelijk onderhoud en voorkom dat er hekken omheen geplaatst worden.

In de discussie die door zo'n 12 'experts' werd gevoerd, kwamen veel ideeën boven tafel, variërend van een hotel, een onderkomen voor een grote HBO-instelling, een dependance voor Apenheul, een museum voor structuralistische architectuur tot een kashba, koninklijke woningen (in vergelijking met wonen op Het Loo) of een distributiecentrum voor pakketpost met op de daken platforms voor de drones die het transport verzorgen.
Maar met iets verder pratend dan alleen maar nieuwe functies voor het gebouw bedenken, komt ook aan de orde de betekenis die het gebouw heeft voor de stad en haar identiteit. Zo ligt het gebouw wél in het centrum, maar heeft het tussen het spoor en de brede Prins Willem-Alexanderlaan tóch een geïsoleerde ligging. Door die solitaire positie te verbinden met de identiteit van (kantoorstad of toeristenstad) en te combineren met de status van het gebouw als 'stad-in-stad', ontstond een nieuw idee. Maak het gebouw nog opener dan het nu al is, met grote doorbraken en doorgaande routes voor fietsers en wandelaars. En met het maken van ombouwingen die de isolerende kwaliteit benadrukken, kan het gebouw verankerd worden in de stad en een vertrekpunt zijn voor toeristen.

Deventer
Aupingfabriek – sloop en ruimte voor herstellend stadsweefsel
Opvallend is dat Deventer als enige met de optie van sloop komt om zo uiteindelijk het leegstaande Aupingcomplex een nieuwe toekomst te kunnen geven. Niet een koesterende waardering voor deze kenmerkende gebouwen (ontwerp van architect Maarten van Harte en ontwerper Frans de la Haye), maar een praktische benadering bepaalde uiteindelijk de discussie over deze herbestemmingsopgave.
De gebouwen, gelegen aan de noordrand van de stad, zijn nog niet zolang geleden door beddenfabrikant Auping verruild voor een nieuw complex aan de zuidzijde van de stad, goed bereikbaar via de A1. Het 4 á 5 ha grote complex is nu inclusief de grond te koop voor 4,5 miljoen euro (wel erg veel voor een onbruikbaar gebouw en vuile grond die je als eigenaar niet meer wilt hebben. "Eigenlijk moeten ze geld toegeven of hun eigen rotzooi opruimen," klinkt ook in de discussie...).
Ook in deze grote discussiegroep (18 personen) werd de bijna gebruikelijke reeks mogelijke herbestemmingen opgesomd: hotel, overdekte camping, broedplaats voor kleine bedrijven enzovoorts. Maar ook invullingen voor het gebied ná sloop werden uitgebreid besproken. Immers, we moeten niet vast zitten aan een in onbruik geraakt gebouw waar we niets zinvols mee weten te doen. Voor invulling van de dan ontstane lege plek zijn verschillende opties genoemd. Een buurtpark, maar dat is alleen zinvol als er voldoende publieke belangstelling voor is; een ruilplek met bijvoorbeeld de geplande maar niet van de grond komende woningbouw in het aansluitende uitbreidingsplan Steenbrugge; een school ter vervanging van de naastgelegen maar verouderde vmbo-school of een clustering van kluswinkels in aansluiting op het zojuist geopende gebouw van KARWEI. Ook moet een pauzeperiode mogelijk zijn; gewoon een jaar of tien niets doen in afwachting van nieuwe en betere plannen. Maar wellicht de meest kansrijke optie is het gebied na sloop vrijgeven voor het ontwikkelen van woningbouw in aansluiting op de omringende stempelbebouwing om zo de nu nog rafelende stadsrand af te hechten.
Er is voor deze meest kansrijke optie niet echt een aansluiting op de eerder geformuleerde identiteit van Deventer aan te wijzen. Maar misschien is een dergelijke pragmatische oplossing wel heel passend voor de handelsgeest die de Hanzestad Deventer heeft...

Hengelo
TELGENFLAT – ENTREE VOOR DE BRINK
De Telgenflat, een ontwerp uit 1959 van Feenstra en Van Broekhuizen, is een kantoorgebouw dat met uitzondering van de twee bovenste verdiepingen leeg staat. Aan de rand van de nogal ontheemde Brink, neemt het een prominente plaats in. De 12 experts in deze discussiegroep opperen dat die positie best versterkt mag worden om daarmee ook de kwaliteit van dit plein op te krikken. De Brink had al een centrale positie in een reeks pleinen in Hengelo: Stationsplein, Brink en Burgemeester Jansenplein. Maar na de renovatie van het Stationsplein is het stil geworden rond dit plan voor opwaardering van de binnenstad.
De discussiegroep meent dat een multifunctionele invulling met kantoren, winkels, bedrijfjes, instellingen, dienstverleningen maar ook met wonen de gewenste dynamiek (die ook in de gevelarchitectuur tot uitdrukking moet komen) ten goede zou kunnen komen. Niet alleen het oppimpen van het gebouw maar ook door de direct omliggende buitenruimte bij de herbestemming te betrekken, kan de relatie met het plein versterken.
De kwaliteit van de uitstraling van het gebouw wordt als een essentiële factor gezien voor succes. Ophogen met markante architectuur, zoals bijvoorbeeld de succesvolle ophoging van museum De Fundatie in Zwolle, behoort daarbij zeker tot de mogelijkheden. Zo zouden innovatieve ingrepen met innovatieve gebruikers weer passen bij de vooruitstrevende, industriële identiteit van Hengelo.

Afsluiting
Tot slot laat Maaike van Beusekom, projectleider bij Architectuur Lokaal, weten dat de twee bijeenkomsten in het Rondeel in het kader van '1000 jaar stedenbouw in Nederland' passen in een reeks die is opgezet in samenwerking met de locale architectuurcentra. Zij toont zich enthousiast over de wijze waarop in Deventer de materie is opgepakt en zij vindt dat deze bijeenkomst over herbestemming van iconische gebouwen inspirerend is geweest.
Jaco Remmelink, programmaraadslid bij het Rondeel en verantwoordelijk voor de organisatie van de deze bijeenkomst, sluit daarbij aan. Hij oppert dat een voortzetting van de enthousiast en deskundig gevoerde discussies in een andere omgeving maar wel met dezelfde gesprekspartners een goed idee kan zijn. Hij dankt met name Maaike van Beusekom en de twee overige gespreksleiders (Peter Neuteboom van de gemeente Hengelo) en Marc Polman van de gemeente Apeldoorn) voor hun deskundige inzet en betrokkenheid.

KAVELINSPIRATIEBEURS
30 mei 2015

Wie al jaren droomt over het zelf of samen bouwen van een huis kon zich op zaterdag 30 mei laten inspireren tijdens 'De kavelinspiratiebeurs' in Architectuurcentrum Rondeel. Op deze gevarieerde beurs konden geinteresseerden zich informeren over onder meer welke woningbouwlocaties in de verschillende delen van Deventer beschikbaar zijn zoals de Vijfde Hoek, Wijtenhorst & Douweler Leide, Eikendal en Havenkwartier. Veel bezoekers maakten gebruik van het aanbod om samen met architecten de 1e schetsen van hun droomhuis te laten maken. En tijdens de meet & greets werden praktische informatie en tips gegeven over de stappen van een kavel naar een huis.

ONDER DAK
oktober t/m januari

Sociale woningbouw: verleden, heden en ook nog een toekomst?
Jan Jaap Kolkman, de wethouder die in Deventer over wonen gaat, sprak in Architectuurcentrum Rondeel bij de opening van de expositie 'OnderDAK | Sociale woningbouw in Deventer' over de huisvesting van zijn voorouders. "Mijn grootouders woonden in de negentiende eeuw in een krot met slechts één kamer. In de loop der jaren werd die sponde allengs vervangen door andere en steeds betere en ruimere huisvesting." Kolman sprak zijn waardering uit over de expositie. Hij herkende daarin zijn eigen persoonlijke verhaal en hij sprak de hoop uit dat een soortgelijke wooncarrière als die van zijn voorouders ook in de toekomst in Deventer mogelijk blijft. Daarmee werd impliciet ook de zorg voor de toekomst van de sociale woningbouw uitgesproken.

Bij de opening van de expositie op 29 oktober 2015, ging het vooral over de geschiedenis van de sociale woningbouw en hoe die zich in ruim een eeuw ontwikkelde. Daarbij kwam zowel de architectuur aan bod als ook de organisatiestructuren en de connecties tussen overheid en instellingen die de bouw en de verhuur van woningen voor de arbeidende klasse mogelijk maakten. Sturende factoren daarin waren de wisselende maatschappelijke en vooral economische omstandigheden waarin ons land en ook Deventer zich in die afgelopen eeuw voordeden. Roel van Veldhuizen vertelde het verhaal van de expositie door een overzicht te geven van de sociale woningbouw in Deventer vanaf het moment dat in 1874 de stadsuitbreiding met de Vestingwet mogelijk werd. Aansluitend zette professor dr. Len de Klerk het thema in een breder perspectief, waarna moderator Luit Harkema de discussie op scherp zette door de huidige stand van zaken omtrent het onderwerp te agenderen.

De sociale woningbouw in Deventer
Roel van Veldhuizen zette zijn inleiding direct in het juiste perspectief: in Deventer zijn ruim 13.000 sociale woningen, dat is eenderde van het totale woningbestand. Deze woningen worden beheerd door drie corporaties: De Marken (vooral in de omliggende dorpen in de gemeente Deventer), Rentree en Ieder1.
De vijf episodes waarin de geschiedenis van de sociale woningbouw in Deventer is opgedeeld, vormen niet alleen de opbouw van de expositie, maar ook die van de inleiding van Roel van Veldhuizen.

Tot 1901: Krotten. Arbeiders woonden binnen de stadsmuren in krotten zonder enige voorziening, met grote gezinnen en doorgaans met slechts één vertrek. Met de opkomst van de industrialisatie groeiden de steden explosief en gingen de beter gesitueerden, waaronder huisjesmelkers, maar ook de caritas zich bekommeren om de huisvesting van de mensen met de laagste inkomens. Met de oprichting van de VtA (Vereniging tot opbouw en verbetering van Arbeiderswoningen) in 1883 ontstond in Deventer de eerste sociale woningbouw. De Eendracht was de eerste woningbouwvereniging die werd opgericht door werklieden, maar werd gefinancierd met particulier geld. Een moeizaam proces en tot 1901 werden er in Deventer slechts 200 sociale huurwoningen gebouwd. Een mooi voorbeeld hiervan zijn de nog steeds bewoonde huizen aan de Bergpoortstraat.

Van 1901 tot 1940: Tuindorpen. Een ommekeer is de Woningwet uit 1901, waarmee de landelijke overheid aandacht toonde voor de volkshuisvesting. Met de Woningwet kwam er betaalbare kwaliteit, zowel in als om de woning. De wet gaf ruimte voor de zogenoemde 'toegelaten instellingen' (de huidige woningcorporaties). Deze instellingen konden goedkoop geld lenen van de overheid om daarmee zonder winstoogmerk sociale woningbouw te ontwikkelen. In deze periode ontstonden de meeste tuindorpen, ook in Deventer. De tuindorpen als Knutteldorp, het Rode Dorp, het Hoornwerk en anderen liggen allemaal rond het historisch centrum van de stad. Saamhorigheid en gemeenschapszin waren en zijn er de kenmerken.

Van 1945 tot 1975: Wederopbouw. Na de oorlog was de woningnood groot, niet alleen vanwege de vele oorlogsschade, maar vooral vanwege de bevolkingsgroei. Er moest veel, snel en ook goedkoop gebouwd worden. Dat betekende standaardisatie, prefabricage en het stedenbouwkundig herhalen van bouwblokken in de zogenoemde stempels. De invloed van de bouwkraan (nodig vanwege de industriële bouwmethodes met onder meer tunnelbekistingen) is afleesbaar aan de lange, rechte bouwblokken. Sociale woningen werden gebouwd als galerijflat, portiekflat en eengezinswoning. De Deventer wijken Zandweerd, Platvoet, Borgele, Keizerslanden en de Rivierenbuurt dateren uit deze periode.

Van 1975 tot 1995: Bloemkoolwijken. In Deventer liggen alle wijken uit deze periode in Colmschate, ten oosten van Deventer (Groot Douwel, Blauwenoord, Colmschater Enk, Essenerveld, het Roessink en Swormink). De stedenbouwkundige opzet van deze nieuwe wijken, vrijwel uitsluitend ingevuld met eengezinswoningen, doet met de vele woonerven, hofjes en kromme en doodlopende staatjes aan de bloemkoolstructuur denken. In deze periode wordt ook de stadsvernieuwing ter hand genomen met in Deventer fraaie voorbeelden zoals in het Bergkwartier, de Sijzenbaan en in het Noordenbergkwartier.

Van 1995 tot 2015: The sky is the limit. In deze periode van welvaart kunnen duurdere woningen ontwikkeld worden en zien we een mix van sociale huurwoningen en koopwoningen. Soms zelfs in dezelfde architectuur. Het was de opkomst van het zogenoemde 'marktdenken'. In de sociale woningbouw resulteerde dat in de 'Bruteringsoperatie', waarmee de band tussen overheid en woningcorporaties werd doorgeknipt. Lopende leningen en subsidies werden met elkaar vereffend en corporaties moesten zich voortaan als zelfstandige ondernemingen gaan gedragen. En dat gebeurde ook. Winstgevende projecten (waaronder winkelcentra, kantoren e.d.) moesten de sociale woningbouw financieren. Lukte dat niet: huurverhoging was het gevolg! Lukte dat wel: dan kregen we betere en duurdere woningen! Vinexwijken (gebaseerd op de Vierde Nota Extra) werden ontwikkeld. Omdat plannen voortijdig uitlekten, kregen grondspeculanten en projectontwikkelaars de kans om grond goedkoop van boeren te kopen, om die later veel duurder aan de corporaties en gemeenten door te verkopen. Marktwerking! De excessen zijn bekend. In Deventer hadden we geluk, want voor de vinexwijk De Vijfhoek, door sommigen de mooiste van Nederland genoemd, was de grond al veel eerder door de gemeente Deventer gekocht van de gemeente Diepenveen. Bijzondere binnenstedelijke vernieuwingen, zoals in een aantal wederopbouwwijken en tuindorpen, laten opmerkelijke architectonische kwaliteiten zien die door corporaties zijn geïnitieerd. Volgens Van Veldhuizen zijn het waarschijnlijk de laatste hoge kwaliteitsprojecten waarin de sociale woningbouw, samen met veel andere functies, een plek heeft gekregen.

Vier uren van de volkshuisvesting
Ook Len de Klerk, emeritus hoogleraar Stedelijke en Regionale planologie aan de UvA (Faculteit der Maatschappij- en Gedragswetenschappen), deelt zijn inleiding in volgens de onderscheidende periodes in de geschiedenis van de sociale woningbouw. Hij noemt ze overigens wel anders dan Van Veldhuizen, namelijk:

vanaf 1850 de particuliere verenigingen, met inzet van particulieren die verantwoordelijk burgerschap tonen.

vanaf 1901 de toegelaten instellingen, (de corporaties) waarbij de rijksoverheid de wetgeving verzorgt en de gemeentelijke overheid voor de uitvoering daarvan verantwoordelijk is.
- vanaf 1933 het verlies van autonomie, waarbij de inmiddels 1500 toegelaten instellingen (300 verenigingen en 1200 stichtingen) voorschotten kregen van de rijksoverheid en ze niet meer afhankelijk waren van de gegoede burgerij en de notabelen en dus ook meer vrijheid kregen om zelf te beslissen wat ze waar en hoe en voor wie bouwden.

vanaf 1945 de wederopbouw, een periode waarin sprake is van geldschaarste, grote woningnood, een bevolkingsexplosie en de opkomst van de wijkgedachte. Een tijd waarin de staat betaalt en bepaalt! De technologie en de bouwkwaliteit krijgen een impuls, onder meer dankzij de verschijning van de Voorschriften & Wenken. Grootschalige stadsvernieuwing doet zijn intrede.
De Klerk haalt de destijds uitgesproken woorden van Bram Peper aan: "Het is na een welvaartsperiode nu tijd voor een welzijnsperiode!". Met de sociale woningbouw in het verpauperde stedelijk gebied wordt de leegstand bestreden, de verwaarlozing opgeruimd en ruimte gegeven aan de tweede demografische golf waarbij dankzij 'de pil' gezinsverdunning ontstaat.

vanaf 1995 de marktwerking, waarin de rijksoverheid zegt: 'Jullie kunnen het nu zelf wel!'. Met de instelling van de 'brutering' betekent dit dat de corporatie voortaan voor eigen rekening en risico de sociale woonmarkt staande moet zien te houden. Het is volgens De Klerk echter een schijn-zelfstandigheid want uiteindelijk blijkt dat de overheid nog wel de huurprijs bepaalt. De uitvoering ligt echter wel in handen van de corporaties en met zelfsubsidies, verkregen uit opbrengsten van markt-conform ondernemen middels de bouw van onder meer scholen, winkelcentra, buurthuizen en kantoren (ofwel: dé markt!), moet een en ander staande gehouden worden.
Een dubieus aspect wordt volgens De klerk overigens de invoering van de zogenoemde 'verhuurderheffing', waardoor de corporaties verplicht worden per jaar twee maanden huur-opbrengst af te dragen aan de rijksoverheid. Daarmee zou de overheid de huurtoeslag aan huurders voor een deel kunnen financieren. Tenslotte noemt De Klerk enkele actuele begrippen zoals rurbanisatie (de verstedelijking van het platteland), het huidige doelgroepenbeleid dat tot segregatie leidt en de herstructurering van het woonbeleid met als gevolg relatief dure bouwlocaties vanwege de grondkosten.

Excelsheets en het gat in de doorstroming
Moderator Luit Harkema, eigenaar van LUIT Woondienst &Advies, start de discussie met de zaal met een opsomming van enkele actuele begrippen en constateringen, waaronder de verhuurderheffing. Het zijn de resultanten van het huidige overheidsbeleid dat de regels tot op de euro nauwkeurig vastlegt. Van belang is de inkomensgrens waarboven men geen recht meer heeft op een sociale huurwoning (34.911,- per jaar (tijdelijk 38.950,-) en een maximale huur voor sociale huurwoningen van circa 710,-.

Voor Irene de Negro, directeur van corporatie De Marken, betekent de verhuurderheffing (twee maanden huur gaat naar de overheid) dat er bezuinigd moet worden op de bedrijfs-kosten. Sloop van slechte en vervangende nieuwbouw is nu niet meer rendabel als een gevolg van de vastgestelde inkomensgrens van huurders. Liesbeth van Asten, directeur bij Rentree vult aan met de opmerking dat inkomens boven de ff34.911,- niet meer mogen reageren op vrijkomende goedkope huurwoningen.

Gevolg van een en ander is dat het fenomeen 'scheefwonen' steeds vaker en óók in Deventer gedoogd moet worden en dat volkshuisvesting is veranderd in restant- of vangnethuisvesting voor hen die buiten de boot vallen. Roel van Veldhuizen meent dat de Nederlandse overheid het Duitse volkshuisvestings-model nastreeft, waar de huursector voor het grootste deel in handen van particuliere beleggers ligt. Niet voor niets, zegt hij, was minister Blok recent op een beurs in München om daar beleggers en ontwikkelaars te verlokken om op de Nederlandse markt actief te worden.

Wethouder Kolkman benoemt de nieuwe doelgroepen, zoals de extramurale huisvesting van mensen met een beperking, het veel langer zelfstandig thuiswonen van ouderen en tenslotte de huidige, enorme instroom van vluchtelingen. Voor die laatste groep meldt Kolkman dat daarover regionaal overleg plaatsvindt en dat er gekeken wordt naar huisvestingsmogelijkheden in leegstaande kantoorpanden. Overigens geven de nieuwe

doelgroepen een extra druk op de beschikbaarheid van sociale huurwoningen. Niettemin en wellicht tegen beter weten in, verwacht de wethouder dat per saldo de wachttijd op een sociale huurwoning niet veel zal veranderen (voor urgente gevallen één jaar en voor overigen drie jaar).

Opmerkelijk is dat er weinig gesproken wordt over de relatief grote groep huurders die vanwege een iets te hoog inkomen niet meer in aanmerking komen voor een sociale huurwoning. En dat terwijl er aan de bovenkant steeds minder mogelijkheden zijn om te huren (te hoge huur en dus geen recht op huurtoeslag) of te kopen (banken zijn zuinig en kritisch in het verstrekken van hypotheken, zeker als je geen vaste werk hebt). Alles staat in het teken van regels, geld en marktdenken. Ooit was er een staatssecretaris (Jan Schaefer) die geërgerd zei: "In gelul kun je niet wonen!". Het ontlokte Daan Josee, voorzitter van het bestuur van het Rondeel, de parafrase "In een excel sheet kun je niet wonen".

Van noodopvang naar welkom thuis

Op 11 februari werd in Architectuurcentrum Rondeel gesproken over huisvesting van asielzoekers. Het is een tijd waarin grote aantalen bewoners uit het Midden-Oosten en Noord-Afrika vluchten voor oorlogsgeweld en veiligheid zoeken in Europa en ook in Nederland. Hun huisvesting is een groeiende opgave voor veel gemeenten. Ook Deventer moet antwoord geven op die huisvestingsvraag. Drie sprekers deelden hun ervaringen, kennis en ideeën met het publiek. De bijeenkomst was onderdeel van het programma OnderDak, over heden, verleden en toekomst van de sociale woningbouw in Deventer. Programmaraadslid Marc Polman heette de ruim vijftig bezoekers welkom en introduceerde de drie sprekers:

De harde realiteit

Tijdens de oorlog in voormalig Joegoslavië is Samir Maglajlic als vluchteling naar Nederland gekomen. Recent heeft hij een boek uitgebracht waarin hij zijn levensverhaal vertelt. Samir Maglajlic deelt zijn persoonlijke ervaringen als vluchteling in Nederland met het publiek. Hij beschreef de situatie voordat de oorlog uitbrak: een dictatuur waaruit niemand weg wilde en waar je met buren, van welke religie dan ook, goed kon samenleven. Met de oorlog veranderde dat drastisch: geen vrijheid, geen voorzieningen veel materiële en immateriële schade en vooral angst. Dat betekende niets anders dan WEGWEZEN! Samir maakt een subtiele maar wel essentiële toevoeging aan zijn verhaal. "Er is altijd oorlog én vrede, net zoals altijd rijkdom én armoede is. Daarin wordt misbruik gemaakt door een onterechte uitwisseling van vluchtelingen en gelukzoekers. En als de media alsmaar daar de aandacht aan geven, dan ga je als vanzelf geloven dat alle vluchtelingen gelukzoekers zijn."
De ervaring van Samir is dat de geboden huisvesting van buitenaf gezien vaak erg mooi is, maar van binnen is het net een gevangenis waar je met wel vijftig verschillende nationaliteiten samengepropt zit, zonder privacy. Als gevluchte Bosniër ondervond hij hoe schrijnend ook 'geluk bij een ongeluk' kan zijn met de val van Srebrenica, waardoor hij in 1995 plotseling de A-status kreeg en mocht integreren. Daar heeft hij heel veel hulp bij gehad. Samir realiseert zich dat hij binnenshuis zijn van huis uit meegekregen normen en waarden kan hanteren, maar zich buitenshuis heeft aan te passen aan de Nederlandse normen en waarden. Samir heeft de taak op zich genomen om zijn succesverhaal uit te dragen als een verzoenend verhaal.

De gerealiseerde huisvesting

Over huisvesting van asielzoekers op grote schaal wist architect Martine Drijftholt van het Groningse architectenbureau De Zwarte Hond veel te vertellen. Haar ontwerp voor een nieuwe AZC in Ter Apel vervangt de huidige huisvesting. Met haar ontwerp dat een grote maatschappelijke betrokkenheid toont maar ook getuigt van een pragmatische benadering, won zij de uitgeschreven prijsvraag. Alle inkomende asielzoekers komen altijd via de locatie Ter Apel en de daar gevestigde IND in Nederland. Er is dan ook sprake van permanente huisvesting (door wisselende bewoners) en is er ook een langlopend contract (25 jaar) met de gemeente. Het nieuwe plan is duurzaam (A++++), heeft een oppervlak van ruim 3.500 m2 en omvat 258 woningen die ruimte bieden aan 2.000 asielzoekers. Ook kantoren, een gezondheidscentrum, recreatiegebouwen en een school met gymzaal behoren tot het plan. De nieuwbouw komt een eind buiten het dorp naast de bestaande locatie waar ook een gevangenis en de huisvesting van de IND is. Omdat de locatie geen binding heeft met de omgeving is gekozen om het ontwerp naar binnen te richten. In het ontwerp staan leefbaarheid, veiligheid en beheersbaarheid voorop. De omheining met hekwerken is bedoeld voor de veiligheid van buitenaf en niet voor de vrijheidsbelemmering van de bewoners. De bewoners leven in groepen van acht per woning, waarvoor ontheffing van de Bouwbesluiteisen is gekregen. De zorg voor privacy is lastig maar erg belangrijk en daar is dan ook bij de organisatie van de plattegronden rekening mee gehouden.

De woningen zijn geclusterd in acht buurtjes rondom binnenhoven die open zijn naar het middengebied.
Een zorgvuldige, stedenbouwkundige maatvoering is essentieel. De aanvankelijke clustermaat van 50 x 80 meter is voor het bieden van intimiteit en cohesie voor de bewoners

uiteindelijk teruggebracht naar 30 x 80 meter. Tegelijkertijd is er voldoende zicht op wat er in de buitenruimte gebeurt. In de extra vrijgemaakte ruimte tussen de buurten is er het door Martine genoemde 'niks'. De hier geboden ontspanning, waar de bewoners kunnen wandelen, sporten en spelen, is van grote waarde. Er is veel aandacht besteed aan een vanzelfsprekende oriëntatie op het terrein. Elke buurt heeft een eigen atmosfeer door gebruik van kleur, patroon, metselwerk en plasticiteit in de architectuur. De naar binnengebrachte entreegevels hebben allemaal een veranda en een relatief hoge afstap naar het binnenterrein. Dat biedt bewoners een te confisqueren eigen buitenruimte met een aantrekkelijke zitplek.
Het getuigt van architectonisch vakmanschap dat het Martine, ondanks de opdracht om het functioneel en sober te houden, toch gelukt is om een ontwerp te maken waar de vluchtelingen zich op hun gemak kunnen voelen. Een 'snoepje' is dan ook als er voor de centaal gelegen wasmachineruimte plek is om 'te hangen'. Martine: "Heerlijk om nu eens niet een potentiële hangplek te vermijden maar om er juist een te creëren."

Een ontwerp met ruime potentie
De Cube-stee is een ontwerp van Haiko Meijer van het Groningse architectenbureau Onix NL. Deze houten kubus met afmetingen van 6x6x6 meter is in de afgelopen jaren door de architect ontwikkeld en uitgewerkt waardoor het gebouw multifunctioneel inzetbaar is. Leuk bedacht: de kubus is afgeleid van de Groningse herenboerderij maar dan ontdaan van alle aangekapte ruimten... Het aantrekkelijke is de in principe ongelimiteerde uitbreidbaarheid, koppelbaarheid en toepasbaarheid in willekeurig welke context. De woonkubus kan in serie geproduceerd worden maar kan ook met een gebruiksaanwijzing als zelfbouwpakket gemaakt worden. De kosten bedragen rond de zeventig duizend euro.
Voordat Haiko aan zijn toelichting op de Cube-stee kwam en de vele toepassingsmogelijkheden ervan – waaronder de huisvesting van vluchtelingen – toelichtte, benadrukte hij dat de vluchtelingenhuisvestingsvraag een vraag naar huisvesting is. De locatie waar je bouwt draagt bij aan de kansen op integratie. Dat geldt volgens Haiko ook voor differentiatie in aantallen. Het veel gemaakte onderscheid tussen permanente en semi-permanente huisvesting vindt Haiko overdreven; de meeste van ons verhuizen immers vaker dan de levensduur van semi-permanente huisvesting. De mogelijkheden van zelfbouw en/of zelf uitbreiden van de Cube-stee geeft ruimte aan het creëren van een eigen identiteit, eigen betrokkenheid en eigen veiligheid. Volgens Haiko is snelheid van bouwen heel goed mogelijk: "Dat konden we immers tijdens de wederopbouw ook!".

Deventer moet weer absorberen
Tot slot krijgt wethouder Jan-Jaap Kolkman het woord. "Deventer neemt de opvang van vluchtelingen serieus. De gemeente heeft vluchtelingen eeuwenlang opgenomen, geïntegreerd en geabsorbeerd. Die kwaliteit is overigens de laatste twintig jaar niet goed ingezet. Tien procent van onze bevolking is van Turkse afkomst, maar ik zie in deze zaal die 10 procent niet terug! We wonen nu veel meer naast elkaar! De huidige opgave is niet alleen een huisvestingsprobleem, maar ook een manier vinden voor participatie, desnoods met vrijwilligerswerk als middel. We hebben elkaar, gezien de demografische toekomst, straks gewoon hard nodig." In onze gemeente is de opvang in Schalkhaar van 550 naar 650 asielzoekers gegaan. De noodopvang van 250 vluchtelingen in de Aupingvestiging en van 50 jonge vluchtelingen in de school 't Vlier is goed gegaan. Kolkman waarschuwt echter wel dat we niet alle opvang in alleen maar de zwakke buurten moeten organiseren. Kolkman ziet ook af van grootschalige opvanglocaties in de gemeente. "We zoeken naar goede oplossingen!"

PROGRAMMALIJN RIVIERSTADLANDSCHAP

DEVENTER HOUDT HET IN IEDER GEVAL TOT 2050 DROOG

Eind dit jaar is het project Ruimte voor de Rivier rond Deventer afgerond. "Is ruim, ruim genoeg", was de vraag van dijkgraaf Herman Dijk bij de opening van de expositie RivierStadLandschap in het Rondeel. Dat zal afhangen van de effecten van de mogelijk nog komende klimaatveranderingen. Vooralsnog zal Deventer met de thans genomen maatregelen bestand zijn tegen een toevoer van 16.000 m3 Rijnwater per seconde. In ieder geval tot 2050, zo is de verwachting.

Met een ferme zwiep en onder luid gejoel van de aanwezigen, slingerde burgemeester Andries Heidema de met water gevulde ballon tegen de muur, waar op dat moment een historisch beeld van een op de rivier varende Kamperkogge was geprojecteerd. De ballon spatte uiteen en met deze symbolische doop, opende Heidema de tentoonstelling RivierStadLandschap. De bijeenkomst op 21 mei was tevens de aftrap van een door Architectuurcentrum Rondeel georganiseerd, langlopend programma rond de betekenis van de IJssel voor Deventer en ommelanden.

Voorafgaand aan de hilarische openingshandeling sprak Herman Dijk, dijkgraaf van het waterschap Groot Salland (op 1 januari 2016 volgt een fusie met waterschap Reest en Wieden), over de geschiedenis van het waterbeheer in Nederland en de aanleiding voor én de stand van zaken van het project Ruimte voor de Rivier. Burgemeester Heidema sprak over de ruimtelijke en maatschappelijke effecten van het project voor de gemeente Deventer en over de toekomstverwachtingen. Heidema weet waarover hij spreekt, want naast burgemeester is hij ook landbouwkundig ingenieur, was hij lid van de Commissie Veerman die adviseerde over te nemen waterkerende maatregelen en was hij in 1995 burgemeester in de gemeente Neder-Betuwe toen daar bij extreem hoog water grootschalige evacuatie van de Betuwse bevolking werd afgekondigd.

IS RUIM, RUIM GENOEG?

21 mei

"Deventer is de mooiste stad van Oost-Nederland en de IJssel is de mooiste rivier van het land." Met deze waarheid als een koe wist dijkgraaf Herman Dijk zijn publiek meteen in te pakken. De dijkgraaf vertelde in vogelvlucht over de historie en het nut van de waterschappen (sinds 1308 de oudste democratievorm in Nederland, onder het bewind van de invloedrijke bisschop van Utrecht, en: géén waterbeheer betekent dat 66% (!) van Nederland regelmatig onder water staat). Tot aan de dramatische hoogwaterstand in 1995, werden in ons land na elke calamiteit de dijken telkens weer verhoogd; een strategie die met de snel toenemende effecten van de klimaatveranderingen niet meer houdbaar is. Een andere methodiek was nodig: niet meer alleen verticaal beveiligen door alsmaar dijken op te hogen en zo het wassende water nog meer op te stuwen, maar nu ook horizontaal gaan beveiligen door de rivieren meer ruimte in de breedte te geven. Het programma 'Ruimte voor de Rivier' werd opgetuigd en vormt nu, met een aaneenschakeling van waterverlagende ingrepen, een kralensnoer van projecten langs onze rivieren (m.u.v. de Maas waar een andere problematiek geldt). Een belangrijke opmerking is dat iedere genomen maatregel een verlaging van waterstand stroomopwaarts oplevert en niet ter plekke. Zo hebben de maatregelen bij Deventer effect in Zutphen en de maatregelen richting Zwolle hebben effect in Deventer.

De oorzaak van de toenemende waterstijging in onze rivieren is te vinden in de klimaatveranderingen, waaronder een wijziging in de straalstroom, waardoor lage en hoge drukgebieden langer op hun plaats blijven liggen. Dit leidt tot meer extreme neerslag, meer extreme droogte, een hogere afvoer vanaf de rivieren en zwaardere stormen. Als reactie op deze ontwikkelingen is de Commissie Veerman (Deltacommissie) ingesteld die aanbevelingen deed voor de bescherming van Nederland tegen de gevolgen van de klimaatveranderingen. De belangrijkste aanbevelingen voor het rivierengebied kunnen worden samengevat in: het verhogen van het veiligheidsniveau van de rivierdijken met een factor 10, het snel uitvoeren van het programma 'Ruimte voor de Rivier' en het maximale IJsselmeerpeil 1,5 meter verhogen. Dit laatste punt is niet uitgevoerd vanwege de te ingrijpende gevolgen en is vervangen door de inzet van grote pompen in de afsluitdijk.

De vraag of we nu veilig genoeg zijn beantwoordt Dijk door de huidige kans op een overstroming van Deventer (8%) te vergelijken met meer 'dagelijkse' kansen, zoals de kans op het

winnen van een hoofdprijs (0,015%), de kans op een dodelijk auto-ongeluk (0,04) en de kans op brand in je woonhuis (5,2%). De kans op een overstroming is aanzienlijk minder als de aanbevelingen van Veerman zijn doorgevoerd (0,8%). Niettemin worden er aanvullende maatregelen genomen om de schade bij een overstroming te beperken. Zo worden er compartimenteringen in het achterland aangebracht om toch doorgebroken water te reguleren, kwetsbare apparatuur zal in de toekomst niet meer op laag gelegen locaties geplaatst worden (en niet in kelders, zoals in het nieuwe Deventer ziekenhuis!) en zal de hulpverlening bij calamiteiten goed georganiseerd zijn. Dijk is blij met de aanwezigheid van de Lage Welle in Deventer: "De overstroming daarvan is een mooie aanwijzing voor de sence of urgency". De vraag waarmee Dijk zijn inleiding afsluit luidt: "Is ruim wel ruim genoeg?". Die vraag is niet met zekerheid te beantwoorden omdat de vele onzekere en ook onbekende factoren en optredende omstandigheden geen uitsluitsel kunnen geven op 100% zekerheid.

Nieuwe maatregelen nodig na 2050

Burgemeester Andries Heidema geeft wel meer uitsluitsel over de vraag of ruim wel ruim genoeg is, maar eerst vertelt hij over de effecten van het programma Ruimte voor de Rivier voor Deventer. De rivier, die mede Deventer gevormd heeft, is van groot belang. Voor het landschap, de recreatie, de watersport, de natuurwaarden en voor de binnenvaart. Juist vanwege de omvang van de effecten zijn bij het ontwerpproces niet alleen deskundigen betrokken geweest maar is ook de bevolking gevraagd mee te denken. Samen met het Q-team is het plan stap voor stap ontwikkeld, met als gevolg dat het definitieve plan nu een groot draagvlak kent. En ofschoon er veel is gegraven in de uiterwaarden, zowel aan de zuid- als aan de noordzijde van de stad, blijft er nabij het centrum sprake van een flessenhals. Die ruimte is evenwel voldoende berekend om de toevoer van 16.000 m3 water per seconde aan te kunnen. Dat is de maximale hoeveelheid die volgens de berekeningen tot 2050 via de Rijn ons land kan binnenkomen.

Wat de verwachting daarna is zal afhangen van de mogelijke verdere ontwikkelingen als gevolg van verdergaande klimaatveranderingen met bijbehorende toenemende extremiteiten en van de maatregelen die in het Duitse stroomgebied genomen gaan worden (er is Internationaal Rijnoverleg). Mocht de toevoer van water nog meer toenemen – tot bijvoorbeeld 18.000 m3/sec. - dan zijn nieuwe maatregelen nodig. Zo is er een mogelijkheid om een extra watergeul achter de Worp te graven om zo de Deventer flessenhals te ontlasten.

Een hoge dijk aanleggen rond de stad is natuurlijk ook een mogelijkheid maar niet echt wenselijk, aldus Heidema. Tauw, het in Deventer gevestigde advies- en ingenieursbureau, heeft een aantal modellen in kaart gebracht waarmee negatieve effecten kunnen worden ontkracht. Zo kunnen waterpasseerbare verhardingen worden aangelegd en wateroverlopen van verharding naar groengebieden. Maar ook de effecten van grote droogte en hitte zijn beoordeeld, waarbij de aanwezigheid van groen een effectieve, verkoelende werking heeft. De kastanjes op de Brink zorgen bij heet weer toch gauw voor enkele graden lagere temperaturen op het plein.

NOTEER IN UW AGENDA!

Zowel dijkgraaf Dijk als burgemeester Heidema benadrukken dat bij iedere te nemen maatregel opnieuw wordt afgewogen wat de beste optie is, want, zo zeggen zij "we willen wel een mooie rivier!". Daarmee wordt de bijeenkomst afgesloten en kan Heidema met de ludieke doop van een Kamperkogge - in vroeger tijden een belangrijk transportmiddel op de rivier tussen Deventer en de Oostzee – de expositie openen.
Jaco Remmelink, programmaraadslid bij Rondeel en kartrekker van het project StadRivierLandschap, wijst de aanwezigen op het omvangrijke en gevarieerde programma dat rond dit thema de komende maanden op het programma staat. Met speciale aandacht voor het spectaculaire onderdeel 'PLACEMAKING' dat op 19 september op een nader te bepalen plek aan de rivieroever zal plaatsvinden: "Noteer die datum in uw agenda! Ga dan niet op vakantie!"

RONDEEL VIERT TWINTIGJARIG JUBILEUM EN GEEFT ACHT CADEAUS AAN DE STAD DEVENTER

29 mei

Op vrijdag 29 mei was het feest in Architectuurcentrum Rondeel. Al twintig jaar is het Rondeel hét platform voor ruimtelijke kwaliteit in de oude Hanzestad, en dat werd uitbundig gevierd. Architect Peter Ghijsen, oprichter en bestuursvoorzitter van het Rondeel, kreeg voor zijn verdiensten uit handen van burgemeester Andries Heidema de Stadspenning uitgereikt. Ghijsen gaf op zijn beurt aan Heidema een cadeau voor de stad: acht ontwerpideeën voor acht locaties in de stad, gemaakt door duo's van beeldend kunstenaars en architecten. Ghijsen droeg aan het eind van de feestelijke bijeenkomst de voorzittershamer over aan Daan Josee, architect en directeur van architectenbureau Kristinsson.

Deventer heeft een betrokken en geëngageerde bevolking die zich te pas en te onpas bemoeit met wat er in de stad gaande is. Progressieve en behoudende stromingen, creatieve en pragmatische eenlingen of groeperingen, jong en oud, iedereen heeft een mening en praat mee. Vaak individueel, maar meestal toch georganiseerd in club, vereniging of platform. Het is een bijzonder kenmerk van deze oude Hanzestad dat maakt dat iedere ontwikkeling uiteindelijk altijd in een weloverwogen en uitgebalanceerd resultaat eindigt.
Architectuurcentrum Rondeel is het Deventer platform dat zich al twintig jaar specialiseert in ruimtelijke ordening zoals architectuur, stedenbouw, landschap en interieurontwerp. Met lezingen, exposities en debatten wordt de discussie (én het draagvlak) over ruimtelijke kwaliteit gevoed.

Ghijsen: actievoerende architect
Nicolai Lensen, de stadsredacteur van het Deventer katern van de regionale krant DeStentor, hield een kort diepte-interview met de vertrekkende voorzitter. Daarin kwam niet alleen de historie van het Rondeel ter sprake, maar ook de overige maatschappelijke en culturele betrokkenheid van Ghijsen. Zo was er de door hem opgerichte actiegroep 3xbellen, waarmee hij zich destijds als kraker hard maakte voor studentenhuisvesting. Een desastreus plan voor een busbaan door de Assenstraat werd ermee voorkomen. Ook van groot belang voor de stad was de ontwikkeling van het Vogeleiland in de Buitengracht, als oversteek, maar ook als aangename verblijfplaats tussen de historische stad en het stationsgebied. Ook popcentrum Het Burgerweeshuis, werd destijds door hem in een leegstaand gebouw ondergebracht na een rudimentaire verbouwing. Ghijsen was er jarenlang bestuurslid. De opsomming bracht Lensen ertoe de vraag te stellen of hij nu architect of actievoerder is. Waarschijnlijk beiden!

En wat nu? Afscheid nemen van het Rondeel is ook een beetje afscheid nemen van je kindje? Ghijsen antwoordt – min of meer nuchter - dat hij constateerde dat anderen de dingen gaan overnemen; jonge mensen met andere ideeën. Dat is goed, dat vind ik leuk. Zijn laatste advies is wel: "Blijf bij jezelf, en blijf goed nadenken!" Een advies dat ook zoveel kan betekenen dat je je niet door anderen of door trends teveel moet laten leiden....

Daan Josee, de nieuwe voorzitter
Voor de pauze is er dan het moment waarop Ghijsen de voorzittershamer aan Daan Josee overdraagt. Ghijsen benoemt de kwaliteiten van Daan: "Daan is gedreven en heeft een visie, maar is ook iemand die je soms moet remmen! Om je niet te verliezen in teveel bemoeienis is het advies: je moet niet zelf de dingen doen, maar blijf wel inspireren!"
Daan aanvaardt - overigens na flink aandringen en overwegen - het voorzittersschap: "Ik dacht: ik kan alles, behalve voorzitter zijn! Maar uiteindelijk gaf de doorslag de leuke mensen in deze organisatie waar ik nog veel van kan leren. Overigens kreeg ik te horen dat het een 'bestuur op afstand' is en dat het echte werk door de programmaraad wordt gedaan... Dus ik hoef alleen wat na te denken. Maar bovenal: Deventer is een stad om lief te hebben."

Na de pauze volgt de presentatie door acht ontwerpduo's van hun plannen voor acht locaties in de stad.

De aanleiding voor een bijzonder initiatief
Het Rondeel heeft ingezien dat in de huidige tijd het specialisme meer moet plaatsmaken voor samenwerking, synergie en verbreding van het blikveld. Bij de viering van haar 20-jarige jubileum heeft het Rondeel daarom besloten die verbreding concreet te maken met een bijzonder samenwerkingsproject van architecten en beeldend kunstenaars. Acht beeldend kunstenaars en evenzoveel architecten hebben de opdracht gekregen om in duo's acht ontwerpen te maken voor acht locaties in de stad. Ruimtelijke ontwerpen in relatie met water, waarmee dit project aansluit bij het Jaarprogramma 2015: RivierStadLand. 'OVERVLOED' is het thema; in meerdere opzichten van toepassing op dit unieke ontwerpproject.

Met grote creativiteit en inventiviteit zijn de teams aan de slag gegaan en hebben onverwachte, fantasierijke, innovatieve, inspirerende en soms uitvoerbare maar soms ook niet uitvoerbare, maar altijd tot nadenken stemmende ontwerpen gemaakt. Het enthousiasme en plezier spat er vanaf! Gemeenschappelijke factor in alle ontwerpen is dat bestaande kwaliteiten van de stad, zowel de architectonische als de landschappelijke en/of stedenbouwkundige, versterkt worden. Met flitspresentaties werden de plannen in een door Aukje Grouwstra gemaakte vormgeving gepresenteerd.

OverVLOED

De acht ontwerpduo's en hun locaties waren:

Azra Didic & Viorica Cernica; Prins Bernhardsluis wordt in dit plan voorzien van twee uitkijktorens, in lijn opgesteld en zo het hart van deze locatie benadrukkend.

Valerie Ardini & Tjeerd Hermsen; Prins Bernhardsluis wordt opgeschoond en leeg gemaakt en met een eenduidige aankleding tot een heldere toegang gemaakt voor de stad.

Huib Ribbens & Wanda Schaap; Worpplantsoen/IJssel, was eigenlijk een parkachtige verbinding van rivieroevers maar zonder direct zicht daarop. Nu met een uitzichttoren, geplaatst in de nieuw gegraven geul, kan er met laag water omhoog geklommen worden voor een hersteld uitzicht op het prachtige stadsfront.

Marieke de Jong & Kor Zijnstra; Wellekade/Parkweg wordt voorzien van architectonische ankerpunten onder andere geïnspireerd op de oude en door oorlogsgeweld verdwenen 'wachttorens' ter weerszijden van de spoorbaan en door de wateruit-/inlaat naar de Buitengracht.

Elise van der Linden & Erwin Schot; Oude IJsbaan wordt verbonden met het achterliggende, onbehaaglijke parkeerterrein en getransformeerd tot een landschappelijke, ecologische en avontuurlijke verblijfsplek met veel natuur en luchtige architectonische elementen.

Aukje Grouwstra & Nard Kools; Overijssels kanaal/Douwelerkolk is een prachtig landschappelijk gebied rond het goed ingepaste Deventer Ziekenhuis waar nu met dit plan nieuwe en duidende zichtlijnen worden gemaakt door aanwezige 'ruis' op te ruimen.

Ronald de Ceuster & Floris Klunder; Veenoordkolk krijgt in dit poëtische plan (zowel inhoud als presentatie) een drijvend wandel- en verblijfspad van oranjegekleurde buizen die als een koraal op het water deinen; op en neer met de waterstand en heen en weer met de wind.

Jeroen van Westen & Haroen Martens;
Churchillplein/Handelskade/Buitengracht is in dit plan omgevormd van een harde en bruut ontworpen schakel in de voormalige vestingwerken tot een zachte en logische verblijfsplek in de stad.

Cadeau aan de stad
Het project is een cadeau van Architectuurcentrum Rondeel aan de stad. Als jubilaris was het toch beter om te geven dan te krijgen. Als dank voor 20 jaar gemeentelijke steun werd het project op deze feestelijke bijeenkomst door Peter Ghijsen overhandigd aan burgemeester Andries Heidema.
Het Rondeel hoopt dat OVERVLOED een aanleiding wordt voor betrokken burgers, wijkteams, gemeente Deventer, Rijkswaterstaat/Ruimte voor de Rivier, Waterschap Salland of andere organisaties om met deze inspirerende ideeën aan de slag te gaan.
Heidema is blij verrast over dit prachtige cadeau van het Rondeel en de acht ontwerpduo's. Hij interpreteert het niet als een persoonlijk cadeau aan de gemeenteraad, maar als een cadeau aan de honderdduizend Deventenaren.

Stadspenning voor Peter Ghijsen
Tot slot wordt het formele deel van de avond afgesloten met een plechtig moment als de burgemeester zijn ambtsketting omhangt en hij Ghijsen de Deventer Stadspenning met oorkonde overhandigd als dank voor zijn grote betrokkenheid op cultureel en historisch gebied in Deventer. Een geroerde Peter neemt de onderscheiding in dank aan en wenst iedereen een goede toekomst toe.

Moderator van de avond Wilma Mensink, sluit af en dankt allen die aan deze avond hebben meegewerkt. Het feest gaat nu echt van start met muziek van DJ Thomas van Mill en met hapjes gemaakt door leerlingen van Het Stormink.

De acht ontwerpen van het project OVERVLOED zijn samengebracht in een katern, verkrijgbaar bij Architectuurcentrum Rondeel, Stromarkt 18c te Deventer, maar zijn ook te zien op www.rondeeldeventer.nl.

WATERBEHEERSMAATREGELEN: DOEKJE VOOR HET BLOEDEN?

18 juni

"Heeft iedere generatie recht op haar eigen (gecontroleerde) overstroming?" Deze prikkelende vraag van moderator Andries van den Berg zette de voorgaande inleidingen van waterbeheerdeskundigen Matthijs Kok en Richard Jorissen even in een relativerend perspectief. De vraag was voor de volle zaal in Architectuurcentrum Rondeel de start van een reeks kritische vragen over de lopende waterbeheersmaatregelen.

Eind 2015 moeten rond Deventer de werkzaamheden in het kader van het project 'Ruimte voor de Rivier' afgerond zijn. Het Rondeel heeft daarom dit jaar het programma RivierStadLand georganiseerd waarmee aandacht wordt gegeven aan tal van aspecten van dit imposante project. Op 18 juni was het tijd voor de rekenmeesters, de risicobepalers en de techneuten om te vertellen waarom de dijken versterkt moeten worden, rivieren moeten worden verbreed en welke normen daarbij van kracht zijn. Uitgenodigd waren Matthijs Kok, hoogleraar Waterveiligheid (Kok: "Flood Risk, want dat verkoopt beter in het buitenland...") aan de TU Delft en Richard Jorissen, werkzaam bij Rijkswaterstaat en programmadirecteur van het programma HWBP (Hoogwaterbeschermingsprogramma).

APK VOOR BASISVEILIGHEID

Matthijs Kok sprak over veiligheid, de thans van belang zijnde bedreigingen daarvan en de te hanteren normen. De door de overheid ingestelde Wettelijke Toets Instrumentarium noemt hij de APK van de waterkeringen. Er zijn volgens Kok drie doelen van waterveiligheid: het zorgen voor een basisveiligheid (met een kans van 1:100.000 per jaar om te overlijden als gevolg van een binnendijkse overstroming), het voorkomen van maatschappelijke ontwrichting en het voorkomen van uitval van vitale en kwetsbare functies.

Kok focust in zijn inleiding op de basisveiligheid en hij toont de zaal een complexe formule om die basisveiligheid te omschrijven. In die formule is de kans op slachtoffer worden van een overstroming op een gegeven locatie afhankelijk van:
- het evaluatierisico (in Deventer gesteld op 50%),
- de kans op overstroming (in Deventer 1:100)
- de kans om slachtoffer te worden (1:100.000/jaar).

De invulling van de formule met de Deventer locatiegegevens betekent dat er in de Hanzestad een kans van 1:1.000 per jaar is om slachtoffer te worden van een binnendijkse overstroming! (het is maar dat u dat weet...)

Er volgt in de inleiding van Kok een uiteenzetting over de veranderende normering. Zo wordt er nu niet maar naar één dijkvak gekeken maar naar een geheel dijktraject en naar maatwerk voor het bestrijden van de vele varianten die er in het dijkfalen zijn. Ook is er een einde gekomen aan de zogenoemde 'dijkringen', zoals die bijvoorbeeld rond de Gelderse Vallei. Het maakt immers een groot verschil of er een dijk op het hogere deel van de vallei doorbreekt of op het lagere deel. Daarom worden dijkringen opgedeeld in dijktrajecten. Dit gebeurt ook langs de IJssel en dit resulteert dan in verschillende hoogtes van dijken op verschillende trajecten langs de rivier.
Daarnaast is er de toevoer van Rijnwater uit Duitsland; hoeveelheden die bij ons minder worden als er stroomopwaarts overstromingen zijn. De toevoer van Rijnwater kan overigens met de ingestelde splitsingsmomenten (met de Nederrijn) beïnvloed worden. Tenslotte geeft Kok nog antwoord op de vraag waarom toch alle struiken en bomen uit de uiterwaarden weggehaald worden. Kok: "Dat is vanwege de verruwingsfactor die van invloed is op de hoogwaterstand."

Zijn we er ooit klaar mee?

Richard Jorissen start zijn betoog met een opsomming van verschijnselen die de huidige beschermingsmaatregelen bepalen. Zo is er de stijgende zeespiegel, het lokaal natter worden van het klimaat en tegelijk ook het warmer en dus elders weer droger worden. Het toenemend zouter worden van onze wateren, het dalen van de bodem en tenslotte de groei van de (wereld)bevolking en de economische groei. Er volgt historisch overzicht van ijkpunten in de waterbeheersing, hetgeen de vraag oproept: zijn we er ooit klaar mee?. In de 18e en 19e eeuw kende Nederland veel rivieroverstromingen, mede aanleiding voor de oprichting van Rijkswaterstaat in 1798. In 1916 was er een stormvloedramp die tot het besluit leidde om de Zuiderzee af te sluiten; de bekende Afsluitdijk was in 1932 voltooid. De stormvloedramp in 1953 leidde het Deltaplan in met de afsluiting van de Zeeuwse wateren, talloze dijkversterkingen en het stellen van nieuwe veiligheidnormen. In totaal is er in Nederland 3800 kilometer primaire waterkering. In 1993 en 1995 volgden de extreme rivierhoogwaterstanden: driehonderd kilometers dijk worden versterkt en de rivieren worden verruimt (programma Ruimte voor de Rivier).

In 1996 wordt de Wet op de Waterkering aangenomen waarmee het beheer en de toetsing (in verschillende typen dijkdoorbraak) zijn vastgelegd. Het gevolg is het huidige hoogwater-beschermingprogramma (HWBP). Om op het nieuwe normeringniveau te komen zijn er op dit moment 177 projecten in uitvoering met 775 km dijk. Het betekent een tempoverhoging

van 26 naar 50 km per jaar. Na afloop moet Nederland aan de eisen voldoen (Jorissen: "Ook de waddendijken in Groningen. Maar we hebben in de berekening daarvoor nog geen rekening gehouden met extra inklinken van de grond en aardbevingen; dus daar moet nog opnieuw naar gekeken worden..."). In die operaties wordt zoveel mogelijk 'meegekoppeld'. Dat wil zeggen dat er gekeken wordt naar aan te haken projecten op het gebied van natuur, recreatie, infrastructuur e.d. Jorissen benadrukt dat 'inpassing en ruimtelijke kwaliteit' een logische, eenvoudig te realiseren zaak moet zijn die specifiek op een bepaald niveau moet worden aangepakt; met andere woorden: maatwerk. Tot slot: "Rivierverruiming helpt, maar dijkversterking blijft nodig," aldus Jorissen (we zijn er dus nooit klaar mee!).

Teveel vragen...
Andries van den Berg, landschapsarchitect en directeur van BügelHajema adviseurs, is een geanimeerd en kritische moderator deze avond. Hij wordt terzijde gestaan door tafelgast Philippe Schoonen die als waterkeringdeskundige werkzaam is bij ingenieursbureau Witteveen+Bos.

De startvraag die Van den Berg opwierp was "Heeft elke generatie geen recht op haar (gecontroleerde) overstroming?" is voor Schoonen makkelijk: "Liever niet, maar aan de andere kant levert het mij wel werk op!" Misschien is dat antwoord wel kenmerkend voor de opvattingen van de deskundige inleiders. Op de vele vragen die vanuit de zaal op het duo worden afgevuurd, tonen de heren Jorissen en Kok veelal laconiek, met antwoorden in de trant van: "We moeten nu eenmaal zorgen dat de dijken het gaan houden en we geen natte voeten krijgen," of, zoals Kok memoreert: "Zout is Fout, Zoet is Goed en Nat is Nat". Daarmee worden veel vragen gepareerd. Zoals: Waarom is het vroegere rijtje dijken met namen als waker, slaper en dromer niet meer van toepassing? Antwoord: Als de eerste dijk maar goed genoeg is, dan is dat niet meer nodig. Of een vraag als: Ons land is ontstaan juist dankzij de overstromingen in onze delta en het afzetten van rivierklei, als we dat niet meer toelaten zal ons land toch steeds verder zakken? Antwoord: We gebruiken ons hele land voor wonen en werken, dus dat zou niet meer kunnen. Overigens gebeurt dit nog wel steeds in landen als Bangladesh. De vraag of het zeker is dat het verruimen van de rivierbeddingen in het programma Ruimte voor de Rivier de berekende verlaging van het waterpeil oplevert, kon door Kok niet met zekerheid beantwoord worden: "Dat zal later proefondervindelijk uitgewezen moeten worden. Wellicht dat dit een mooi thema is voor onze studenten."

Het waren enkele van de vele vragen die in de zaal leefden. Teveel om centraal te behandelen. Het bleef daarom ook druk in de nazit met veel discussie. Maar niet nadat programmaraadslid Jaco Remmelink, kartrekker van het programma RivierStadLand, de sprekers en de moderator met een passend geschenk dankte voor hun bijdragen op deze interessante bijeenkomst.

Eerste OverVLOED vraagt om een nieuwe traditie
19 september

Vlak voor de start van Overvloed brak de zon door en kleurde de hemel blauw. Ruim tweeduizendvijfhonderd bezoekers bezochten zaterdag 19 september de nieuwe oevers van de IJssel. Het feest markeerde de afsluiting van het project 'Ruimte voor de Rivier'. En iedereen was het erover eens: dit is een prachtig begin van een nieuwe traditie in de reeks Deventer evenementen.

De dagen ervoor plensde het nog van de regen, maar dat mocht de opbouw van het festivalterrein niet hinderen. De landtong tussen de Stadscamping en de rivier werd vanaf het IJsselhotel tot aan de spoorbrug voorzien van een reeks attracties. Tussen enerzijds een zeven meter hoge uitkijktoren, omwikkeld met een doek voorzien van het logo van Overvloed, en anderzijds het poëtische project 'Het Oog' van kunstenaar Rob Sweere, stond zaterdag een lang lint van vermaak en plezier. Zo was er de vervaarlijk rokende toren van strobalen, opgebouwd door kunstenaar en theatermaker Peter Zegveld, de interactieve schommelinstallatie Wannaplay en de gele verhalenbus van de Openbare Bibliotheek. Maar ook tal van fraai opgespannen tenten, waaronder optredens van ondermeer singer-songwriters Johanneke ter Stege, Eva van Pelt en Jeangu, en van Jan Terlouw en Gareth Davis. Andere tenten waren voorzien van catering voor de vele bezoekers die hun ijsjes, biertjes, hotdogs en ander lekkers konden nuttigen op de vele strandstoelen en het overige hippe tuinmeubilair van steigerplanken. Er werd gevliegerd, gedanst en DJ's draaiden hun muziek. En dat alles onder het genot van een heerlijk najaars zonnetje. Aan het begin van de avond werd het filmscherm opgetuigd voor de openlucht-voorstelling van de klassieker 'O brother where art thou?' van de Coen Brothers. Ook op het water was er activiteit. Er kon geroeid en gekanood worden en een tochtje met een echt amfibievoertuig trok veel aandacht.

NIEUWE FOTO'S
STROKENPAGINA

Nieuwe recreatie
Overvloed was er van 's middags twee uur tot 's avonds elf uur. Een officieel moment was er voor Liesbeth Grijsen, wethouder van Ruimtelijke Ontwikkeling en Bereikbaarheid. Zij plantte om vier uur de Deventer vlag bovenop de uitkijktoren om daarmee het project Ruimte voor de Rivier formeel af te sluiten. Die handeling was tevens het startsein voor de tientallen school-kinderen om onder leiding van kunstenares Josien ten Dijk hun op school gemaakte 500 vlaggen te planten op de landtong, als teken van verovering van nieuw land. Later droeg stadsdichter Johanneke ter Stege (tevens deelnemend singer-songwriter) vanaf de toren per megafoon een toepasselijk gedicht voor.

Ruimte voor de Rivier heeft voor Deventer veel betekenis. De jarenlange uitgravingen van de oevers heeft de rivier verbreed en dat moet in de toekomst overstroming van de laag gelegen stadsdelen voorkomen bij een overvloed aan watertoevoer. Maar het blijkt dat de kilometers nieuwe oevers voor Deventer ook een fantastisch recreatiegebied heeft opgeleverd. De afgelopen zomer is dat gebied op zonnige dagen volop veroverd door zonaanbidders, vissers, wandelaars en andere vermaakzoekende burgers.

Samenwerkende Deventer cultuurpartijen
Zonder enige uitzondering was er alleen maar enthousiasme en vrolijkheid te bespeuren op Overvloed. Dat moet wethouder Liesbeth Grijsen toch ook niet ontgaan zijn. Overvloed lijkt zonder twijfel in een behoefte te voorzien. Nu eens niet een nationaal en internationaal publiek trekkend evenement als de Boekenmarkt, het Dickens Festijn of Deventer op Stelten, maar een sympathiek, laagdrempelig, kindvriendelijk en vooral gezellig feest voor de eigen burgers van de stad. En er hoeft niet een evenementenbureau voor worden opgericht. De samenwerkende partijen onder aanvoering van initiatiefnemer Architectuurcentrum Rondeel, het Kunstenlab en Productiehuis ON hebben een uitstekende organisatie neergezet. Bijgestaan door vele culturele instellingen, particulieren en vrijwilligers. Zo waren o.a. het Filmhuis de Keizer, Bibliotheek Deventer, Stichting Keizersrande, Deventer Verhaal, Productiehuis ON en VVV Deventer van de partij.

Een jaarlijkse traditie
Overvloed werd door Architectuurcentrum Rondeel geïnitieerd en vormde een hoogtepunt in het jaarprogramma met als titel RivierStadLandschap. Naast exposities gaven lezingen, debatten en excursies het hele jaar door uiteenlopende informatie over het project Ruimte voor de Rivier. Onderwerpen als ruimtelijke ontwikkelingen, historie, cultuur, economie en ecologie kwamen aan de orde. Overvloed richtte zich op de kansen voor recreatie die door het project Ruimte voor de Rivier zijn ontstaan. Het festival laat zien dat immense ingrepen in het landschap tot enorme positieve bijeffecten kan leiden. Overvloed laat zien dat er behoefte is aan een recreatievoorziening voor het Deventer publiek. Een voorziening die misschien permanent of semi-permanent kan worden ingezet. In ieder geval – en daar was iedere bezoeker het wel over eens – een voorziening die een nieuwe, jaarlijkse traditie rechtvaardigt.

TIJD VOOR EEN NIEUW HUWELIJK TUSSEN IJSSEL EN LANDSCHAP
15 oktober

Programmaraadslid Jaco Remmelink introduceerde op 15 oktober in Architectuurcentrum Rondeel Albert Corporaal en Jos Rademakers die inleidingen zouden houden over een duurzame instandhouding van de flora en fauna in en rond de rivier de IJssel. De door Deventer stromende rivier is onderhevig geweest aan de activiteiten van het project Ruimte voor de Rivier. Zoals een enkeling betreurde werd het echter geen avond over koekoeksbloemen en margrieten, of over snoekbaars en paling, maar wel over een ongewisse toekomst van de rivier waarin wel ruimte moet zijn voor mogelijke ontwikkelingen.

"Het is tijd voor een nieuw huwelijk tussen de IJssel en het land waardoor zij stroomt." Dit was wellicht de belangrijkste mededeling waarmee het publiek op 15 oktober het Architectuurcentrum Rondeel verliet. Zij hadden geluisterd naar twee inleiders die hun licht lieten schijnen over de geschiedenis, maar vooral over de ongewisse toekomst van de rivier. De twee hadden vanuit hun professie en passie een opvatting over hoe de rivier zich zal gedragen; en dat bleek een nogal andere opvatting dan die van de techneuten van Rijkswaterstaat die in hun monofunctionele aandacht voor de rivier schijnbaar uitsluitend op het fenomeen 'veiligheid' gefocust zijn.

Albert Corporaal, ecoloog en historicus, en adviseur bij Brandhof Natuur en Platteland, houdt het publiek voor dat de geschiedenis van de IJssel relatief jong is: 'Nog geen 1300 jaar!' De rivier werd in Nederland gevormd onder invloed van diverse ijstijden. Het leverde een IJsseldal-vlakte op die bekend staat als het 'beverlandschap'. Een landschap bestaande uit klei, leem en zand; met watertjes en veel oerbossen. Deze vlakte werd niet bewoond door grote (zware) dieren, maar wel door bevers, snoeken en dergelijke. Na de Romeinse tijd, waarin de eerste

waterbouwkundige activiteiten tot stand kwamen, zoals de gegraven weteringen, traden avulsies (rivierverleggingen als gevolg van doorbraken) op. Een avulsie in de Berkel nabij Zutphen leverde een eerste IJsselstroom op richting het noorden. Een waterstroom die zich vervolgens tot een volwaardige rivier ontwikkelde en vanaf de periode 700 tot 800 bevaarbaar werd met de ontwikkeling van locale economieën als gevolg. In opdracht van de bisschop van Utrecht werd de rivier vanaf 1170 aan de Sallandse kant bedijkt en vanaf 1368 vanaf de Veluwse kant. Hierdoor werd het agrarisch gebruik van de oevers mogelijk, hetgeen de bisschop weer veel belastinginkomsten opleverde.

Toen de riviergebieden bovenstrooms in toenemende mate ontbost werden, trad er in de benedenstroomse gebieden steeds meer verzanding op hetgeen de bevaarbaarheid vooral zomers onmogelijk maakte. In deze periode, tussen 1450 en 1750, ontstonden daardoor de Sallandse rivierduinen, het Kampereiland en nog verder zelfs de aanzet tot de Waddeneilanden. In de zogeheten kleine ijstijd tussen 1200 en 1850 (een periode in de lange reeks van onvoorspelbare klimaatschommelingen), traden er veel overstromingen op. In de Franse tijd (vanaf 1806) werden er onder het bewind van koning Lodewijk Napoleon regels uitgevaardigd die de loop van de rivier in goede banen moest leiden. Overigens was in die tijd de bevaarbaarheid aanzienlijk verbeterd als gevolg van het verschuiven en tenslotte het wegspoelen van de zandprop in de rivier.

Corporaal eindigt zijn historisch overzicht met de constatering dat – mede gezien de geschiedenis - de oplossing voor een toekomstige inrichting van het rivierenland niet voorspelbaar is. “De oplossing ligt buiten onze eigen comfortzone maar bevindt zich elders en in een andere tijd!”

Jos Rademakers is een zelfstandig ontwerpend landschapsecoloog en heeft vanuit die rol al vele adviezen en ontwerpen gemaakt voor tal van deelprojecten uit het project Ruimte voor de Rivier. In zijn ontwerpen gaat hij uit van het terugbrengen van de rivier naar haar natuurlijke setting en het daarmee geschikt maken voor planten en dieren. Hij doet dat onder meer met het aanbrengen van nieuwe geulen in het oude, verzande rivierlandschap en door maïsland in natuurgronden om te zetten. Een onmisbaar hulpmiddel daarbij zijn de zeer goed uitgewerkte kaarten die de Franse cartografen rond 1845 maakten in opdracht van Lodewijk Napoleon. Maar ook de hoogtekaarten en –beelden geven veel essentiële informatie over de geschiedenis van de rivierloop.

Rademakers geeft het publiek een tiental noties mee om daarmee naar de toekomst van de rivier te kijken. Om te beginnen stelt hij dat de rivier onkenbaar complex is, bovendien zeer veranderlijk en vergankelijk. Al het goede komt van boven, zegt hij, en wat dat is, is bij voorbaat onbekend. Maar Rademakers stelt ons meteen weer gerust want de historie laat zien dat de rivier een ongekend herstellend vermogen heeft met een grote ontwikkelkracht. Overstromingen hebben ook een positief effect want het brengt leven, een gevolg van de morfodynamiek waarmee vruchtbare grond verplaatst wordt. Overstromingen brengen ook wisselende waterstanden teweeg die eveneens bijdragen aan het in de diepte vruchtbaar maken van het land. De loop van de rivier is geneigd telkens te veranderen door enerzijds het ‘weg eten’ van oevers in de buitenbochten en het afzetten van grond aan de binnenbochten. Rademakers toont met luchtfoto’s aan dat er plaatselijk in één IJssevallei wel drie IJssels hebben gestroomd.

Maar de belangrijkste notie die Rademakers meegeeft is dat ‘Het huwelijk niet meer werkt’. Daarmee doelt hij op de interactie tussen rivier en landschap. Het zomer- en het winterbed van de rivier, begrensd door de zomer- en winterdijken werken niet meer. “Ik wil ook nooit meer dat gedicht horen van Marsman dat begint met ‘Denkend aan Holland zie ik brede rivieren traag door oneindig laagland gaan....’. Die romantische nostalgie bestaat niet meer, net zomin als de bossen margrieten op de oevers.” De in de afgelopen decennia dichtgegroeide uiterwaarden (omdat de boeren met hun moderne machines niet meer het bereik hebben om dat te verzorgen) worden nu weer vrij gemaakt van beplanting. Het motto van Rijkswaterstaat is dat in het project Ruimte voor de Rivier de stroombaan glad gemaakt moet worden, vrij van iedere hindernis om zo obstructie van het aanstormende rivierwater te voorkomen. Alles is in die opvatting en de uitwerking daarvan gericht op veiligheid. Rademakers: “Het beleid van ‘Stroomlijn maken’ is volstrekte symptoombestrijding!” Volgens de landschapsecoloog maakt die opvatting van Rijkswaterstaat het eeuwenlange huwelijk tussen rivier en landschap kapot. Bovendien zijn er aanwijzingen dat die angst voor een voortdurende en gevaarlijke hoogwatersituatie ongegrond is. Het is dan ook volgens hem tijd voor een nieuw huwelijk. Dan kan weer als we goed doorstoombare landschappen maken en hij toont daarbij een aantal suggesties van oevers met grote bomen in een parkachtig landschap waar het overvloedige rivierwater onder de boomkruinen kan stromen. Of weilanden voor vleesvee of moerassystemen met nieuw ingebrachte componenten. Rademakers ziet wel een toekomst voor dit nieuwe echtbaar.

Voorwaarde is dan natuurlijk wel dat de rigide, op veiligheid gerichte aanpak van Rijkswaterstaat daar ook ruimte voor biedt.

De kracht van de inleiding van Jos Rademakers kon tenslotte nog eens bevestigd worden na de opmerking van die enkele, zeer teleurgestelde toehoorder die zich met ergernis afvroeg waar in het verhaal de flora en fauna nu toch bleef! Rademakers kon dankzij die slotopmerking nog eens kort en bondig de kern van zijn betoog samenvatten: "Het is tijd voor een nieuw huwelijk!"

VAART IN DE HAVEN

19 november

Het Havenkwartier, onderdeel van de Deventer binnenhaven, bruist al in overvloed dankzij de vele creatieve ondernemers. Maar wat is de toekomst voor de overige havendelen? Nog meer ruimte voor de nieuwe economie of zijn er kansen voor de binnenscheepvaart? Die vraag stond centraal op de debatavond op 19 november. Locatie is de nieuwe hotspot Fooddock, gevestigd in de Zwarte Silo. Aan het eind van het jaar waarin de rivier de IJssel centraal thema was in het jaarprogramma van Architectuurcentrum Rondeel, kwam de binnenhaven van Deventer aan bod. In een samenwerking tussen het Rondeel en SIED (Stichting Industrieel Erfgoed Deventer) stond onder de titel 'Vaart in de Haven' de toekomst van dit gebied ter discussie. De haven is de op één na grootste binnenhaven van Nederland en beschikt over vier havenarmen die middels een schutsluis verbonden zijn met de IJssel. In de loop van de afgelopen eeuw zijn de activiteiten die met de binnenscheepvaart verbonden zijn flink afgelopen. De teruglopende dynamiek was een tiental jaren geleden voor de gemeente aanleiding om een herontwikkeling op te starten, om te beginnen met het Havenkwartier, de eerste havenarm. Aanvankelijk als woonwijk en na 2006 als een broedplaats voor kunstenaars en creatieve ondernemers. Dankzij het onorthodoxe plan (genomineerd voor de Gouden Piramide 2015) van stedenbouwkundige Andries Geerse, is het Havenkwartier nu min of meer een vrijplaats geworden waar het credo 'Poor but Sexy' steeds meer vorm krijgt. Dat laat onverlet dat de betekenis die de binnenhaven voor het goederenvervoer heeft, weer op de agenda staat. Zeker nu de economie weer aantrekt en het spoor- en wegvervoer van goederen een steeds grotere druk legt op de bestaande infrastructuur. Daarover ging het in Fooddock, de hippe horecavestiging in de nog maar net een week heropende Zwarte Silo, hét icoon van de Deventer haven.

Expositie

Inleidingen waren er van Irene van Dongen, senior consultant goederenvervoer bij Buck Consultants en van René Huls, projectmanager bij de gemeente Deventer en betrokken bij de ontwikkeling van de haven. Erik Giesbers, voorzitter van SIED, gaf een aftrap met een kort historisch overzicht van de geschiedenis en de herbestemmingsprojecten van de haven. Een geschiedenis die overigens fraai in beeld is gebracht door Azra Dulbic Didic, programmaraadslid bij het Rondeel. De tentoonstelling die zij ontwierp is tot 17 januari 2016 in de Zwarte Silo te zien.

De nieuwe economie

Tseard Ettema bracht de dynamische en creatieve potentie van het Havenkwartier naar voren met zijn verhaal over Fooddock waarvan hij de initiatiefnemer is. Ettema: "Fooddock is een podium voor ondernemers met passie voor eten voor een groot publiek." De Zwarte silo is volgens hem een prachtige locatie omdat het door de uitstraling, de iconische betekenis en de goede zichtbaarheid en bereikbaarheid, dé ideale locatie is die aansluit bij het concept van Fooddock. Het concept is overigens een voorbeeld van de 'nieuwe economie' die kort cyclisch is en waarin beleving een belangrijk element is. Onderdeel van de formule is de wekelijkse activiteit die er georganiseerd wordt. Het snelle succes dat Fooddock nu al ondervindt, zou wellicht in de toekomst nog prominenter kunnen zijn als de verbinding met (de toch al dichtbij gelegen) binnenstad nóg beter zou worden.

De potentie voor een containerterminal

Als expert op het gebied van binnenhavens sprak Irene van Dongen, zelf dochter van een binnenschipper, over de Nederlandse binnenhavens (daar zijn er 400 van) en die van Deventer in het bijzonder. Per jaar is er in Deventer 1 miljoen ton overslag, een equivalent van 14.000 vrachtwagens. Volgens Van Dongen is er geen sprake van afname. Het betreft vooral bulkgoederen zoals zand, grind, split en veevoeders. Opvallend is de afwezigheid van containervervoer terwijl er volgens haar wel potentie is voor een kleine terminal. Als belangrijke voorwaarden noemt zij de samenwerking die daarvoor nodig is. Samenwerking om geluidruimte te delen, om de exploitatie rond te krijgen en om voldoende voorzieningen te fasciliteren, waarbij met de name de gemeente een cruciale rol heeft.

In de regio zou voldoende vervoersvolume zijn en de ligging aan de IJssel alsmede de centrale positie in de aanwezige infrastructuur in de regio zijn positieve criteria. Voorwaarden zijn wel dat er een 24-uurs bediening aanwezig moet zijn en dat

er extra lokaal verkeer komt. Bovendien zal de huidige uit 1951 daterende Prins Bernardsluis met minstens 10 meter verlengd moet worden. De kosten daarvoor schat Van Dongen op 10 tot 20 miljoen euro! Dat is een lastige opgave. Zeker bij een bestaande haven. Bij een nieuwe haven met bijbehorende bedrijventerrein, kunnen die kosten nog worden opgebracht uit de uitgifte van gronden. Maar bij de Deventer situatie gaat dat niet op. In Rotterdam is een grote terminal die vanuit de hele wereld containers ontvangt. De vraag uit het publiek luidt: "Is het niet onzinnig om dan in Deventer, relatief dichtbij, ook nog eens een terminal te bouwen?" Van Dongen antwoordt: "Rotterdam mag maar een beperkt deel van de containers na overslag via de weg vervoeren. Er is dus behoefte om een deel per schip verder te transporteren, bijvoorbeeld naar de regio rond Deventer. Het duurt misschien iets langer dan transport over de weg, maar dat is op te brengen."

De haven is er voor bedrijf en burger

Als projectmanager is René Huls namens de gemeente betrokken bij de ontwikkeling van de Deventer Haven. Huls constateert dat er nog maar 11 havengerelateerde bedrijven met 800 werknemers in het 53 ha grote gebied actief zijn. Toch is er de nodige scheepvaart in de verschillende havenarmen, maar die zijn dan vooral in gebruik als (tijdelijke) ligplaats. Of er nog een toekomst is voor de Deventer Haven hangt volgens Huls ook af van ontwikkelingen in de nieuwe economie. Zo zal het goederentransport wellicht veranderen onder invloed van nieuwe technologieën als bijvoorbeeld 3D-printers ("je print straks thuis zelf je producten!") of die van drones (pakket-vervoer door de lucht). Maar ook initiatieven als airbnb, Über of Greenwheels zorgen voor veranderingen die van invloed zijn op onze infrastructuur. Voor een gezond functionerende economie in de binnenhaven is volgens Huls slim combineren en samenwerkingketens maken essentieel. Maar ook is er ruimte binnen die nieuwe economie voor kleinschalige initiatieven en voor maatwerk. In die gedachte zal de gemeente in samenwerking met ondernemers een nader onderzoek starten naar de potentie voor een kleine containerterminal. Voor Huls staat in ieder geval vast dat de Deventer haven een interessant gebied is en blijft, voor zowel de burger als voor bedrijven.

PROGRAMMALIJN PLATFORM RONDEEL

RONDEEL CINEMA

EDITIE 1 - DER TRAUM VOM BAUMHAUS
17 februari

Op dinsdagavond 17 februari opende Rondeel Cinema het nieuwe seizoen met de film: Der Traum vom Baumhaus. Midden in Berlijn werd in 1987 een uniek project van zelfbouw gerealiseerd. Achttien bewoners mochten zelf hun huis ontwerpen / bouwen volgens ecologische principes.
Architect Frei Otto is vooral bekend van zijn Olympisch Stadion in München maar minder bekend is zijn project dat hij voor de IBA Berlijn van 1987 bouwde: de Ekohuizen. Het bijzondere project werd samen met 18 huishoudens ontworpen, die niet wisten wat het gebouw ging worden of kosten. Iedereen bouwde zijn droom binnen één complex, waardoor fascinerende gebouwen zijn ontstaan. De film bevat interviews met Frei Otto, Christine Kanstinger-Otto, Yona Friedman, Herrmann Kendel en meer betrokken architecten, planners en bewoners. Na 25 jaar stralen zowel architecten als bewoners nog steeds als ze het over hun droomhuis hebben. Voorafgaand aan de film hield Shai van Vlijmen, directeur-eugenaar van architectenbureau NarrativA in Nijmegen een inleiding over ecologisch bouwen. Na afloop van de film presenteerde de Vereniging Arrdehuizen Oost-Nederland er een kort verslag over het aardehuizenprojekt in Olst.

EDITIE 2 – DAMNATION
21 april

Op dinsdag 21 april vertoonden we de film DamNation van Ben Knight en Travis Rummel. “We zijn te ver gegaan”, stelt regisseur Ben Knight, die zich als verteller van de film mengt in het actuele en verhitte debat over het al dan niet in stand houden van bestaande dammen. Knights onderzoek voerde hem door heel Amerika, waar hij fanatieke voor- en tegenstanders interviewde en de ontwikkelingen rond de recente afbraak van grote dammen registreerde.
Raphaël van der Velde verzorgde de inleiding bij de film DamNation. Van der Velde is als Milieukundige aan de Wageningen Universiteit afgestudeerd en werkt sinds 1998 bij Ingenieursbureau Witteveen+Bos in Deventer. Hij is teamleider duurzame energieprojecten. Hij werkt op dit moment in Indonesië aan de bouw van een stuwdam bij Balikpapan op Kalimantan: drinkwaterproductie in combinatie met waterkracht. Minimaliseren van de ecologische impact van de dam is daarbij een belangrijk aandachtspunt.

EDITIE 3 - THE COMPETITION
16 juni

Deze film volgt de fanatieke competitie tussen een aantal sterarchitecten, die de opdracht kregen een ontwerp aan te leveren voor een te bouwen museum in Andorra.
Ontluisterend achter de schermen verslag van een competitie tussen de sterarchitecten Jean Nouvel, Frank Gehry, Dominique Perrault, Zaha Hadid en Norman Foster. Zij waren uitgenodigd voor een ontwerpwedstrijd voor een museum in Andorra en werden gevolgd tijdens het ontwerpproces. De film is bijzonder omdat de filmmaker (zelf ook architect) niet alleen de spanning van de competitie zelf laat zien, maar ook de ijdelheid van opdrachtgevers en architecten ontbloot.

Deze film werd ingeleid door Michel Geertse van het Steunpunt Architectuuropdrachten & Ontwerpwedstrijden, onderdeel van Architectuur Lokaal uit Amsterdam. Hij is jurist en gepromoveerd architectuurhistoricus. Bij Architectuur Lokaal richt hij zich hoofdzakelijk op opdrachtgeverschap, (Europese) aanbestedingen en prijsvragen voor architectuur.

EDITIE 4 – WATERMARK
17 nov.

Hoe vormt water ons en hoe vormen wij water? Dat is het centrale thema in deze documentaire van de Canadese regisseuse Jennifer Baichwal en fotograaf Edward Burtynsky. Na hun succesvolle samenwerking voor Manufactered Landscapes leverde het duo opnieuw een pareltje af. Baichwal legde de teisterende schoonheid van water vast in een poëtische reis door tien landen, allen gekenmerkt door hun relatie met water. We vliegen over de wereld van gigantische drijvende abalone (soort oester) kwekerijen, de constructie van de Xiluodu dam, uitgedroogde woestijnen waar ooit de Colorado rivier stroomde, leerlooierijen in Dhaka en veel meer. Uiteraard ontbreekt de wijze les over de verspilling van water en de uitbuiting van de aarde aan het eind niet, maar de mooie beelden maken dat meer dan goed.

De film werd ingeleid door Jeroen van Westen. Jeroen is landschapskunstenaar en heeft een fascinatie voor water. Hij sprak over een aantal van zijn water gerelateerde projecten waaronder zijn onderzoek in opdracht van de Bond Nederlandse Architecten: ‘De Adaptieve Dijk’

SPULLENMANNEN

LOSPLAATS
ULKAUTO

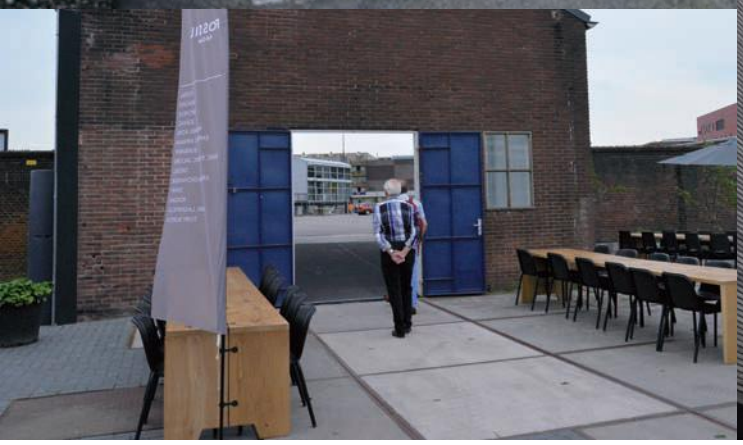

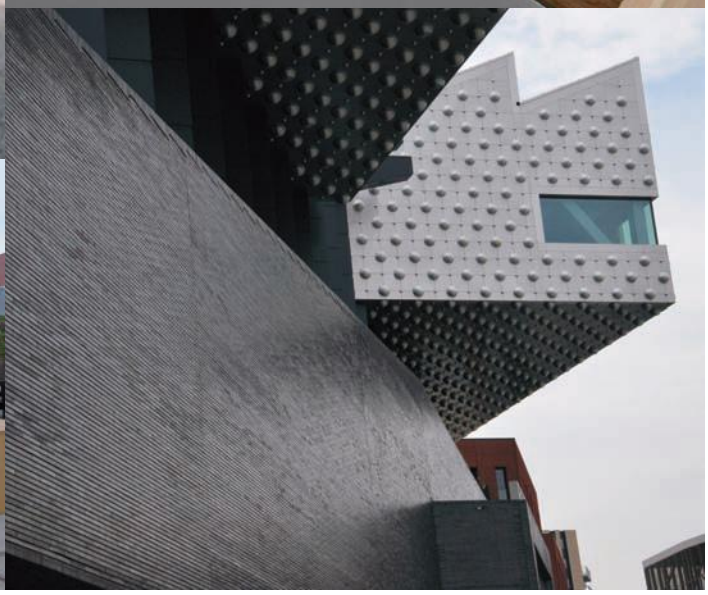

RONDEEL OP STAP - WANDELING LANGS ONTWIKKELINGEN ROND DE EEM IN AMERSFOORT

26 juni 2015

Project Eemplein en aanliggende architectuur
Van Polak Frutal works naar uitbreiding van het stadscentrum met diverse functies

In oktober 2010 startte de bouw van de multifunctionele gebiedsontwikkeling Eemplein in Amersfoort. Met de verandering van de marktomstandigheden moest het plan worden aangepast en moesten er andere eindbeleggers worden gevonden. Herontwikkeling van het plan was nodig zonder dat de kwaliteit omlaag ging, om beter aan te sluiten op de marktvraag. Het aantal woningen en parkeerplaatsen is verminderd, leisure werd omgezet in retail, waar wel vraag naar was. Samen met het bouwteam onder leiding van Dura Vermeer werden de kosten verlaagd onder meer door wijziging in de indeling van de bioscoop.

De eerste plannen voor het Eemplein dateren al uit begin jaren negentig.

Investerende partijen Gemeente Amersfoort (grond, openbare ruimte en cultuurcluster), multi vastgoed (ontwikkelaar project), green real estate (afname commerciële functies), de alliantie (ontwikkeling en afname 72 woningen),, parkking (parkeergarage)

Grondeigendom en samenwerkingsvorm Grond geheel in handen van gemeente, joint-venturemodel light (gemeente verwerft grond, (hoofd)marktpartij betrokken bij planproces, ook andere partijen ontwikkelen).

Project Rohm and Haas
Nog tot 2002 is de voormalige zeepfabriek in functie geweest als kleefstoffenfabriek Rohm and Haas. Het complex bestaat uit een drietal onderling sterk verschillende gebouwen. Meest bijzonder zijn de twee bedrijfshallen met bakstenen wanden en gietijzeren kapconstructie uit de jaren dertig. De hallen werden na sluiting van de fabriek door een aantal kunstenaars tijdelijk in gebruik genomen als atelierruimte.
De Amersfootste architect Jan poolen van ZEEP architects and urban designers: 'Er is veel te lang aanbod- en geld gestuurd ontwikkeld en te veel is gebouwd waar niemand behoefte aan heeft. Duurzaamheid is niet alleen een technisch probleem maar heeft ook te maken met hergebruik, flexibiliteit en diversiteit van programma's . Het initiatief van Poolen heeft in de matige economie negatief uitgepakt. Als gevolg van de hoge huur en een huurcontract waaraan de huurder werd gehouden, werd ZEEP architecten geforceerd tot het stoppen van het architectenbureau.

Project de Nieuwe Stad)

Hoe transformeer je een voormalige fabriek met gebouwen tot enen microstad met een mix van functies die elkaar aanvullen, en zorg dragen voor een continue vernieuwing van het gebied? Dat vraagt om afstemming en programmering van activiteiten en functies, om het mobiliseren van zoveel mogelijk gelijkgestemden, maar het vergt ook een investeringsstrategie waarbij zo veel mogelijk inkomsten weer in het gebied worden geïnvesteerd om het steeds betere en aantrekkelijker te maken. De karakteristieke Prodentfabriek, die te boek staat als industrieel monument, is onlosmakelijk verbonden met Amersfoort. De fabriek werd in 1936 i opdracht van N.V. Maatschappij voor Waschverwerking Erdal gebouwd naar een ontwerp van architect Philippe Anne Warners op een braakliggend terrein. Het bedrijf verwierf grote bekendheid met productnamen als Erdal, Peli, Tana Ridder en Vlido. Als zelfstandige fabriek hield Erdal in 1983 op te bestaan nadat ze werd overgenomen door Sara Lee. De fabriek ging toen tandpasta fabriceren en raakte bekend onder de naam Prodentfabriek. Unilever nam de fabriek in 2009 over maar besloot in 2011 de productie naar Frankrijk te verplaatsen en de fabriek te sluiten. Sinds juli 2012 stond de fabriek leeg.

Project De WAR

De WAR is een broedplaats, gevestigd in de oudste fabriek van Amersfoort. Een vrijruimte voor onderzoek, met open werkplaatsen die door iedereen gebruikt kunnen worden. Een kiemplek waar nieuwe ideeën kunnen groeien in een veilige omgeving, te midden van geestverwanten die graag een handje toesteken.

Een toonkamer voor de inwoners van Amersfoort, met de laatste ontwikkelingen op het gebied van wetenschap, kunst, techniek, duurzaamheid, maatschappij en erfgoed. De WAR is een plek die ruimte geeft aan vernieuwing. Daarnaast vertegenwoordigt de WAR ook een economische waarde. T draagt bij aan de waardecreatie op de Kop van Isselt en beidt werkgelegenheid uit succesvolle crowdfunding tot hotel-overnachtingen bij internationale conferenties. De WAR is een ongesubsidieerd project.

WERELDKLASSELEZING

SeARCH graaft zich in

Met het winnende ontwerp voor het nieuwe Viking film en theater aan de IJsseloever heeft het Amsterdamse architectenbureau SeARCH de kans gekregen om haar stempel te drukken op een belangrijk punt in de zogenoemde 'cultuurdriehoek' van Deventer. Nu de bouwlocatie vrijwel schoon en bouwrijp erbij ligt, kwam oprichter en directeur Bjarne Mastenbroek op 8 oktober in Architectuurcentrum Rondeel vertellen wat zijn visie op architectuur is en hoe dit zich vertaalde in zijn ontwerp van de Viking. De titel van zijn voordracht: 'Dig it', ofwel '????'.

Ofschoon programmaraadslid Marco Odding in zijn introductie naar de betekenis van de titel 'Dig it' van Mastenbroeks voordracht vroeg, leverde dat niet direct een verhelderend antwoord op. Mastenbroek: "Ik hoop dat dit met mijn lezing straks duidelijk wordt." Het bleek uiteindelijk voor meerdere opvattingen uit te leggen. De vertaling naar 'graven' bleef uiteindelijk wel het meeste hangen, zowel in de letterlijke als in de figuurlijke betekenis. De voordracht had drie onderdelen. Een theoretische verhandeling over de visie van Mastenbroek op de wereld om ons heen en de betekenis daarvan voor de architectuur. Daarna een opsomming van nationale en internationale projecten van SeARCH. En tenslotte een toelichting op het ontwerp van de Viking.

De toekomst van de architectuur Voor Mastenbroek is publiciteit rond toonaangevende architectuur tegenwoordig vooral blijven steken in het tonen van de trucjes van de zogenoemde 'starchitecten' als Saha Hadid, Frank Gehry en andere coryfeeën. De iconische architectuur die zij in opdracht van de superrijken maken, staat volgens Mastenbroek geheel buiten de werkelijkheid. "Makkelijk om te maken als je er de toestemming voor krijgt. Maar ik zou er niet willen wonen." Het is volgens hem een onterecht aandachtvragende tak van sport geworden die de werkelijke problematiek van de huidige wereld buiten beschouwing laat. Als Mastenbroek die problematiek aanstipt, toont hij zijn engagement en betrokkenheid bij de actuele maatschappelijke ontwikkelingen. Zo noemt hij de uitbuiting van de aarde door de mens, de klimaatverandering, de rol daarin van de rivieren en de landschappelijke aanpassingen die daaruit voortkomen. Maar ook heel actueel de enorme stroom vluchtelingen die thans Europa overspoelt en – wellicht in relatie daarmee - ook de kloof tussen rijk en arm die razendsnel doorschiet naar een handvol superrijken en de massa die daaronder hangt. Mastenbroek: "Dat is een gevaarlijke ontwikkeling. Dit raakt ons veel meer dan we nu vermoeden."
De verwachte ontwikkeling is dat de prefab-opgave zich intensief verder zal ontwikkelen en gerelateerd zal zijn aan de toenemende hoeveelheid bejaarden, studenten en ook vluchtelingen. Mastenbroek: "Als architect denk je dan, dit moeten we veel serieuzer oppakken en daarin moeten we ons niet laten leiden door alleen maar economische motieven." Voor SeARCH vertaalt zich dit in een ontwerphouding waarin de opdrachtgever altijd voorgehouden wordt of de vraag die gesteld wordt wel zinvol is. Inzet is bewustwording van de omgeving en het milieu en van de effecten van het gevraagde ontwerp daarop. Mastenbroek ziet een internationale tendens om architectuur met de natuur te verweven. "In de jaren zestig zagen we in publicaties dat slechts in vijf procent van de gevallen sprake was van die verwevenheid. Nu zien we dat dit voor meer dan helft opgaat. Er wordt veel meer ondergronds en in, op en over het landschap ontworpen." Tegelijkertijd ziet hij ook een groei aan uitwassen die met nieuwe ontwerptechnieken mogelijk zijn geworden. "Als je op internet zoekt naar voorbeelden daarvan dan wordt je overspoeld met architectuur in bergprofielen, spiraalvormen, enzovoorts. Alles is mogelijk maar er is zelden een echte intelligente relatie met het landschap."

Projecten Bjarne Mastenbroek vervolgt zijn voordracht met een presentatie van uiteenlopende projecten van zijn bureau. Projecten waaruit moet blijken dat de insteek van die ontwerpen bepaald wordt door de omgeving. Dat het niet moet gaan om de vorm maar om het goed functioneren, dat er sprake is van verwevenheid met de natuur, dat niet altijd klakkeloos de vraag van de opdrachtgever gevolgd wordt.
Achtereenvolgens toont hij een ontwerp voor een woontoren aan de Zuidas in Amsterdam. Het bouwvolume onderscheidt zich tussen de kantoortorens door de sponsvorm waarin ieder van de 197 (huur)woning een eigen identiteit heeft in de vorm van bijzondere vensters die als een reeks pixels over het gebouwoppervlak zijn verspreid. In Stockholm werd aan de oevers van een meer een woningbouwproject ontworpen met zeven woontorens. De publieke ruimtes op het maaiveld moeten zorgen voor een aansluiting met het omringende landschap. In het woningbouwproject Iceberg in het Deense Aarhus is gezorgd dat vanuit de ijsbergachtige volumes iedere bewoner zicht heeft op het water.
In het stedenbouwkundige masterplan voor IJdock in Amsterdam is met historisch besef van de opbouw van de stad, gekozen voor het ononderbroken houden van essentiële zichtlijnen.

Villa Vals in Zwitserland is gelegen tussen het dorp Vals en een thermencomplex (ontwerp Peter Zumthor). SeARCH groef de villa slim in de berghelling en zorgde niettemin voor een overvloed aan daglichttoetreding. De toegang loopt door een tunnel vanuit een 'geactiveerde' leegstaande schuur. Eveneens in Zwitserland, nabij het chique en rijke St. Moritz, ontwierp SeARCH een hotel verstopt in een 'opgetilde' bergsplinter. En tenslotte komt Mastenbroek uit bij de Viking, het film- en theatergebouw in hartje Deventer.

De Viking Het film- en theatergebouw ligt op een unieke locatie, pal achter een nog aanwezige, middeleeuwse stadsmuur met bijbehorende halfronde vestingtoren. SeARCH werd uiteindelijk gekozen na een besloten prijsvraag onder vijf architectenbureaus. De bouwlocatie ligt tussen belendende panden en richt zich aan de westzijde op de Welle (de rivierzijde) en aan de oostzijde op de Nieuwe Markt en de Noorderbergstraat.

Het ontwerp van Mastenbroek kenmerkt zich door drie gesloten volumes die respectievelijk de theaterzaal, de grote filmzaal en drie kleinere filmzalen herbergen. Deze drie volumes zijn omgeven door een min of meer transparant gebouwweefsel met als dominant element de horeca die zicht richt op het westen en de daar gelegen rivier. Het restaurant en de hoofdentree liggen aan die zijde op de begane grond. Op de eerste verdieping is de bar van waaruit men over de oude stadsmuur heen naar de rivier en de uiterwaarden kijkt.

Vanaf de Nieuwe Markt is het ook mogelijk het gebouw te betreden waarna men via een corridor met trap naar boven kan of kan doorlopen naar de aan de westgevel gelegen horeca. Op de verdieping liggen de foyer en de belangrijkste toegangen tot de zalen. Waar de gevel aan de rivierzijde vooral transparant is, is die aan de Nieuwe Markt zijde geleed. Het linkerdeel dat uitkijkt op de Nieuwe Markt heeft de architectuur van een stadspand zoals de panden op het plein. Het aansluitende geveldeel in de Noorderbergstraat is rudimentair ontworpen en is gericht op praktisch zaken zoals de ontvangst van grote vrachtwagens. Voor Mastenbroek lag de grootse opgave in het onderbrengen van het grote programma op de relatief kleine locatie. Daardoor kon de aandacht minder gericht zijn op de zo belangrijk geachte verwevenheid met de omgeving. Die verbondenheid komt nu vooral tot uiting in de transparante westgevel die de verbinding legt met de IJssel. In de oostgevel was dat moeilijker vanwege de praktische logistieke eisen van bevoorrading.

Dig it Het was duidelijk dat Mastenbroek in zijn architectenpraktijk van graven houdt. Niet alleen letterlijk zoals zo prominent zichtbaar werd in de ontwerpen Villa Vals en St. Moritz, of in het niet genoemde ondergrondse project Yourtopia in Rotterdam (een koepelvormige, ecologische footprint van een mogelijk huis van de toekomst), maar ook figuurlijk door zich in te graven in de historie en de daaruit voortkomende dominante vormgevingsaspecten. In zijn voorbeelden kwam helaas niet goed het engagement naar voren zoals dat sprak uit zijn bevlogen begin van de bijeenkomst waarin de vluchtelingenstromen, de polarisatie tussen rijk en arm en de extreme exploitatie van onze planeet werden genoemd. Het viel zelfs op dat de getoonde projecten een sterke relatie leken te hebben met de extreem rijken. Het weerwoord van Mastenbroek was dat hij zelfs in die situaties de oorspronkelijk vragen van de opdrachtgevers telkens ter discussie stelde ("Je kunt je villa ook wel voor 10 miljoen bouwen in plaats van de 16 miljoen die je beschikbaar hebt"...).

Hoe de Viking straks past in het verhaal van Mastenbroek én in de zoom van de door Jo Coenen en Fons Asselbergs bedachte cultuurloper, is nog even afwachten. Als het klaar is zal in ieder geval menig Deventenaar er terecht kunnen voor de betere films en voor progressief theater.

FOTO'S KOMEN NOG

RONDEEL OP LOCATIE - BINNENSTAD VAN ZUTPHEN: DECOR ÉN DYNAMIEK

18 november

Het eerste Stadscafé Zutphen op woensdag 18 november 2015 in Pakhuis Noorderhaven had als titel de prikkelende vraag 'Decor of Dynamiek?'. Na afloop was duidelijk dat het is: 'Decor én dynamiek!'. Voor verantwoordelijk wethouder Oege Bosch was het een complete avond: "Ik heb er niets meer aan toe te voegen", sprak hij na afloop.

Ofschoon Zutphen een alom geprezen binnenstad heeft met veel pittoreske straatjes, historische panden en bijzondere winkels, is er toch enige zorg omtrent de leegstand en de uitgestorven sfeer als de winkels om zes uur hun deuren gesloten hebben. Dat wordt nog ernstiger als winkels permanent hun deuren sluiten en leegstand oprukt in vooral de aanloopstraten naar het hart van het centrum. Onderdeel van die leegstand is het ongebruikt laten van de verdiepingen boven de winkelruimten in de plint van de panden. Op de door Architectuurcentrum Rondeel – met hoofdvestiging in Deventer – georganiseerde debatavond werd door Hendrik Haafkes en Remco Feith, beiden vertegenwoordigers van de gemeente Zutphen, een aanzet gegeven tot discussie over het behoud (of hervinden) van dynamiek, over zonering van economische activiteiten, over wonen boven winkels en over de esthetische kwaliteiten van Zutphen. Dit alles onder de inspirerende leiding van moderator Eduard Plate, specialist vestigingsbeleid en retailmanagement.

Wonen boven winkels

Van groot belang voor een levendige binnenstad is het bewonen van de winkelpanden zodat er ook ná sluitingstijd levendigheid is. Dit is het streven van Wonen boven Winkels. Hendrik Haafkes, beleidsmedewerker Cultuurhistorie bij de gemeente Zutphen, vertelt over de vele partijen die betrokken zijn bij dit complexe onderwerp: de pandeigenaren die het gebruik van verdiepingen uit handen moeten geven, de gebruikers (meestal winkeliers) die mee moeten werken aan de kwaliteitsverbetering, de gemeenten die het proces moeten aanjagen en fasciliteren, de provincie en het rijk die de regelgeving moeten versoepelen en ontwikkelingen moet subsidiëren en de woningcorporaties (zoals Ons Huis) die een rol kunnen spelen in de exploitatie. Haafkes ligt toe wat de Zutphense aanpak is. Allereerst denkt de gemeente mee over herontwikkeling, ze doet bouwblokonderzoek en voert haalbaarheidsonderzoeken uit voor potentiële ontwikkellocaties. Daarnaast is er de bereidheid om versoepeling van de locale regelgeving mogelijk te maken; denk daarbij aan het laten vallen van een parkeereis of de voorgeschreven eisen ten aanzien van trappen. Tenslotte is er de mogelijkheid voor het subsidiëren van haalbaarheidsplannen, voor het ontwerpen en bouwen van centrale trappenhuizen en voor restauratie van gemeentelijke monumenten.

Volgens Haafkes is het sec ontwikkelen van 'Wonen boven Winkels' te simpel. Het moet onderdeel zijn van een integrale aanpak waarbij naast economische factoren ook doelgroepenbehoeftes zoals die van starters, studenten of senioren gewogen moeten worden. De ambitie van de gemeente Zutphen is er een die minder aanstuurt op kwantiteit en meer op kwaliteit. Tot slot toont Haafkes een aantal in uitvoering zijnde en enkele potentiële locaties voor Wonen boven Winkels in Zutphen.

De kaart van Zutphen

Remco Feith is de gedreven binnenstadsmanager die enthousiast is over de kansen om, samen met de door Haafkes genoemde partijen, de binnenstad van Zutphen nieuw elan te geven. De leegstand in het Zutphense kernwinkelgebied is om te beginnen lager dan elders in Nederland. Feith: "Zes procent tegen negen procent." Feith heeft samen met de lokale ondernemers de zogenoemde 'De Kaart van Zutphen'. Die kaart toont de binnenstedelijke vitaliteit in de huidige toestand en in een mogelijke toekomst. Daarin is rekening gehouden met een aantal actoren die nu én in de toekomst een rol spelen zoals: gebiedsontwikkeling-projecten (bijvoorbeeld Rivier in de Stad), het thema infrastructuur (waaronder het parkeerbeleid voor auto's en voor fietsen), een stadsverlichtingsplan, een nieuwe IJsselbrug, het opzetten van WiFi, maar ook de plannen en gedachten over promotie en acquisitie. Zo is er de discussie over openingstijden, veiligheid en het schoon en graffitivrij houden van de stad. Feith noemt ook al zichtbare tekenen van nieuw elan zoals de spijkerbroekenwinkel die ook koffie en een broodje serveert. Een punt van zorg is evenwel de tendens dat vooral oudere winkeliers geen opvolging hebben als zij er zelf mee stoppen.

Op 'De Kaart van Zutphen' is onderscheid gemaakt tussen de verschillende kwaliteiten van binnenstedelijke winkelgebieden, is inzicht gegeven in de mate van leegstand, de ontwikkeling van het aantal bezoekers en de ruimtelijke kwaliteiten. De getoonde toekomstvisie ("Is niet in beton gegoten", aldus Feith) toont de zonering van het winkel- en activiteitenaanbod in de 18 verschillende locaties. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen de Compacte binnenstad, het Gemengde gebied en het Transformatiegebied. Feith: "De Kaart is onderdeel van de Binnenstadsvisie 2020 en is bedoeld als prikkel om tot een

nieuw beleid te komen voor onder meer bestemmingsplannen en horecavestigingen."

Vijf D's
Moderator Eduard Plate had aan het begin van de druk bezochte bijeenkomst (80 stoelen bezet!) zijn mantra voor een gezonde binnenstadsontwikkeling al opgesomd: de vijf D's, ofwel Dream, Decide, Design, Do en Direct. Daarmee gaf hij de volgorde aan van de te nemen stappen of te benoemen fases om tot een succesvol resultaat te komen. Hij benoemde ook de staat waarin de bezoekers naar de stad komen: is er sprake van een noodzakelijkheid, een behoeftebevrediging of – hoog in de behoeftepiramide - een belevingsdrang? Als Plate de discussie start en vraagt naar eerste reacties op de plannen voor Wonen boven Winkels, krijgt hij alleen maar bijval.

Opmerkingen als: "Het is beter voor de leefbaarheid van Zutphen", en "Het is een win-win-situatie", worden overigens afgewisseld met "Het proces gaat veel te traag" en "Er moet meer snelheid in komen". Een gehoord voorstel is: "Concentreer het winkelen in de hart van het centrum en maak de ring daaromheen voor wonen".

Naast de klacht dat het vanavond alleen maar over leegstand en winkels gaat, moet het volgens een prominent aanwezige gast ook over de architectuur van de gebouwen gaan. Een ander vraagt aandacht voor het stimuleren van de vestiging van ambachtslieden; een oproep die overigens door de binnen-stadsmanager Feith van harte wordt ondersteund. De slechte bereikbaarheid voor ouderen en de beperkte parkeer-mogelijkheden is voor sommigen een woedend makende doorn in het oog. Een knuppel in het hoenderhok is de opmerking dat tegenwoordig het winkelen thuis gebeurt, zittend op de bank met een tablet op schoot. Ofwel: het digitale inkopen doen. Daar moet een link gelegd worden met de stad, meent een ander die erkent dat de digitaal kopende klant ook verleid moet kunnen worden in de fysiek stad. En dat biedt een kans om daar zichtbaarheid aan te geven. Het te ontwikkelen WiFi netwerk is daar dan een belangrijk element in. En hoe zit het dan met het wonen in de stad? Er moet meer aandacht komen voor de verschillende doelgroepen. Naast kleine en goedkope starterwoningen, ook aandacht voor de grote woning voor senioren.

Dienstverlening
Tot slot laat de wethouder Oege Bosch (VVD) van zich horen. Hij is verantwoordelijk voor de taakvelden binnenstad, toerisme en citymarketing. "Ik heb weinig toe te voegen aan hetgeen hier vanavond besproken is", is de opwekkende start van zijn reactie. "Ik wil nog wel een extra D toevoegen aan de reeks van vijf die moderator Eduard Plate de zaal voorhield: De D van Dienstverlening. Wij hebben als gemeente de ambitie om de beste dienstverlenende gemeente van Nederland te worden." Het levert een klein applausje op uit de zaal. Bosch is trots op de zojuist geopende twee nieuwe onderdoorgangen in de stad die het centrum met de Noorderhaven verbinden en daarmee een goede ontsluiting en toegankelijkheid van het kernwinkelgebied realiseren. "Goed voor onze economie!", aldus Bosch. Op aandringen van de zaal spreekt hij zijn ambitie uit dat het in Zutphen, óók na het realiseren van de plannen voor de nabij toekomst, goed Wonen, Werken en Verblijven moet zijn.

Plate vraagt aan Daan Josee, bestuursvoorzitter van Architectuurcentrum Rondeel, de avond af te sluiten. Daarbij komen kort nog enkele niet benoemde aspecten aan de orde, zoals de kenmerkende antroposofische kwaliteiten van Zutphen, de nieuwe trends van food-docks, en de verwachting dat het op kleine schaal kunnen printen van allerhande 3D-producten een grote vlucht zal nemen. Tot slot dankt Josee de organisatoren die de avond hebben voorbereid: Sylvie Eunk, Géke de Wilde en Silvester van Veldhoven, alledrie Zutphense professionals op het gebied van architectuur, stedenbouw en ruimtelijke ordening.

DE OPLEVERINGEN 2015

Regelmatig organiseert Architectuurcentrum Rondeel Deventer een bezoek aan een pand dat (bijna) opgeleverd is. De opdrachtgever en de architect geven een toelichting op het plan en daarna volgt een rondleiding. Zo kunnen geïnteresseerden als eersten een pand bezoeken, een bezoek dat in veel gevallen bovendien na inhuizing van de gebruiker niet meer mogelijk is. Een unieke gelegenheid dus die door de toelichtingen een hoog informatief gehalte krijgt.[[

EDITIE 1 - BOKKINGSHANG EN BRINK 91-93

19 januari 2015

Deze avond staat een bezoek aan twee panden op het programma. In beide gevallen is Wonen Boven Winkels Deventer de opdrachtgever.

De circa 25 bezoekers verzamelen zich in de commerciële ruimte van het pand aan de Bokkingshang.
Na een kort welkomstwoord van organisator Frank van Unen geeft Thijs Paré, directeur van Wonen Boven Winkels Deventer, een korte toelichting op de werkzaamheden van WBWD en de specifieke problemen van de twee locaties. Zo weet je eigenlijk pas achteraf wat je hebt gekocht, want elke ingreep in een oud pand leidt tot nieuwe ontdekkingen die soms positief uitvallen, maar vaak ook extra geld kosten.

Vervolgens vertelt Ellen Schild van Studio Groen+Schild over de transformatie van het oude pakhuis tot een gebouw voor vier appartementen en een commerciële ruimte. Het puzzelen met het bestaande gebouw waarvan het karakter behouden moest blijven, maar dat uiteindelijk wel aan de hedendaagse eisen moet voldoen, en verhuurbaar moet zijn, is in elke situatie weer een nieuwe uitdaging.

Daarna leidt zij de bezoekers rond door het hele pand. Duidelijk zichtbaar is waar de oude structuur doorbroken moest worden voor een ruimer trappenhuis, waar oude elementen zijn gehandhaafd en ook waar nieuwe ingrepen zijn gedaan. Er is zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de kwaliteiten van het pand om hiermee de woningen hun karakter te geven. Zo zijn de houten draagconstructies en balklagen zoveel mogelijk in het zicht gelaten. Ook zijn de soms sterk hellende vloeren niet geheel uitgevlakt. Nieuwe ingrepen in de gevels zijn expliciet eigentijds vormgegeven op een bescheiden en sobere manier. De compacte en complexe binnenstadslocatie zorgde ook voor discussie met verschillende buren die voor aantasting van hun privacy vreesden of die daglicht verloren, omdat er een balkon voor het raam werd geplaatst. Hierover zijn veel gesprekken gevoerd en oplossingen verzonnen. Uiteindelijk heeft een aantal bouwkundige ingrepen tot tevredenheid van alle partijen gezorgd.

Na de rondleiding kreeg Martin Kleine Schaars van I'M Architecten het woord om te vertellen over de totstandkoming van de zes woningen op de bovenverdiepingen van de panden Brink 91-93 en de Spijkerboorsteeg.
Al deze woningen moesten uiteindelijk worden ontsloten via één trap in het pand Brink 31. Bovenop de achteruitbouwen op de begane gronden van de panden is een complex geheel van trappen, oversteken en privé buitenruimtes gerealiseerd. Enkele woningen hebben hier een buitenruimte, andere hebben een dakterras gekregen. Hiermee zijn meteen twee van de meest specifieke problemen voor wonen boven winkels opgelost. De status van Rijksmonument van twee panden, het voormalige kantoorgebruik van de ruimtes en andere specifieke aspecten hebben tot een complex en lang proces geleid. Uiteindelijk zijn er zes zeer bijzondere woningen gerealiseerd in een labyrintachtige opzet. De woningen hebben een fantastisch uitzicht op de Brink en vrijwel alle bezoekers lieten weten er wel te willen wonen.

Wonen Boven Winkels en zijn architecten heeft twee heel bijzondere projecten gerealiseerd die de levendigheid van de Deventer binnenstad vergroten.

EDITIE 2 - KINDCENTRUM RIVIERENWIJK

11 maart 2015

Weliswaar is het Kindcentrum inmiddels in gebruik en is er zelfs al een goed bezochte open dag geweest, het Architectuurcentrum Rondeel was niettemin van mening dat een Oplevering een toegevoegde waarde had.

De circa 35 bezoekers zijn verzameld in de centrale hal.
Frank van Unen opent de avond met een kort welkomstwoord.

Daarna vertelt architect Liesbeth van der Pol van DOK Architecten uit Amsterdam over het ontwerp van de school. Het plan is voortgekomen uit een prijsvraag waarin een centrumgebouw voor de vernieuwde Rivierenwijk werd gevraagd. Zij vertaalde deze wens in een licht en verfijnd gebouw waarvan de daken als een soort vlindervleugels licht omhoog lopen. Dit wordt geaccentueerd door de forse dakoverstekken die zijn uitgevoerd met een expressieve houten rand.

De functies zijn gegroepeerd rond een centrale halruimte die op verschillende manieren te gebruiken is. Het gebouw richt zich op het Kindlint en de waterpartij aan de zuidzijde van het gebouw. Hier ligt ook het schoolplein. Dit schoolplein is open en loopt daarom door in het naastgelegen park. De kinderen zijn dus niet opgesloten op het schoolterrein, maar mogen vrijelijk spelen en rondlopen. Zo is daarom het schoolplein ook buiten schooltijd te gebruiken voor de parkbezoekers.
Haar bevlogenheid heeft zij, mede door een uitstekende aannemer die steeds bereid was mee te denken in de uitwerking van het plan, weten vorm te geven in een aangenaam en zorgvuldig gedetailleerd gebouw.

Ruben Visser vertelt verder over de meer technische aspecten en de uitwerking van het bouwplan. Zo is de houten draagconstructie wezenlijk voor de toekomstige flexibiliteit van het gebouw. Lokalen en kamers zijn gemakkelijk te veranderen, doordat de draagconstructie geen blokkades opwerpt. De expressiviteit van de draagconstructie zorgt bovendien voor een fraai gelede ruimteopbouw. Mede door de eis van een grote rust in het interieur heeft dit geleid tot een rustig vormgegeven, maar toch levendig gebouw.

Directeur Ton Plagman van de basisschool vertelt vervolgens over de problematiek van zijn onderwijs in de moeilijke Rivierenwijk. Er zijn kinderen van 35 nationaliteiten, waarvan sommigen geen Nederlands spreken als zij op vierjarige leeftijd de school binnen komen. Mede omdat veel kinderen een drukke en onrustige thuissituatie hebben legt Plagman de nadruk op een grote mate van rust in het gebouw. Het moet een veilige en rustige plaats zijn waar de kinderen zich kunnen ontplooien. Zoals al vermeld hebben Liesbeth van der Pol en Ruben Visser dat weten te vertalen in een prachtig gebouw waar hij dan ook zichtbaar trots op is.

Tot slot worden de bezoekers rondgeleid door het gebouw waarbij vooral de installatieruimte extra aandacht krijgt. Daar komt een bezoeker anders nooit in.
Ook de gymnastiekzaal is opvallend. Er is veel aandacht besteed aan de akoestiek die heel gedempt is. Geen galmende onrustige zaal, maar een bijna dode ruimte in rustige kleuren, waardoor de kinderen zich goed kunnen concentreren op de activiteiten waar ze voor komen.

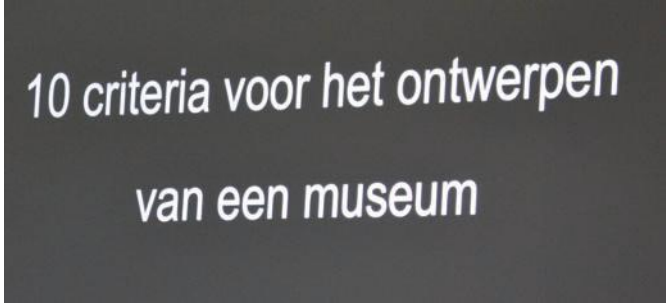

EDITIE 3 - MUSEUM MORE GORSSEL
18 maart

De collectie van Museum MORE is verworven door Hans Melchers met de bedoeling om topwerken van Nederlandse Modern Realistische kunstenaars van de afgelopen 100 jaar bijeen te houden en toegankelijk te maken voor een breed publiek. Architect Hans van Heeswijk vertelde op over zijn visie op het ontwerpen van musea in het algemeen en het ontwerp voor Museum MORE in Gorssel in het bijzonder. De bijeenkomst werd door ruim 100 personen bezocht.

EDITIE 4 - RONDEEL GEEFT UPDATE STADHUISINFORMATIE
11 juni

Drie maanden vóór de eerste bouwkundige oplevering, gaven drie beeldbepalende ontwerpers een update over de voortgang van het nieuwe stadhuis in Deventer. Architect Michiel Riedijk van NRA, interieurarchitect Dorte Kristensen van Atelier PRO en beeldend kunstenaar Loes ten Anscher spraken op 11 juni in een volle zaal van het Rondeel over hun inspiraties, motivaties en werkwijzen.

Na de opening van de bijeenkomst door programmaraadslid Frank van Unen, introduceerde de gemeentelijke projectleider Rob Verberne de sprekers en nodigde hij hen uit om met korte presentaties hun verhaal te vertellen waarna er nog tijd zal zijn voor vragen stellen. Die uitnodiging nam Michiel Riedijk als eerste aan.

Michiel Riedijk en drie inspiraties voor zijn ontwerpopvattingen
Riedijk wil vooral spreken over de achterliggende motieven die zijn ontwerpopvattingen voeden en hoe die zich verhouden tot zijn ontwerp voor het Deventer stadhuis. Die motieven zijn: conventies, ambacht en identiteit. Bij alledrie de motieven horen namen van denkers en hun geschriften.

Conventies (o.b.v. het boek La Pensee Sauvage, of Het Wilde Denken van cultureel antropoloog Claude Levi-Strauss). Door het wilde denken tegenover het rationele denken te zetten wordt duidelijk dat de maatschappij conventies nodig heeft die voor binding zorgen. Als voorbeeld noemt Riedijk de rauwe biefstuk, die geaccepteerd wordt op het keukenblok maar niet op de salontafel; dan presenteert het zich namelijk buiten de heersende conventies. Ook de architect gebruikt conventies om structuur en houvast te geven aan zijn ontwerp. Ook in de spanningsboog van het ontwerp van het Deventer stadhuis is er van conventies gebruik gemaakt. Later in zijn betoog komt Riedijk nog terug op de hier door hem gebruikte beeldspraak: “Ons eerste en afgewezen ontwerp was voor Deventer de rauwe biefstuk op de salontafel”...

Ambacht en kwaliteit (o.b.v. socioloog Richard Semmett, die vaststelt dat we mede door de vergaande individualisering en het hoge tempo in de huidige maatschappij, de controle over de gehele processen zijn kwijtgeraakt). We moeten weer van kop tot kont invloed hebben op de processen, stelt Riedijk en verwijst daarbij naar de sterarchitect Frank Gehry die van af het in elkaar frommelen van een stuk papier tot en met de concretisering daarvan in een bouwwerk met de laatste plaat titanium, betrokken blijft. Riedijk: “Ook voor de kwaliteit van het leven zou je het hele proces moeten kunnen aanschouwen.” Waarschijnlijk bedoelt Riedijk ook dat het voor de kwaliteit van een bouwproject beter is om het als architect van kop tot kont te beheersen én te beheren. En helaas was daar in dit project geen sprake van...

Identiteit en moderniteit (o.b.v. Zygmund Bauman met zijn boek Liquid Modernity en zijn commentaar op de huidige vloeibare samenleving met thema’s als speeddating, flexibele arbeid e.d.). Bauman schreef over angst en het verlies van het gemeenschappelijke, aldus Riedijk. Het collectieve is voor de samenleving essentieel. Met het organiseren van tijdelijke collectieven kan betekenis worden gegeven aan ‘het grote’. Riedijk vat de drie voorgaande thema’s/motieven samen met de vraag naar de connectie daartussen. Het antwoord moet straks te vinden zijn in het gerealiseerde stadhuis in Deventer...

Riedijk: “Met betekenisvolle, collectieve ruimtes in onze ontwerpen wordt steeds op een andere wijze antwoord gegeven op de vraag naar connecties. De gebouwen geven die betekenis door het bewuste gebruik van materiaal, bewust van kop tot kont, zoals het eikenhout van gekapte bomen tot aan de in de gevels geplaatste kozijnen”.
Nadat het eerste ontwerp van Riedijk niet in de Deventer conventie bleek te passen (de biefstuk op de salontafel), omarmt het tweede ontwerp nadrukkelijk wél de conventie door de gebruikte ontwerpverhoudingen die aansluiten op het stedelijk weefsel. Dat doen de tuinen, de pleintjes, de plekken, de daken. Extern én intern. Intern door simpele en hoogwaardige oplossingen en keuzes, zoals het consequent toepassen van eikenhout. Extern door het toegevoegde iconografische programma (het ontwerp van Loes ten Anscher) waar drie jaar geleden voor werd gekozen.
Riedijk stelt voor om hem, als het gebouw in gebruik is genomen, nogmaals te vragen naar de conventies, de ambachtelijke kwaliteit en de identiteit van het ontwerp.

Dorte Kristensen heeft in haar ontwerp drie aandachtgebieden
Om enige structuur te geven aan de opgave om een interieurontwerp te maken voor dit sterke stadhuisontwerp, heeft Dorte Kristensen drie aandachtgebieden onderscheiden met de daarbij horende ‘vage’ terminologie: ontvangen, ontmoeten en verdiepen.

Ontvangen. Hiermee bedoelt Kristensen de publieksruimten zoals de burgerzaal en de wacht- en spreekruimten waar zij koos voor sober en simpel. Voor het wachten zijn verschillende soorten wachten onderscheiden die elk hun eigen karakter krijgen. Lange banken ontbreken net als die akelige privacyschotten en de vaak verwarrende infoborden in wachtruimten en boven balies.

Ontmoeten. Dit zijn vooral de vergaderruimten. Opvallend kenmerk is het hergebruik van met veel liefde opgeknapte, bestaande inrichtingselementen, opgevist uit depots en opslagruimten. Tapijten (Deventer makelij), meubels maar ook kunst krijgen in het ontwerp van Kristensen een tweede leven. Dat geldt ook voor de kroonluchters, maar dan wel zonder de 'foute' spaarlampen. Opmerkelijk is haar inrichting van de trouwzaal waar het publiek niet achter maar vóór het bruidspaar kan plaatsnemen en zo elkaar in het gezicht kan kijken. Ontmoeten is ook aan de orde in het bedrijfsrestaurant waar werken en eten samengaan. Mogelijk dankzij de variatie in meubilair en met de aanwezigheid van stroom en wifi!

Verdiepen. Op deze plekken wordt gewerkt volgens de opvattingen van het zogenoemde Nieuwe Werken waar niemand een eigen werkplek heeft. Om toch voor een persoonlijke herbeleving te zorgen heeft Kristensen zogenoemde hechtplekken geïntroduceerd. Deze plekken noemt zijn 'keukens', met ruimte voor de koffie- en kopieerapparatuur en een grote tafel voor informeel ontmoeten en verjaardagen vieren. Deze plekken worden gouden eieren genoemd en zijn opgefleurd met herplaatste kunstwerken (bijvoorbeeld: "Ik zie je bij de Koekoeksklok"). Voor de rust zijn alle werkplekken generiek ingericht, met gradaties in meer of minder rustig werken.

Loes ten Anscher heeft drie inspiratiebronnen
Loes: "De opgave aan de uitgenodigde beeldende kunstenaars was: Ontwerp een betekenisvolle iconografie voor het gebouw die de identiteit van Deventer aangeeft en die niet overal hetzelfde hoeft te zijn..." Loes – die aanvankelijk tegenstander van het nieuwe stadhuis was en zelfs de daarbij behorende petitie ondertekende – heeft bij haar ontwerp drie thema's gebruikt die haar inspireerde:

de vensters van de Lebuïnuskerk met hun verrassende diversiteit;
de vingerafdrukken die burgers bij de balie in het stadhuis moeten afgeven als ze een paspoort willen;
de weerstand tegen het stadhuis zoals die aanvankelijk leefde bij de Deventer bevolking. Dit laatste item kon haar meedoen aan dit project verantwoorden.

Haar winnende ontwerp werd het maken van 2350 vingerafdrukken van random gekozen Deventer burgers en die te vergroten, te abstraheren, en te produceren van gietaluminium, met de bedoeling ze als roosters te plaatsen in evenzoveel eiken kozijnen (met uiteenlopende afmetingen) in het stadhuis. Loes vertelde met veel geestdrift, maar ook vol geestigheid, hoe het ontwerp- en productieproces verloopt. Hoe de keuze van Deventenaren verliep, hoe de uitnodigingen en de afname van vinger- of teenafdrukken verliep (inwoners van enkele weken tot 104 jaar oud), hoe de bewerking van de prints tot gekleide en op juiste formaat vergrote kleitabletten daarvan verliep (in teams gewerkt in een leegstaande winkel in de Nieuwstraat, voortdurend bekeken door voorbijgangers, en elke week 75 exemplaren afgeleverd aan de gieterij Kemner in Cuijk). Alle raamwerken zijn gecodeerd (gekoppeld aan de precieze locatie in het gebouw en aan de eigenaar van de vingerafdruk). Veel tijd kostte de juridische onderbouwing, de garantie voor privacy van de deelnemende burgers en de spreiding van de 2350 raamwerken in het gebouw, passend in een zogenoemd LARV-systeem van 'Aandacht trekken, 'Links' of 'Rechts' en 'Verbindend'.

Loes en haar team, waaronder haar dochter Aoife Wullur, hebben straks drie jaar aan dit project gewerkt. Een arbeidsintensief project waar met veel inzet, enthousiasme, en liefde 8.000 kilo klei werd verwerkt, daarbij voortdurend op de vingers gekeken door de Deventer burgers en natuurlijk het gemeentelijk apparaat.

Rob Verberne is, als hij de avond afsluit, toch even stil van de enorme impact van het werk van Loes ten Anscher en hoe nu de aanvankelijke weerstand in Deventer plaatsmaakte voor betrokkenheid en waardering voor het ontwerp van Michiel Riedijk. Een fantastische prestatie!

Frank van Unen nodigt, nadat hij de sprekers van een passend presentie voorzag, de aanwezigen uit voor een afsluitende borrel waar bij het heersende warme weer dankbaar gebruik van gemaakt werd.

EDITIE 5 - BEZOEK AAN ROLLECATE
3 september

Zo'n 60 mensen kwamen naar de oplevering van woonzorgcentrum Nieuw Rollecate, die Architectuurcentrum organiseerde op 3 september 2015. Onder hen veel buurtbewoners, die geïnteresseerd waren in het getransformeerde gebouw. Na een korte inleiding door programmaraadslid Frank van Unen vertelde Ronald Le Clercq van Le Clercq Planontwikkeling over de ontwikkeling van het pand en de opzet van het architectonisch ontwerp. Ook de zorgondernemers Peter en Afke Jansen en hun compagnon Linda Hazelhekke-Zomer lichtten hun concept, hun denkwijze en de manier van

werken met en verzorgen van de toekomstige bewoners toe. Nieuw Rollecate werd in 1931 gebouwd in en sobere Amsterdamse School stijl. De school en het gebouw hebben altijd een belangrijke functie in de buurt vervuld en toen de school opging in Saxion en daarna het pand leeg achterliet werd gestreden voor het behoud van het pand. Het vinden van een nieuwe functie viel echter niet mee.

Uiteindelijke kreeg in 2013 Ronald le Clercq (Le Clercq Planontwikkeling) van wethouder Pierey de vraag om een plan te ontwikkelen voor het gebouw. Le Clercq wist de zorg-ondernemers Peter en Afke Jansen en hun compagnon Linda Hazelhekke-Zomer te interesseren voor het pand. In samen-werking met Arcom architecten is een plan ontwikkeld waarbij het bestaande pand vrijwel geheel werd behouden en hersteld. Er is een nieuwe entree toegevoegd en een klein bouwvolume op de eerst etage. Voor de rest bevindt het nieuwe woonzorg-gebouw zich geheel binnen de historische contouren.
De bezoekers van de oplevering van Nieuw Rollecate werden na de toelichting door de sprekers rondgeleid door het gebouw.

SPREEKTIJD – SPREEKRUIMTE 2015 EDITIE 1 - DE KUNST VAN HET TRANSFORMEREN

3 februari

Op dinsdag 3 februari startte Architectuurcentrum Rondeel het nieuwe jaar met een besloten bijeenkomst voor sponsors, subsidiënten, vrienden, vrijwilligers en medewerkers. De avond stond in het teken van verandering, vernieuwing, wisseling van de wacht en dé ontwerpopgave van deze tijd. Kortom: Transformaties was het thema van de avond.

In het openingswoord deelde bestuursvoorzitter Peter Ghijsen de aanwezigen kort mee wat het Rondeel is, hoe het opereert en wat er de komende periode staat te gebeuren ten aanzien van de huisvesting. Hij constateert dat de uitvoering van het enkele jaren terug aangenomen koersdocument inmiddels op gang is gekomen. Ghijsen sprak zijn waardering uit over de enorme inzet van de vele vrijwilligers die telkens weer in staat zijn om een uitgebreid en interessant jaarprogramma te organiseren, ook in het aankomende jaar. Als afsluiting van de huidige expositie 'De geïmproviseerde stad' (over de vooroorlogse Schilwijken in Deventer) kon hij aan Bep Spa, vicevoorzitter van de Deventer gemeenteraad, een eerste exemplaar overhandigen van de publicatie die naar aanleiding van de expositie werd gemaakt.

Transformatie
Ghijsen kondigde het thema van de avond aan: transformatie. Dit thema is een initiatief van Ellen Schild, de aftredende programmaraadvoorzitter. Sinds haar aantreden in 2011 speelt het architectuurcentrum meer in op de actualiteit van de ruimtelijke opgaven in en om Deventer. Om dit te bereiken heeft zij de focus gelegd op het organiseren van lezingen, debatten en activiteiten op locatie. Na vier jaar draagt Ellen het voorzitterschap over aan zittend programmaraadslid Harry Zwiers. Géén afscheidscadeau wilde Ellen ontvangen; zij wilde er een geven en wel een thema-avond over het onderwerp wat haar na aan het hart ligt: 'De kunst van het transformeren'.
Die wens kreeg gehoor, maar niet nadat zij dankwoorden voor haar belangeloze en inspirerende inzet mocht aanhoren van zowel bestuursvoorzitter Peter Ghijsen als van programma-raadslid Jaco Remmelink namens de vrijwilligers (... en dan toch nog een fraai boeket bloemen en een symbolisch keramisch presentje).

Paul Meurs
Ellen inviteerde prof. dr. ir. Paul Meurs voor een bijdrage aan het thema. Meurs kent Deventer (hij groeide op in Gorssel) en hij is sinds 2006 hoogleraar Restauraties aan de TU Delft en in 2000 promoveerde hij aan de VU in Amsterdam op onderzoek naar binnenstedelijke transformaties in Nederland. In zijn lezing 'Transformatie van de stad' richt hij zich op de herbestemmingsopgave die sinds 2008 (de aanvang van de huidige crisis) in heel Nederland en ook in Deventer dominant is.

Meurs: "Herbestemming moeten we niet alleen op gebouwniveau beoordelen maar op de betekenis die het heeft voor de stad. Herbestemming wordt nu vooral ook ingegeven door leegstand als gevolg van die crisis, maar herbestemming is eerder ook aan de orde geweest, denk maar aan de trek van de industrie vanuit het centrum naar de randen van de stad."
Meurs ziet dat de huidige leegstand zich niet beperkt tot bedrijfsgebouwen maar dat ook winkels en gebouwen met publieke functies steeds vaker leeg staan. In Amsterdam is het erg populair om die laatste categorie te herbestemmen als hotel. Hij waarschuwt dat een te eenzijdige focus op toerisme een risico is.

Herbestemming
Dat roept de vraag op 'Wat wil je met de stad?'. Het vraagt ook om een antwoord op een grotere schaal dan alleen maar het gebouw. De oplossing begint vaak klein, aldus Meurs die een verbreding van de belangstelling voor de opgave ziet. Zo ook Monumentenzorg die zoekt naar oplossingen met behoud van 'de ziel' van het gebouw. Meurs toont enkele goede voorbeelden van dergelijke oplossingen. Zoals een hotel in Vught waar een klooster veranderde in een bezinningshotel, in Essen waar een fabriek transformeerde naar een cultureel centrum. Of in Eindhoven waar in een bestaand en niet meer functionerend ketelhuis nu een (prijswinnend) kantoor gevestigd is. Een ander bekend voorbeeld is Pakhuis De Zwijger in Amsterdam, dat nu een combinatie is van een brug(!) en debatcentrum.

Zijn conclusie is na het tonen van deze voorbeelden: "Niets is meer wat het lijkt!". Het geven van nieuwe functies aan plekken waar ze niet voor bestemd zijn, maakt ze interessant. Het zijn fenomenen die natuurlijk niet alleen van vandaag zijn. In onze samenleving zijn voortdurend transformaties van functies aan de orde. Dat is onderdeel van ons cultuurlandschap. Ook in Deventer wordt keer op keer herbestemd en die continue vernieuwing geeft de stad haar historische gelaagdheid. Niettemin blijft Deventer herkenbaar, ondanks de eerdere al of niet uitgevoerde stadsvernieuwingsplannen en activiteiten.

Blijft de vraag: Wat gaan we doen met de stad? Kunnen de lege vlekken aanjagers zijn? Een slim concept is de zogenoemde 'archipunctuur', een methode om door precieze architectonische ingrepen een verandering, verbetering te realiseren met een helende werking daar omheen. We zouden volgens Meurs een vergelijkbaar begrip moeten bedenken voor de rol van herbestemmen. Want het gaat daarbij immers niet alleen over solitaire panden maar om het effect op de hele stad. Goede programmering is dan erg belangrijk. En moeten we dan erfgoed herbeleven of meedragen?

Om die gedachte concreet te maken, toont Meurs wederom enkele aansprekende voorbeelden waarbij herbestemming een breed, stedelijk effect heeft. Opvallend in die reeks is Strijp S in Eindhoven waar een leegstaande fabriek aanvankelijk plaats moest maken voor woningbouw maar waar de vervuilde grond dat verhinderde. Het complex is nu, dankzij de bezielende initiatieven van ontwerper Piet Hein Eek, een designwarenhuis met aangehaakte activiteiten zoals een restaurant, werkplaatsen en ateliers. Het is de 'placemaker' van het gebied met stedelijke kwaliteit waar iedereen nu wil verblijven. Een ander voorbeeld is Leiden waar internationale sterarchitecten (Peter Zumthor en David Chipperfield) vastliepen in de complexheid van de herbestemming van de voormalige meelfabriek. Het beoogde 'Bilbao-effect' moet hier nog bewezen worden.
Meurs sluit af met de constatering dat herbestemming betekent betekenis geven aan de stad. Daarbij hoort ook 'branding' van de stad en dat daar bottom-up initiatieven aan bijdragen. Hij is vol vertrouwen over de toekomst van onze stad: "Deventer is een geweldige stad, met een boeiende schil en een actieve bottom-up cultuur."

Ellen Schild
Waar Paul Meurs eindigt bij Deventer, start Ellen Schild haar lezing bij deze stad. Als architect en interieurarchitect runt zij in Deventer al ruim 10 jaar samen met Tine Groen de Studio Groen+Schild. Transformatie is haar passie en begrijpelijk want de herbestemmingsopgave is groot. Het door haar getoonde overzicht van de leegstand in Nederland is indrukwekkend. Vergeleken met Deventer wordt de toestand nog dramatischer. Landelijk staat 16% van de vierkante meters kantoorruimte leeg, maar in Deventer staat maar liefst 27% van de 98.000 m2 leeg. Wat dat betekent laat zij zien met een kaart van de Deventer binnenstad waarop het aantal vierkante meters leegstand kantoor is weergegeven: ruim een kwart wordt bedekt!
De ontwerpvisie van Ellen laat zich vertalen in de uitspraak die Albert Einstein ooit deed: "We can not solve our problems with the same thinking we used when we created them".

Geïnspireerd daardoor zegt Ellen: "Kijk bij herbestemming niet naar de gebouwen maar naar de mensen die van die gebouwen gebruik willen maken. Wat willen ze, wat zoeken ze." Met die opvatting heeft Studio Groen+Schild diverse herbestemmingsopgaven ontworpen, waaronder in Deventer.

In het Havenkwartier in Deventer werd de voormalige postzegelalbumfabriek Davo, na jarenlang gebruikt te zijn als broedplaats door creatieven, verbouwd en aangepast aan de wensen van de diverse nieuwe en bestaande gebruikers. Zo kreeg iedere gebruiker/groep een eigen ingang. Maar aan het gebouw werd ook weer zijn ziel teruggegeven met het vervangen van de 'foute' renovatie kozijnen kunststof uit de jaren zestig door aluminium versies die qua indeling en profilering overeenkomen met de oorspronkelijke kozijnen.

Op kleine schaal en met beperkt budget werd in Deventer-Oost een deel van een scholencomplex aangepast voor gebruik als creativiteitscentrum. Van andere orde was de verbouwing van Kasteel Groeneveld in Baarn. Hier werden nieuwe functies ondergebracht in het Koetshuis en de Oranjerie. Maar werd ook het hoofdgebouw grondig aangepast en geschikt gemaakt voor publieksfuncties. Doorbraken, nieuwe daglichtopeningen in gevels en daken, en het terugbrengen (na onderzoek) van oorspronkelijke kleurenschema's. Een pakhuis aan de Bokkingshang is recent opgeleverd na een transformatie tot woningen.

Dit laatste voorbeeld laat zien dat functiewijzigingen draagkracht moet hebben bij opdrachtgevers maar ook bij de overheid omdat huidige eisen uit bijvoorbeeld Bouwbesluit niet altijd realiseerbaar zijn. Enige soepelheid in beleid is dan vaak toch een voorwaarde. Ellen vraagt zich af of een organisatie als een architectuurcentrum zoals het Rondeel, hierin niet een participerende rol zou kunnen hebben. Een mooi voorbeeld ziet zij in Maastricht waar in het zogenoemde M-lab de gemeente, ontwikkelaars en architecten samenkomen om creatieve oplossingen te bedenken voor herbestemmingsopgaven. Zou een vergelijkbaar D-lab niet een goede optie zijn voor de toekomst?

Die toekomst ligt voor wat het Rondeel nu ook in handen van de nieuwe programmaraadvoorzitter Harry Zwiers. Ellen sluit af met het danken van de organisatie voor de inspirerende jaren die zij als voorzitter mocht hebben en wenst Harry in de komende jaren veel succes.

Harry Zwiers
Nieuwe voorzitter van de programmaraad is Harry Zwiers, directeur-eigenaar van het Deventerse adviesbureau JVZ Ingenieurs. Harry introduceerde zich en sprak in zijn nieuwe rol de aanwezigen kort toe. Hij startte daarbij met de mededeling dat hij zeker enkele door Ellen ingevoerde wijzigingen in de werkwijzen van de organisatie zal voortzetten. Een samenvatting van het beoogde Jaarprogramma 2015 toonde de ambities van het Rondeel en haar programmaraad. Drie hoofdlijnen markeren het programma: Architectuur, Platform op locatie en Rivierstadlandschap (met aandacht voor de IJssel i.r.t. de stad, het landschap en de economie).

De avond werd nog tot laat informeel voortgezet met discussie, netwerken en nader kennismaken. Dat alles onder het genot van een drankje met een hapje.

EDITIE 2 – STADSCAFÉ DE SPONTANE STAD

25 juni

Hoe stimuleren we dat burgers nog meer gebruik maken van eigen kracht? Deze avond in het Stadscafé betekent 't dat je op eigen kracht eerst een zitkruk in elkaar moet zetten. Dat levert enige gepiel op en soms onverwachte coalities. Gepiel dat symbool staat voor de zoektocht naar eigen en nieuwe initiatieven in de huidige samenleving.

Ulrike Weis-ten Elsen, coördinator van het Architectuurcentrum Rondeel, heet als gastvrouw, namens de initiatiefnemers van het Spontane Stadscafé - provincie Overijssel, Hogeschool Saxion en Architectuurcentrum Rondeel - allen van harte welkom op deze eerste bijeenkomst. Zij geeft het woord aan moderator Bas Verbruggen.

Harold Viscaal is initiatiefnemer van Deventer Realiseert (aanvulling: en inmiddels de nieuwe voorzitter van MKBDeventer) opent deze avond. 'Mijn locale betrokkenheid is groot. Ik heb mezelf daarom afgevraagd of ik actief wil worden in de locale politiek. Daar heb ik niet voor gekozen, maar ik wil wel een stip op de horizon zetten en heb daarom het initiatief genomen voor Deventer Realiseert. In december jl. heb ik een kick-off gehouden en mijzelf met dit initiatief verbonden. Ik wil maatschappelijk ondernemen. Met elkaar de uitdaging aan gaan, begint met een gezamelijk gevoeld belang. Iedereen kan initiatief nemen. Je kunt morgen beginnen met een individuele actie. Samenleving 3.1 vloeit als een olievlek door Deventer.'

Tijdens het Stadscafé 'De Spontane Stad' is het startsein gegeven voor Deventer Realiseert. Met vijf pitches door Ardwin Lantain (Gemeente Deventer), Benjamin Beerthuis (Cambio), Marco Kok (MKB Deventer), Lammert Smit (Het Groenbedrijf), Theo de Bruijn (Saxion) en Ed den Besten (Rabobank Salland).

De uitdagingen zijn legio: leegstand in de (binnen) stad, houdbare kwaliteit van de leefomgeving, duurzaamheid, sociale netwerkversterking, burgerparticipatie etc. Allemaal vraagstukken waarbij partijen de handen ineen moeten slaan om tot echte duurzame oplossingen te komen. Deventer Realiseert helpt dit soort lokale opgaven waar te maken door nieuwe verbindingen tussen partijen te leggen en hen te ondersteunen bij onorthodoxe veranderingen. In deze eerste bijeenkomst inspireren vijf vlotte pitches alle aanwezigen om mee te denken én doen in interessante lokale opgaven.

Pitch 1: Realiseren extra arbeidsplaatsen in het groenonderhoud
Benjamin Beerthuis, algemeen manager Cambio en Lammert Smit, coördinerend uitvoerder van het Deventer Groenbedrijf zoeken steeds naar synergie.
Het Groenbedrijf & Cambio zien burgers als hun klanten en willen in de wijk nieuwe vormen van burgerbetrokkenheid voor onderhoud en beleving van de openbare ruimte ontwikkelen.

Benjamin Beerthuis: Er ligt een kans voor Cambio en het Groenbedrijf. Wijkaanpak WijDeventer is steeds meer een zorgnetwerk geworden en houdt zich steeds minder bezig met de fysieke leefomgeving. Er zijn op dit moment al 10% van de inwoners van Deventer lid van de Deventer Schoonfamilie. Dat lidmaatschap en de bijbehorende verantwoordelijkheid voor de eigen woonomgeving kunnen we uitbreiden.

Lammert Smit: Deventer heeft de titel 'Groenste stad'. Ik zie de aanpak van het groen in de stad als een kans om verbindingen te leggen tussen sociale en fysieke aspecten.

Uitdaging Wat willen wij? Er zijn veel mensen die nog op zoek zijn naar een plek op de arbeidsmarkt. Wij kunnen 150 extra mensen inzetten t.b.v. het groenonderhoud. Hoe kunnen we dat realiseren samen met Cambio?

Pitch 2: Invulling leegstaande winkelpanden Deventer Binnenstad
Marco Kok, directeur van MKBDeventer: de Deventer binnenstad is het 'Maastricht van het oosten'. Lokale en nationale retaildeskundigen voorspellen dat er de komende jaren minstens 100 panden leeg komen te staan in de Deventer binnenstad. We laten dat niet gebeuren! Er liggen kansen.

Uitdaging De Deventer binnenstad kent 45 leegstaande winkelpanden (commerciële huur). Tegelijkertijd hebben we in Deventer veel ondernemerstalent (starters). Hoe gaan we dat matchen met elkaar? We ontwikkelen momenteel ook Deventer als e-commercestad. Die twee werelden moeten we met elkaar gaan verbinden.

Pitch 3: Versterken sociale infrastructuur en eigen kracht
Ardwin Lantain, gemeentesecretaris van de gemeente Deventer, doet eerst zijn colbertjasje uit en stroopt zijn mouwen op. Wij willen als gemeente midden in de Deventer samenleving staan. Dat doen we door opgaves te formuleren, die we samen met onze burgers en organisaties willen invullen. Er is sprake van steeds minder overheidsbemoeienis. Dat betekent bijvoorbeeld ook minder handhaving en minder buurthuizen, maar er is meer technologie beschikbaar. Het is belangrijk om de sociale infrastructuur in de stad te vitaliseren en meer cohesie in buurten en wijken te bevorderen.

Uitdaging De Gemeente Deventer wil haar organisatie omvormen in interactie met burgers, ondernemers en instellingen. Van 'gemeente', naar 'gemeenschap' middels een aantal opgaven, zoals: open data, minder overheidsbemoeienis, burgers in hun kracht, vitalisering sociale infrastructuur.
Pitch 4: Goede verbindingen/cocreatie met externe partijen
Theo de Bruijn, lector Kenniscentrum Leefomgeving Saxion Hogeschool. Voor Saxion is cocreatie een uitdaging De tijd ligt achter ons dat we op het HBO opleiden voor een duidelijk beroep. Het beroepenveld is aan het vervagen. Binnen het Saxion StadsLAB werken we aan maatschappelijke vraagstukken. Vraagstukken in het kader van een Klimaatbestendige stad, Gezonde stad, Dynamische stad en Bereikbare stad.

Uitdaging Het Saxion StadsLAB wil haar studenten zo goed mogelijk voor bereiden op de werkpraktijk van morgen: de urban professional van de toekomst. Dat vraagt om co-creatie met partijen buiten de hogeschool. Hoe kan dit (met u) vorm krijgen?

Pitch 5: Vraagstukken defineren en concrete actieplannen tot uitvoering brengen
Bestuursvoorzitter Ed den Besten van de Rabobank.
De Rabobank is een maatschappelijke organisatie die ook

financieringen verstrekt. Door maatschappelijk betrokken bewoners is ooit een bank opgericht. De Bank is niet een doel op zich, maar een middel om de locale economie te dienen. Hebben we een gezamelijk belang? Wij zijn er als Rabobank voor de klanten in Salland. Wij zien rendement als winst voor alle partijen. Welzijn en welvaart. Niet meer, maar beter. Rijk aan perspectief. Ik daag u uit.

Uitdaging De Rabobank Salland wil de regio een economisch perspectief bieden door naast de financiële dienstverlening ook een bijdrage te leveren aan maatschappelijke vraagstukken. De Rabobank vraagt de denkkracht en creativiteit van de aanwezigen om deze vraagstukken te definiëren en tot concrete uitvoerbare actieplannen te komen.

Moderator Bas Verbruggen dankt voor alle uitdagingen. De passie en de noodzaak om bij te dragen wordt door de zaal gedeeld. De vijf marktplaatsen worden door ruim 100 deelnemers bezocht. Er vinden in het gebouw aan de Stromarkt op 5 marktplaatsen, symbolisch vormgegeven door tafelkleden, levende discussies en ideeenuitwisselingen plaats.

Opbrengsten Bas Verbruggen: er is een dringende vraag: Wat heeft u mee naar huis genomen? Al uw ideeen kunt u blijven twitteren naar #stadscafe@realiseert

1. Realiseren extra arbeidsplaatsen in het groenonderhoud
Benjamin Beerthuis, algemeen manager Cambio en Lammert Smit, coördinerend uitvoerder van het Deventer Groenbedrijf
- Benjamin en Lammert
- Verbinden
- Klein beginnnen, gewoon doen
- Buurttuin moestuin/pluktuin
- Gewassen voedselbank
- Trots
- Mensen met afstand t.a.v. de arbeidsmarkt
- We beginnen morgen

2. Invulling leegstaande winkelpanden Deventer Binnenstad
Marco Kok, directeur van MKBDeventer:Marco Kok
- Betrokkenheid, concrete actiepunten
- Leegstaande panden faciliteren startets conform anti kraak
- Initiatief lege winkelpanden
- Wanneer concrete eerste resultaat?

3. Versterken sociale infrastructuur en eigen kracht
Ardwin Lantain, gemeentesecretaris van de gemeente Deventer
- Ardwin
- 1 rode draad, laat burgers zelf risico lopen.
  Evolutie van de burger
- Saxion heeft aangeboden te ontregelen. Het ritselt van de initiatieven, maar men vindt elkaar nog niet genoeg.
- Platform opzetten.

4. Goede verbindingen/cocreatie met externe partijen
Theo de Bruijn, lector Kenniscentrum Leefomgeving Saxion
- Hogeschool Theo de Bruijn
- 2 dagen per week stage voor studenten.
  Zenuwachtigheid op school. We vragen 't gewoon.
- Saxion opent loket van de mogelijkheden naast de gemeente.
- E-mailadres op kruk Theo.
- Morgen aan de slag om te verbinden.

5. Vraagstukken defineren en concrete actieplannen tot uitvoering brengen
Bestuursvoorzitter Ed den Besten van de Rabobank.
Ed den Besten
- Boeiend en interessant. Regel eerst maar eens financiering voor ondernemers. Dat doen we.

1. Meer de klant als partner zien.
   Hoe gaan we samen een oplossing zoeken
2. Meer de verbinding zoeken, meedenken zorg, buurtcorporaties energievraagstukken. Wij willen meedenken.

- Linving green start, wij denken mee. Rabobank beurs slim verbouwen met locale ondernemers met duurzame middelen en wij financieren mee.
- Ik ga meedoen met de opzet van corporaties en kennis en expertise inbrengen.

Vraaggesprek Deventer wethouder Jan Jaap Kolkman
(PvdA, Portefeuille Meedoen (WMO), werk en inkomen, wonen, herstructurering Keizerslanden en Rivierenwijk) en de Overijsselse gedeputeerde Monique van Haaf (VVD, Portefeuille Ruimte, Grondbeleid en Handhaving)

Moderator Bas Verbruggen sluit de avond af met een vraaggesprek met Deventer wethouder Jan Jaap Kolkman en Overijsselse gedeputeerde Monique van Haaf. In het begin van de avond begon ik met een dia over de kanteling van het openbaar bestuur. De overheid zit als een van de partners aan de keukentafel. De democratie verandert, betrokken burgers willen hun eigen vitale stad creëren.
Staan provincie en gemeenten straks aan de zijlijn? Kan de politiek de burger nog bijhouden? Hoe kijkt u daar tegen aan?
Gedeputeerde Monique van Haaf: Als overheid moeten we een beweging maken. Dit Stadscafé is een mooi voorbeeld. We

moeten zo'n Stadscafé vaker organiseren in heel Overijssel. Soms moet je eerst zoeken naar de verbinding tussen partijenen daarna voor de resultaten.

Wethouder Jan Jaap Kolkman: de gemeentesecretaries sprak over Revolutie. Laat die revolutie dan maar in Deventer starten! De burger moet in verzet komen tegen een beperkende overhead en denken in ambities en visie. Wat wil je? Er zijn nu al 30.000 vrijwilligers. Wij zijn al een participatiesamenleving. Als lokaal bestuur, provincial bestuur, en ambtelijk apparaat willen wij de verbinding zoeken. Wij willen ontslakken, al die nota's er uit. Tegen burgers zeg ik: Kom maar op met ideeen!

Een korte scan in de zaal geeft aan dat ruim de helft van de deelnemers morgen al iets gaat doen. De anderen kiezen voor overmorgen. Dit Stadscafe is een success en moet een vervolg krijgen.

Harold Viscaal van Deventer Realiseert
Moderator Bas Verbruggen: 'Harold, jij als aanjager van deze oliedruppel. Wat heb jij vanavond meegekregen?'

Zelf initiatief nemen is de moeite waard. Er is zowel een brutale overheid als een brutale burger nodig. Ik ben er trots op dat, op zo'n mooie zomeravond, zoveel mensen hier aanwezig zijn. Wat ik mooi vind is dat een initiatief in zo'n complexe samenleving gewoon begint met burgers die elkaar in de ogen kijken. We moeten niet naar de instituten en organisaties kijken en afwachten, maar zelf die stip op de horizon zetten.

EDITIE 3 - HERONTWIKKELING? NEEM DE TIJD!

8 september

Met als aanleiding de toekomst van het voormalige Alexander Hegius Gymnasium en MMS aan de Nieuwe Markt in het historische centrum van Deventer, werd op dinsdag 8 september een discussieavond georganiseerd met als titel 'Herontwikkeling van monumentale gebouwen, een lust of een kans?'. Het gebouw dateert uit 1954 en is een ontwerp van de architect ir. W.P.C Knuttel. Op verzoek van de Heemschut Salland is er door de gemeente een onderzoek verricht met als uitkomst dat het gebouw de status van gemeentelijk monument heeft gekregen. De school is thans in gebruik als bedrijfsverzamelgebouw waarin diverse grote en kleine commerciële en semi-commerciële partijen een tijdelijke huisvesting hebben gevonden.

De bijeenkomst werd in het kader van het programmaonderdeel 'Spreekruimte' georganiseerd door Architectuurcentrum Rondeel in samenwerking met Erfgoed Vereniging Heemschut Overijssel. De avond werd door circa 60 personen bijgewoond waaronder enkele raadsleden. Drie sprekers gaven een korte inleiding waarna een discussie volgde onder leiding van moderator Jan Jaap de Kroes, lid van Heemschut Overijssel.

Nadat de aanwezigen een korte rondleiding hadden gekregen door het gebouw, verzamelde het gezelschap zich in één van de lokalen van het voormalige schoolgebouw en heette Frank van Unen, programmaraadslid van Architectuurcentrum Rondeel, iedereen welkom en met name de moderator en de drie inleiders. De sprekers waren Sjoekie de Bijll Nachenius, architect bij Bierman Henket Architecten, Lamberthe de Jong, auteur van een monografie over architect Knuttel en Arno Boon van BOEi, de onderneming die zich bezighoudt met het restaureren en herbestemmen van cultureel erfgoed.

Sjoekie de Bijll Nachenius heeft als architect ervaring met het herbestemmen van schoolgebouwen en weet daarom welke aspecten van belang zijn om een schoolgebouw als 'het Hegius' een succesvolle nieuwe toekomst te kunnen geven. Het ervaringsobject dat zij besprak was de Oude Ambachtsschool in Zwolle, een ontwerp uit 1934 van architect Baart. Na een periode van gebruik door kunstenaars is het (inmiddels Rijks-monument) in 2010 getransformeerd tot een gebouw met ateliers op de begane grond en 35 starterswoningen op de verdiepingen. Sjoekie vertelde over het transformatieproces aan de hand van een aantal cruciale aspecten, zoals de beperkingen en de potenties van het gebouw en van de plek en wat daarmee de kansen en obstakels zijn voor een haalbaar ontwerp- en bouwproces. Belangrijk is of de stad wel 'een vraag' heeft die met de herbestemming beantwoord kan worden. Welke functie het gebouw krijgt is dan uiteraard essentieel. Zo was er in Zwolle een duidelijke behoefte aan starterswoningen op deze locatie. Vanzelfsprekend is in deze tijd het financiële aspect van belang, en (helaas) ook vaak doorslaggevend. De bouwkosten bedroegen in Zwolle 6,5 miljoen waarvan 3 miljoen door subsidies gedekt werd – de crisis was destijds nog niet op haar hoogtepunt!. Sjoekie benadrukte: "Locatie, locatie, locatie!". Het is tenslotte de locatie die doorgaans doorslaggevend is voor succes, dat wil zeggen: een rendabel hergebruik.
Lamberthe de Jong is expert op het gebied van het leven en werk van architect Knuttel. Zij vertelde in vogelvlucht iets over de persoon en over het oeuvre van deze voor Deventer belangrijke architect. Voordat Knuttel 'het Hegius' ontwierp was er op die locatie al een onderwijsgeschiedenis geschreven. Het oude

gymnasium dat er vanaf 1882 stond werd in 1944 door een bombardement verwoest. Pas in 1954 werd de nieuwe school geopend. Kenmerkend zijn de bakstenen sobere gevels met een verticale opdeling overeenkomstig de aaneengesloten woninggevels rond het plein. Het interieur is rijker gematerialiseerd met vloeren, trappen en belegstukken rond deuren en ramen van het lichtgekleurde travertin en vensterbanken van zwart graniet. Enkele kunstwerken zoals het gebrandschilderde raam in het trappenhuis zijn nog aanwezig. Het gebouw kan gezien worden als een schakel tussen de traditionele bouwstijl en het daaropvolgende modernisme.

Arno Boon van BOEi vertelde in breder perspectief wat de missie van BOEi is, wat de organisatiestructuur en de werkwijze is en hij geeft een korte opsomming van gerealiseerde herbestemmingprojecten door heel Nederland. Voor Boon is het antwoord op de vraag waarom je gebouwen zou willen herbestemmen samen te vatten in: "Het levend houden van de verhalen. Wat wij doen is gebouwen klaar maken om die verhalen door te kunnen geven." Een mooie ambitie die BOEi dankzij een groot aantal partners op het gebied van monumenten e.d., de vele fondsen en een aantal grote aandeelhouders, kan realiseren. Boon verklaarde dat de onrendabele top, die vrijwel in ieder project een rol speelt, een lange projecttijd vraagt. Om die reden wordt in aanvang veel aandacht gegeven aan het interieur omdat daarmee het gebruik voor een nieuwe functie snel kan plaatsvinden. Daarna kan de schil worden aangepakt. Dit levert minimaal huurverlies op.

Jan Jaap de Kroes startte na een korte pauze de discussie. Hij vroeg of de bekende tweedeling tussen enerzijds het behouden van erfgoed dat doorgaans als conservatief ervaren wordt, en anderzijds sloop waar meestal het label progressief wordt opgeplakt, nog actueel is. Sjoekie de Bijll Nachenius reageerde dat dit tegenwoordig niet zo eenduidig is. Allerlei aspecten – zoals zij die zojuist al noemde – spelen een rol en maken dat je binnen een project ook partieel en gedifferentieerd met de herbestemmingvraag kunt omgaan.

Cruciaal is de financiering of beter, de ónmogelijkheid om te financieren. Is het hergebruik zonder winst dus een probleem? Als je een lage huur moet vragen dan blijft er weinig over voor goed onderhoud. Arno Boom reageerde met de aanbeveling om vooral de tijd te nemen en te wachten op betere tijden met betere vragen uit de markt die hergebruik door nieuwe functies mogelijk maken. Hij vroeg zich af waarom je iets zou willen behouden. Hij noemde daarbij aspecten als karakteristiek, de geschiedenis, de mogelijke en onmogelijke regelgeving (in dit verband de mogelijkheden die het Bouwbesluit van 2013 biedt), het argument van 'zoiets bouw je tegenwoordig niet meer', dus moet je rekenen op gesubsidieerde gebruikers.

Dan mengt de Deventer projectontwikkelaar Dirk-Jan Bax zich in de discussie. Hij heeft voor 'het Hegius' een plan gemaakt voor het huisvesten van het nieuwe Speelgoedmuseum in combinatie met het kunstencentrum De Leeuwenkuil. Voor de aankoop is bijna 1,5 miljoen nodig en voor de verbouw nog eens 3 á 4 miljoen. Of dit plan er komt, is nog lang niet zeker, temeer omdat er op dit moment nog drie plannen met bijbehorende locaties voor het nieuwe Speelgoedmuseum circuleren. Sjoekie de Bijll Nachenius adviseert om vooral die locatie te keizen waar zowel de gemeente als de burgers zich voor uitspreken. Ze vindt overigens dat, als zij het plein rondkijkt, een invulling van de school met woningen lang geen verkeerde optie is. Het gebouw leent zich er goed voor met enkele aanpassingen. Het zou een optie zijn die wellicht financieel mogelijkheden biedt, maar past dit wel binnen het beleidsvoornemen van de gemeente van 'de rode cultuurloper' die de heren Asselbergs en Coenen voor deze locatie bedachten? Dirk-Jan Bax heeft in ieder geval ook al een sluitend plan klaarliggen voor hergebruik met woningen.

Ook de huidige gebruikers waren in de zaal aanwezig en zij lieten zich ook horen. Zij betalen nu een huur voor uitsluitend de gebruikte vierkante meters. Per saldo komt dit overeen met 50% van de markthuur. Het comfort is op dit moment, met name in koude tijden, niet geweldig. Toch is men al erg gehecht aan het gebouw en is men wellicht bereid meer te doen, meer te betalen en misschien zelfs initiatieven te nemen om het gebouw over te nemen en te herontwikkelen. Jan Jaap de Kroes zag ineens nieuwe kansen en roept op om de koppen bij elkaar te steken. Arno Boom adviseerde tenslotte: "Neem de tijd, dat moeten we weer leren!" Een betere afsluiting van deze avond leek haast niet mogelijk.

EDITIE 4 - STADMAKERS IN DEVENTER

25 november

De populariteit van stadmakers is groeiend. Onconventionele, soms wat anarchistische stedelingen die de stad opschudden en nieuw leven brengen. Ze brengen saamhorigheid en zorgen voor inspiratie. Er is zelfs een ambassadeur die niet alleen de boodschap, maar ook een steuntje in de rug komt brengen in steden die dat kunnen gebruiken. Zo was Floor Ziegler, bekend

als succesvol stadmaker in Amsterdam-Noord, op 25 november in Deventer waar zij haar ervaringen deelde met de wethouder, met bestaande en potentiële Deventer stadmakers en met overige belangstellenden. Floor had een Amsterdamse collega meegenomen: Quirine Winkler van Pakhuis de Zwijger.

STADSAMBASSADES Quirine Winkler is bij Pakhuis De Zwijger (PDZ) projectleider van 'Nieuw Nederland – Steden in Transitie'. Zij vertelde over de ontwikkeling van het creatieve platform, dat PDZ is, en hoe het de ambitieuze plannen voor sociale innovatie gaat realiseren waarbij zij particuliere en maatschappelijke initiatieven bundelt. 'Centrale democratisering' is daarbij de doelstelling. Stadmakers zijn daarbij van cruciale betekenis. Zij inspireren, verbinden en informeren, maken het idee productief en vervolgens is er reflectie en monitoring. Het project Nieuw Nederland – Steden in Transitie is eigenlijk een wereldwijd fenomeen en volgens Quirine zijn er steeds meer steden in Nederland die óók hun eigen 'Pakhuis de Zwijger' willen. Het is niet de bedoeling om overal dependances te gaan organiseren, maar er is wel het initiatief tot stadsambassades waar ondersteuning en promotie van particuliere bottom-up initiatieven, doe democratie en belangstelling voor de stad en regio gegeven wordt. Quirine is enthousiast over het succes en de grote belangstelling die er is en vertelt dat begin 2016 het project opgewaardeerd gaat worden tot 'New-Europe'.

AMSTERDAM-NOORD Floor Ziegler is een enthousiaste, maar ook praktisch ingestelde Amsterdamse die de afgelopen jaren van een suf en bedompt Amsterdam-Noord één van de meest hippe en aantrekkelijke stedelijke gebieden van haar stad wist te maken. Ze vertelt over de vele initiatieven en uitgewerkte projecten, klein begonnen en gaandeweg als een olievlek uitgebreid, in een samenwerking tussen bewoners en kunstenaars en uiteindelijk ook erkend en ondersteund als waardevol door de gemeente. Haar succes als projectleider Noorderparkkamer is niet onopgemerkt gebleven. Ze trekt nu door heel Nederland om in talloze steden, gesteund door Stichting Doen en het Ministerie van Binnenlandse Zaken (Agenda Stad), haar kennis en ervaringen te delen. Dat doet zij pas nadat zij eerder een aantal dagen de betreffende stad al lopend verkend heeft. Zo ook in Deventer. Zij werd daarin begeleid door enkele Deventenaren die hun sporen hebben verdiend op het gebied van bottom-up projecten.

DEVENTER STADSMAKERS Floor verkende op aanwijzing van Ulrike Weis ten Elsen, de coördinator van Architectuurcentrum Rondeel, het historische centrum met de pleinen, de straten en stegen en de IJssel. "Wat is Deventer mooi, nooit geweten, wat een schoonheid. Wat moet ik hier eigenlijk doen? Het is hier al perfect." Het was de eerste, overweldigende indruk die Floor kreeg tijdens haar kennismaking met onze stad. En zij maakte ook kennis met enkele Deventer stadmakers die haar vertelden over een aantal creatieve plekken in de stad. Die stadmakers waren ook in het Rondeel aanwezig en deelden hun ervaringen met de zaal.

Martijn Wubbolts van de Social Club uit de Nieuwstraat vertelde over de katalysator die zij zijn voor startende ondernemers met een goed idee.

Maaike Folmer vertelde over de blokkerende regelgeving en uiteindelijk de uitweg om het pop-up café Piknik in het Havenkwartier te realiseren. Floor werd er rondgeleid en geïnformeerd door beeldend kunstenaar Albert Dedden. De vraag is hoe we het Havenkwartier nog bruisender kunnen krijgen en hoe we dat binnen (of buiten) de regelgeving kunnen organiseren? Een toehoorder in de zaal biedt spontaan aan om zijn (juridische) kennis en ervaring voor Piknik in te willen zetten!

Thijs Paré, coördinator van Wonen boven Winkels, bracht haar naar de verstopte, maar indrukwekkende binnentuin achter ijssalon Talamini; een plek waar Floor direct de enorme potentie van inzag, maar hoe krijg je hier alle belanghebbenden op één lijn? Een eerste plan voor programmering kan wellicht de eerste ondernemer over de streep trekken. Een tweede spontane aanmelding uit de zaal volgt: Stadslab wil een groep Saxion-studenten inzetten voor hulp!

Martijn Willems wist Floor het meest te bekoren met 'zijn' Elegast. Elegast is het hernieuwde buurthuis in de gerevitaliseerde woonwijk Keizerslanden. Martijn is doortastend, slim en kan met iedereen overweg. Hij heeft met veel inzet en met inbreng van buurtbewoners het eerste zelfredzame buurthuis voor elkaar gekregen. Een belangrijke figuur dus die, zo zegt hij zelf, alles doet voor "veel lucht en liefde". Voor Floor aanleiding om hem op te porren, zijn inzet zou gewaardeerd moet worden, zeker als Martijn zijn kennis en ervaring (op verzoek van gemeenten en/of andere partijen) gaat inzetten in nieuwe projecten en initiatieven elders in de stad.

OUDE WIJN IN NIEUWE ZAKKEN?
Stadmakers zijn innovatieve, ondernemende creativelingen met verbindende kwaliteiten die in een stad (of dorp) ideeën en mensen aan elkaar weten te koppelen en tot concrete

vernieuwingen met dynamiek te brengen. Het zijn vooral doeners en minder praters en denkers. En, deze gangmakers zijn er altijd en overal geweest. Nu heten ze stadmakers. Na een afwezigheid van lange tijd (ofschoon in veel dorpen en kleine gemeenschappen de methoden nooit weggeweest zijn – zo ondervond Floor ook in het Friese dorp Reduzum) is de zelfredzaamheid, het eigen initiatief die ook wel de participatie-maatschappij genoemd wordt weer helemaal terug. Floor erkent en herkent hierin de bekende golfbeweging. Is de stadmaker niet een vertegenwoordiger van een nieuwe elite? Wellicht, maar toch vooral een beweging die juist de breedte in de samenleving zoekt (en misschien zelfs een reactie op een doorgeslagen individualisme met alle uitwassen van dien). Er is een lichte verontruste toon die waarschuwt voor het ontstaan van nieuwe systemen en instituties en voor het effect dat zelforganisaties ook tot uitsluiting kunnen leiden.

Positief is de oproep aan de gemeenten om de afgeschafte wijkrondgangen weer in ere te herstellen. Ook was er de suggestie tot instelling van de 'Gouden Doedel' voor goede initiatiefnemers. Eerder waren er de spontane aanmeldingen voor ondersteuning van Piknik en van de programmering voor de binnentuin.

Wonen boven Winkels. Harry Zwiers van Architectuur-centrum Rondeel benadrukt dat bij het Rondeel veel kennis aanwezig en beschikbaar is om te helpen bij vragen van ruimtelijke aard en over voorschriften.

Jan Jaap Kolkman was uiteraard als wethouder die over veel van de betrokken onderwerpen gaat, ook aanwezig. Hij had Floor ook al eerder gesproken. Hij kondigt een genoemd 'Ja-loket' aan bedoeld voor burgers die bij alle andere loketten geen toegang of toestemming krijgen. Het Ja-loket moet die vragen verder helpen.

Op de vraag of bijeenkomsten als deze een vervolg moeten krijgen was geen eensluidend antwoord te horen, behalve dan dat stadsmakers in de eerste plaats doeners zijn en vooral behoefte hebben aan meehelpers. En ook: bestaande vragen van stadmakers eerst oplossen en dan verder gaan. Toch is het contacten leggen met elkaar (gewoonweg netwerken) óók van belang. Een volgende keer zal hoe dan ook op een locatie van een stadmaker moeten zijn. Wethouder Kolkman sluit tot slot NIET af: "dit moeten we niet afsluiten; we moeten doorgaan met verbinden!"

3. JAARPROGRAMMA 2016

Inmiddels werkt het Rondeel al twee jaar aan de "Nieuwe Koers", waarin het bestuur van het Architectuurcentrum Rondeel een kader schept voor de toekomst. De context van het veranderde beroepsveld heeft voor het Rondeel geleid tot een nieuwe opvatting over onze eigen rol als architectuurcentrum. Wij zullen in 2016 de ingezette koers vervolgen en verdere stappen zetten om het Rondeel niet alleen als platform voor debat maar ook als aanjager van de maatschappelijke discussie over architectuur en ruimte te profileren. Wij zullen een nog actievere rol gaan spelen. Ook in 2016 gaat het Rondeel de "Nieuwe Koers" verder vormgeven, 'samenwerking' blijft een speerpunt. Hebben wij in 2015 vooral de samenwerking versterkt met sociaal-culturele partners, in 2016 richten wij ons sterker op informele groepen en initiatieven. Wij gaan "de wijk in".

Samenwerking De burger aan zet, doe-democratie, bottom-up, organische ontwikkeling, de spontane stad, de adaptieve stad zijn allemaal trefwoorden, die de burger als aanjager van nieuwe ontwikkelingen centraal stelt. Het Rondeel neemt in deze processen een actieve rol als podium voor discussie en als verbinder voor initiatiefnemers uit alle lagen van de lokale bevolking.

Publieke Participatie In lijn met onze opvatting over een veranderende rol van architectuurcentra zijn in het jaarprogramma 2016 gericht activiteiten opgenomen om de publieke participatie te bevorderen. Hiervoor lanceren we het interactieve social-media project "Ugly Places", waarmee ons publiek uitgenodigd wordt tot actie.

Initiatieven verbinden Daarnaast ambieert het Rondeel de status van Stadsambassade, een centraal aanlooppunt voor stadsmakers. Een eerste analyse van de locale situatie door Floor Ziegler (Broedplaats Amsterdam Noord) heeft laten zien, dat de lokale stadsmakers solitair opereren. De meesten hebben een behoefte aan verbinding, daadkracht en het dealen met belemmeringen. Als onafhankelijke en belangenloze partij willen wij voortrekker zijn in dit proces. Floor Ziegler zal dit proces met haar ervaring uit Amsterdam Noord professioneel begeleiden.

Dit alles om bewustwording en kennisbevordering op het gebied van architectuur, stedenbouw, landschapsinrichting, inrichting van de openbare ruimte en interieurarchitectuur, bij zowel de professionals als het brede publiek te realiseren (formele doelstelling).

De omvang en uitvoering van het Jaarprogramma 2016 zal voor een belangrijk deel afhangen van de te ontvangen projectsubsidies die in hoofdzaak zijn aangevraagd bij het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie en de provincie Overijssel.

EVALUATIE JAARPROGRAMMA 2015

De ervaringen met het jaarprogramma 2015 zijn van invloed op het programma van 2016. In grote lijnen kan er een verschil gemaakt worden in de conclusies voor Rondeel als organisatie en de gevolgen voor de inhoudelijke ontwikkeling van de activiteiten. Deze worden in onderstaande tabel weergegeven.

Reflectie programma 2015	***Betekenis voor 2016***
Programma - SpreekRuimte: Binnen het format SpreekRuimte heeft Rondeel in 2015 actiever de initiatiefnemers in Deventer benaderd. Deze aanpak was heel succesvol en voorziet duidelijk in een behoefte van de initiatiefnemers/ stadsmakers.	*De rol van aanjager wordt doorgezet naar vier "interactiviteiten" in 2016. Dit is een activiteit met interactief karakter, waarbij de burger uitgenodigd wordt tot actie. De interactiviteit vormt het hart van elk van de 4 thema's.*
Programma - Rondeel op locatie: In 2015 zijn twee bijeenkomsten in Zutphen georganiseerd over actuele onderwerpen. Bij de voorbereiding waren verschillende locale personen betroken. Er bleek animo te zijn voor regelmatige events in Zutphen.	*We streven ernaar om in 2016 een vaste groep vrijwilligers te vormen, die als lid van de programmaraad activiteiten in Zutphen organiseert.*
Planning - aanbod activiteiten: Rondeel heeft in 2015 een bijzonder boeiend en goed bezocht programma aangeboden met 1 à 2 activiteiten per week. Dit heeft enerzijds tot grote werkdruk bij de vrijwilligers geleid en anderzijds tot een verzadiging van het publiek.	*Voor het jaarprogramma 2016 heeft dit tot twee veranderingen geleid: 1. activiteiten terug gebracht naar max. 2 à 3 per maand. 2. Meer variatie in het inhoudelijke programma, zodat verschillende doelgroepen worden aangesproken*
PR - samenstelling doelgroep: Door het aanbieden van doelgroep-specifieke formules (festival) en samenwerking met culturele partners in de stad (Bureau Kunstcircuit, Kunstenlab, Productiehuis ON) heeft het Rondeel een jongere doelgroep weten te bereiken.	*De samenwerking met culturele partners wordt in 2016 bestendigd. Rondeel breidt de samenwerking uit richting maatschappelijke organisaties.*
Programma - creatieve werkvormen: Bij een aantal events heeft Rondeel creatieve werkvormen gebruikt om de bezoekers te activeren (workshop op keukentafelkleedjes, kartonnen krukken, DJ, ateliersessies) <	*In 2016 wordt de communicatie via Social Media uitgebouwd om de jongere doelgroep te bereiken. Festival OverDOEN in 2016*
Programma – actualiteit: Meer dan in andere jaren is het Rondeel er in geslaagd om aan te sluiten bij de actualiteit, mede door de formule van Cinema Rondeel, De Oplevering en de SpreekRuimte.	*Minimaal 1 creatieve werkvorm wordt in 2016 onder de formule "Interactiviteit" als structureel onderdeel toegepast per themablok.*
Projectsponsoring: In 2015 zijn de programma-raadsleden gestimuleerd om sponsors te benaderen voor projectsubsidie, wat enige moeite kostte. Alleen voor projecten met grote exposure (festival OVERVLOED) is dit gelukt.	*Bestendigen actuele formules. Voor 2016 staat weer een festival op het programma. Met het PR materiaal wordt een bidboek gemaakt, waarmee sponsors voor het festival geworven worden. In 2016 pakken bestuursleden het thema sponsoring op.*
Sponsoring algemeen: In 2015 hebben twee studenten van hogeschool Saxion onderzoek gedaan naar sponsoring. Op een aantal sponsorcriteria scoort het Rondeel heel goed, maar er zijn duidelijke verbeterpunten. Een van de aanbevelingen was het aanbrengen van meer differentiatie in de sponsormogelijkheden.	*In 2016 wordt Sponsoring als beleidsthema geagendeerd tijdens de bestuursvergaderingen, wat tot een plan van aanpak en uiteindelijk toename van sponsors in 2016/2017 moet leiden.*

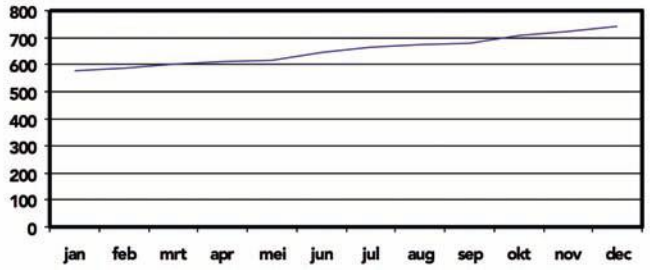

Abonnees nieuwsbrief

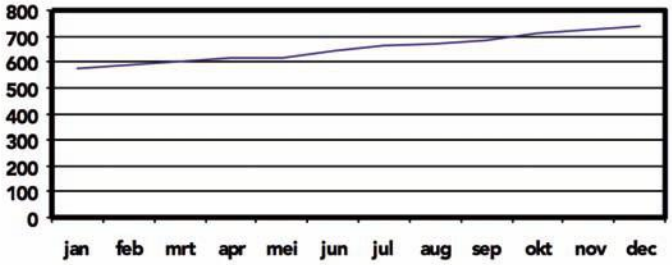

Volgers op Twitter

Hoofdstuk 4
2015 IN GETALLEN

PUBLIEKSBEREIK

Meerdere communicatiemiddelen worden ingezet om het publiek te bereiken en te informeren over activiteiten:

Social Media

Het voornaamste communicatiemiddel voor het bereiken van onze doelgroep is de digitale nieuwsbrief die op ieder gewenst moment verstuurd kan worden. Na een opschoning in 2014 van het digitale adressenbestand en de start met een nieuw systeem, is het abonneebestand op de digitale nieuwsbrieven in 2015 gegroeid van 576 naar 741 in januari 2016. Deze wijze van rechtstreeks informeren en benaderen zal ook in 2016 worden voortgezet.

LinkedIn is gestaag gegroeid van 199 naar 224 members. De structurele inzet van twitter is in 2015 opnieuw beloond door een enorme toename van het aantal volgers: van 380 naar 622. In 2014 is een start gemaakt met facebook. In 2015 telden wij 113 likes en 238 vrienden. Ook facebook wordt in toenemende mate ingezet, waarbij op ieder relevant moment communicatieacties worden ondernomen. Via Social Media wordt vooral een jongere doelgroep aangesproken.

Rechtstreeks en publiek

Twee jaar geleden is de eigen website geheel vernieuwd waardoor hij duidelijk functioneler en aansprekender is geworden. De agenda heeft een prominente plek gekregen op de startpagina, de navigatiestructuur is overzichtelijk en intuïtief. De website is uiteraard een vast medium voor het informeren van het publiek over activiteiten. Posters en flyers met aankondigingen van exposities worden in de stad verspreid op relevante adressen.

Publiek

Daarnaast wordt aankondiging van en nieuws over activiteiten bekend gemaakt via persberichten, publicaties en aankondigingen van activiteiten in de dag- en week(vak)-bladen en websites zoals de Volkskrant, NRC Handelsblad, de Stentor, het digitale tijdschrift voor ruimte en cultuur OOST, ArchitectuurNL, de huis-aan-huis bladen, Archined.nl en Architectenweb.nl. De in de afgelopen jaren opgebouwde goede relatie met de locale pers (journalist cultuur) zal worden bestendigd.

Indirect en individueel

Bij samenwerking met zusterorganisaties kunnen verwijzingen naar de website van het Rondeel worden opgenomen.

Netwerk

Architectuurcentrum Rondeel beschikt over een groot en breed netwerk van instellingen, organisaties en partners. Het werkveld hiervan varieert van cultuur, bedrijfsleven, overheid, creatieve industrie, erfgoed, landschap, maatschappelijk gerelateerd, onderwijs, toerisme tot woningbouw, bouw en architectuur. De netwerken worden gepast ingezet voor projecten die relevant zijn voor de samenwerking en verbindingen. De daaraan gekoppelde publiciteit middels vermeldingen in nieuwsbrieven, websites en andere media, dragen bij aan het communiceren over de activiteiten van Architectuurcentrum Rondeel.
Tot het netwerk behoren o.a.:
ArtEZ
BNA Kring Stedendriehoek
Boekhandel Praamstra
Bureau Kunstcircuit
Corporaties Rentree, Ieder1, De Marken
Deventer Fotokring
Deventer Musea
Div. ad-hoc bottom-up initiatieven
Div. architectuurcentra in Nederland
Filmhuis De Keizer
Gemeente Deventer
Kunstencentrum De Leeuwenkuil
Kunstenlab
MKB Deventer
Openbare Bibliotheek Deventer
Poppodium Het Burgerweeshuis
Provincie Overijssel
Saxion Hogeschool – Studium Generale
Stadsarchief en Atheneumbibliotheek
Stedendriehoek Onderneemt
Stichting IJsselhoeven
Stichting IJssellandschap
Stichting Industrieel Erfgoed Deventer (SIED)
Transition Towns
En vele bedrijven, instellingen en organisaties die Architectuurcentrum Rondeel sponsoren.

Etalage

Architectuurcentrum Rondeel beschikt vooralsnog over een uitstekend gesitueerde project- en expositieruimte in het centrum van de historische binnenstad en bovendien in de geplande 'cultuurdriehoek'. De ruimte beschikt over een grote etalage die van vloer tot plafond reikt. Die etalage is onderdeel van de uitstraling van de organisatie en zorgt voor veel bekijks van langslopende bezoekers/gebruikers van de stad. Telkens blijkt dat veel bezoekers van de tentoonstellingen naar binnengelokt worden door de uitstraling die de etalage biedt. Maar het publiek zal vooral en eerst bereikt worden met een breed, actueel en aantrekkelijk samengesteld programma dat inspeelt op ontwikkelingen die de burgers of groepen direct raken.

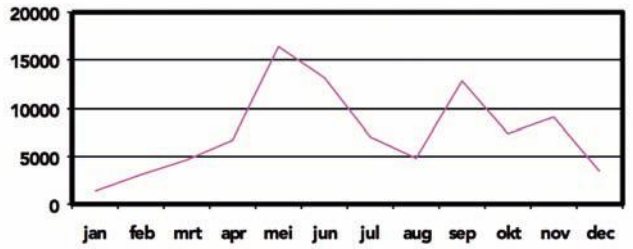

Tweetweergaven

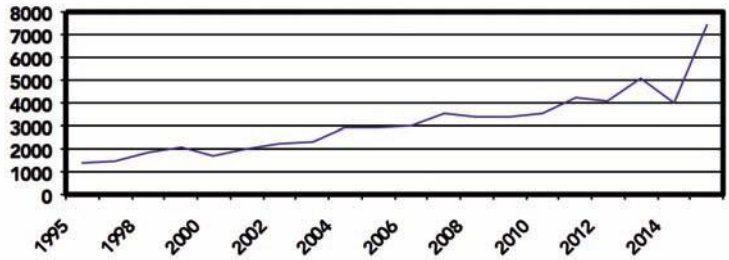

Ontwikkeling bezoekersaantallen

BEZOEKERSAANTALLEN 2015

Uit het onderstaande overzicht blijkt de enorme dynamiek in activiteiten van het architectuurcentrum in het jaar 2015. Met het Jaarprogramma 2015 heeft het Rondeel in totaal 7430 bezoekers weten te enthousiasmeren.

t/m 18 jan.	Expositie DEGEIMPROVISEERDE STAD	100
19 januari	De Oplevering PAKHUIS BOKKINGSHANG + STENTORGEBOUW BRINK	30
3 februari	Lezing DE KUNST VAN HET TRANSFORMEREN	60
17 februari	Rondeel Cinema DER TRAUM VON BAUHAUS	40
19 febr. t/m 20 april	Expositie OVER RUIMTE	700
11 maart	De Oplevering KINDCENTRUM RIVIERENWIJK	40
18 maart	De Oplevering MUSEUM MORE GORSSEL	120
23 maart	Educatie OVER RUIMTE 2 scholen 60 leerlingen	60
24 maart	OVER RUIMTE 2 scholen 60 leerlingen	60
26 maart	Lezing DE GOUDEN PIRAMIDE	40
27 maart	Debat op locatie WONINGBOUW STEDENDRIEHOEK ANNO 2015i.s.m. Apeldoorn en Zutphen in Het Pakhuis Zutphen	150
9 april	Lezing OVER RUIMTE Ontwerpen vanuit zintuigelijke beleving	40
21 april	Rondeel Cinema DAMNATION ihkv Ruimte voor de Rivier	40
23 april t/m 17 mei	Expositie STADSATLAS	300
30 april	Expert meeting STADSATLAS	50
21 mei t/m 15 okt	Expositie RIVIERSTADLANDSCHAP OVERHEIDSSTURING	900
29 mei	LUSTRUMFEEST 20 jaar Rondeel Presentatie CADEAU AAN DE STAD aan burgemeester Heidema	10
30 mei	MEET & GREET (Gemeente Deventer)	180
11 juni	Lezing + rondleiding NIEUWBOUW STADHUIS + RONDLEIDING BOUW	80
15 juni	Educatie Eindpresentaties Saxion	55
16 juni	Rondeel Cinema THE COMPETITION	60
18 juni	Lezing RIVIERSTADLANDSCHAP Waterbeheersmaatregelen: doekje voor het bloeden?	60
25 juni	Stadscafé DE SPONTANE STAD	120
30 juni t/m 23 aug.	Zomeretalage MUDSCAPES fotografie Erwin Zijlstra i.h.k.v. Ruimte voor de Rivier	gesloten
2 juli	BOOTTOCHT Project Ruimte voor de Rivier i.h.k.v. RivierStadLandschap	80
3 september	De Oplevering BEZOEK AAN ROLLECATE	40
8 september	Spreektijd-Spreekruimte HEGIUSGEBOUW i.s.m. Heemschut Salland	60
19 september	FESTIVAL OVERVLOED i.h.k.v. Ruimte voor de Rivier, Cultureel festival i.s.m. Kunstenlab, filmhuis de Keizer	2.500
10 oktober	Rondeel op locatie CULTURELE MANIFESTATIE IN DE LEBUÏNUSKERK	600
15 oktober	Lezing ECOLOGIE VAN DE RIVIER	40
21 oktober	Workshop SOCIALE WONINGBOUW	25
29 oktober t/m febr. 2016	Expositie ONDER DAK geschiedenis van de sociale woningbouw	500
19 november`	Rondeel op locatie Expositie en lezing VAART IN DE HAVEN	200

wij
zijn open
gratis entree
wij
zijn open
gratis entree
Rondeel
Architectuurcentrum
dinsdag t/m zondag
geopend van
13.00 tot 17.00 uur
Groenbedrijf